

Zkušenosti „wzungu“ jako dobrovolníků v Keni

Eliška Surmařová

Bakalářská práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Eliška Surmařová**
Osobní číslo: **H12110**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Zkušenosti "wzungu" jako dobrovolníků v Keni**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti dobrovolnictví u nás i ve světě, role dobrovolníka, jeho motivace a dobrovolnické činnosti v Keni.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

COLLIER, Paul. Miliarda nejchudších – proč se některým zemím nedaří a co s tím. Praha: Nakladatelství Vyšehrad s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7429-010-7.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

KOPŘIVA, Karel. Lidský vztah jako součást profese : s předmluvou Jiřiny Šiklové. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-181-6.

MOJŽÍŠOVÁ, Adéla a Miloš VELEMÍNSKÝ. Děti naděje afrického kontinentu. Praha: TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-334-9.

SCHMIDBAUER, Wolfgang. Syndrom pomocníka. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807367369-7.

TOŠNER, Jiří a Olga SOZÁNSKÁ. Dobrovolníci a metodika práce s nimi. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-178-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Martincová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

9. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 9. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 30.4.2015

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(5) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odporá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá dobrovolnictvím v Keni a především zkušenostmi dobrovolníků z různých zemí světa s mezinárodní dobrovolnickou činností v této zemi subsaharské Afriky, resp. zemi rozvojové. Práce je rozdělena do dvou částí. Ta první, teoretická část, seznamuje se základními terminologickými pojmy z oblasti dobrovolnictví. Popisuje dobrovolnictví v obecné rovině, charakterizuje, kdo je dobrovolník, a zabývá se významnými dokumenty o dobrovolnictví a prosociálním chováním. Dále pak vymezuje specifika zemí třetího světa, rozvojové cíle milénia a Keňskou republiku jako rozvojovou zemi. V neposlední řadě se zabývá vymezením mezinárodního dobrovolnictví, adaptace a kulturního šoku. Druhou částí je část praktická. Ta popisuje samotný výzkum, který má kvalitativní pojetí. Metodou pro získání dat bylo zvoleno polostrukturované interview, které je zpracováno pomocí otevřeného kódování.

Klíčová slova: dobrovolnictví, země třetího světa, dobrovolník, Keňa, rozvojový svět, zkušenost, organizace, kulturní šok, prosociální chování

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with the volunteering in Kenya, especially with the experience of volunteers from around the world with international volunteering in Kenya as a country of Sub-Saharan Africa or the developing country. The bachelor thesis is divided into two parts. The first part, the theoretical part, introduces the basic terminology from the area of volunteering. It describes volunteering in general, it characterizes who the volunteer is and it concerned with the important documents of volunteering and prosocial behaviour. It defines the specifics of the developing countries, the Millenium Development Goals and Kenya like developing country. Finally, it deals with the definition of international volunteering, adaptation and culture shock. The second part is the practical one. It describes the research itself, which is qualitative research. The chosen method for obtaining the data was semi-structured interview, which is processed using open coding

Keywords: volunteering, third world countries, volunteer, Kenya, developing world, experience, organization, culture shock, prosocial behaviour

Děkuji paní Mgr. Janě Martinové za vedení při vypracování této bakalářské práce, za její rady a pomoc. Poděkování patří také všem dobrovolníkům, kteří mi svým vstřícným přístupem umožnili realizaci výzkumu. Děkuji za jejich ochotu, sdílnost a nadšení. *Thank you so much.* Děkuji také za podporu mých keňských přátel. *Asante sana.* V neposlední řadě děkuji i rodině a přátelům.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto:

„Svět je nebezpečné místo k životu; ne kvůli lidem, co jsou zlí, ale kvůli lidem, kteří s tím nic nedělají.“

„The world is a dangerous place to live; not because of the people who are evil, but because of the people who don't do anything about it.“

(Albert Einstein)

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DOBROVOLNICTVÍ	13
1.1 KDO JE DOBROVOLNÍK.....	16
1.2 VÝZNAMNÉ DOKUMENTY O DOBROVOLNICTVÍ	19
1.3 PROSOCIÁLNÍ CHOVÁNÍ A JEHO CHARAKTERISTIKY	21
1.3.1 Proč a komu lidé pomáhají.....	23
1.3.2 Motivy dobrovolné činnosti	25
1.3.3 Osobnostní dispozice a víra ve spravedlnost	28
1.3.4 Hodnoty a hodnotové orientace.....	29
2 ROZVOJOVÉ ZEMĚ	31
2.1 ROZVOJOVÉ CÍLE MILÉNA	33
2.2 KEŇA JAKO ROZVOJOVÁ ZEMĚ	38
3 MEZINÁRODNÍ DOBROVOLNICTVÍ.....	41
3.1 ADAPTACE	43
3.2 KULTURNÍ ŠOK.....	45
3.3 DOBROVOLNICTVÍ V KENI	47
II PRAKTICKÁ ČÁST	49
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	50
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	51
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	52
4.3 VÝZKUMNÉ CÍLE	54
4.4 POJETÍ VÝZKUMU	55
4.5 METODA SBĚRU DAT	56
4.6 VÝZKUMNÝ SOUBOR A JEHO VZORKOVÁNÍ.....	57
4.7 PŘEDVÝZKUM	60
4.8 REALIZACE VÝZKUMU.....	62
4.8.1 Etika výzkumu.....	63
4.8.2 Možná omezení výzkumu	64
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	66
5.1 ZA PENÍZE SI ŠTĚSTÍ NEKOUPIŠ	69
5.2 JEDEME DO AFRIKY!.....	71
5.3 KDYŽ SE ŘEKNE KEŇA	75
5.4 ŽIVOT NEJEN S MASAJI.....	79
5.5 I V KENI JE CHLEBA O DVOU KŮRKÁCH.....	81
5.6 KONĚ MŮŽEŠ PŘIVÉST K VODĚ, NAPÍT SE VŠAK MUSÍ SÁM	84
6 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE.....	86
ZÁVĚR	98
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	99
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	103

SEZNAM OBRÁZKŮ	104
SEZNAM TABULEK	105
SEZNAM PŘÍLOH	106

ÚVOD

Bakalářská práce se věnuje tématu dobrovolnictví a zaměřuje se na dobrovolnickou činnost v zemi subsaharské Afriky – Keni. Cílem práce je kvalitativní cestou prostřednictvím interview zjistit zkušenosti dostupných dobrovolníků z různých států světa, kteří prováděli svou činnost právě v této rozvojové zemi. Dále jsme se snažili o zjištění důvodů, motivace a cílů při jejich práci a vyzkoumání průběhu adaptace a prožití kulturního šoku.

V názvu naší práce se objevuje českému jazyku cizí slovo – „wzungu“. Toto slovo je svahilské označení jakéhokoliv cizince v Keni, tedy by se dalo říct „ne-Keňana“. Jedná se obecně tedy o člověka, který pochází z jiné země. V jednotném čísle je známější pojem „mzungu“, které je možné nalézt také v různých turistických průvodcích zaměřených na Keňskou republiku. V našem případě se však jedná o více lidí - dobrovolníků, tedy o množné číslo, proto užíváme pojmu „wzungu“. Důležité pro naši práci je upozornění, že označení „wzungu“ není rasistickým ani nijak jinak zkreslujícím označením. Z toho vyplývá, že s pojmem můžeme pracovat také jako s oslovením – mezinárodní dobrovolníci.

Otázkou však zůstává, proč se prací zabýváme. Chtěli bychom nabídnout hned tři důvody. Tím prvním je, že dobrovolnictví nemá dosud přesně ujasněnou formu, terminologii ani definici a v českém prostředí bývá mnohdy považováno za cosi negativního. Svoje tvrzení bychom chtěli podpořit slovy Jiřího Tošnera (2006, s. 50), který píše, že mu *v paměti utkvěl výrok občana, který na otázku rozhlasové ankety, kdo to jsou dobrovolníci, odpověděl redaktorce: „No to jsou ekologičtí aktivisté, co se přivážou řetězem k bráně elektrárny, no a potom taky ty báby, co uklízejí v kostele.“ Anonymní obyvatel Brna reprezentuje postoje, s nimiž se běžně setkáváme. ... Často také můžeme slyšet větu: „Proč tam, prosím tě, chodíš zadarmo pomáhat, když bys mohl třeba doučovat za peníze?“*

Druhý důvod souvisí s otázkou, zda má vůbec smysl pomáhat. Tato otázka někomu může přijít zbytečná, ale někteří lidé říkají, že celosvětový hlad a chudoba jsou sice hanbou lidstva, ale že není možné je odstranit. Jiní zase tvrdí, že by se mohlo pomáhat více, než se pomáhá, ale že se stejně pomoc k potřebným nedostane. Objevuje se i názor, že pomáhat nemá vůbec žádný smysl. (Gomba, 2003, s. 81) Ztotožňujeme se s názorem paní Gomba (2003, s. 81-83), jež uvádí, že lidé, kteří pochybují o smyslu pomáhat, se hluboce mýlí. Možná by bylo dobré zeptat se na názor ohledně pomoci lidí, kteří během záplav přišli o střechu nad hlavou, rodičů nemocného dítěte, lidí bez přístřeší, jídla, vody a základních hygienických potřeb. Je mnohdy jednodušší tyto smutné příběhy odsunout stranou, postavit

před nimi zed', aby nám „nenarušovaly“ naše spokojené životy. Někdy to prostě souvisí jen s jedním důvodem – naší sobeckostí a sobeckostí našich genů. *Faktem ale je, že pomoc bližnímu je součástí lidské přirozenosti a pocit uspokojení z „dobrých skutků“ stále zůstává základní životní potřebou* (Gomba, 2003, s. 81-105).

Robin Ujfalusi (2012, s. 14-15) také doplňuje, že již mnohokrát se setkal s argumenty lidí, kteří říkají, že neví, proč by se mělo jezdit pomáhat do zahraničí, když my zde, ve své zemi, máme svých problémů dost. K tomu se tento odborník vyjadřuje tak, že neplatí „buď Česko, nebo zahraničí“, ale z jeho dlouholetých zkušeností vyplývá, že právě angažovanost především mladých lidí v rámci mezinárodního dobrovolnictví prospívá a má výhody také pro zemi dobrovolníka, neboť dobrovolníci se vracejí s inovativními nápady, inspirací ze zahraničí, vyššími jazykovými kompetencemi apod.

Třetím důvodem pro výběr našeho tématu je jisté povědomí o dobrovolnictví v Keňské republice. Na tento stát subsaharské Afriky se zaměříme především z důvodu vlastní osobní zkušenosti.

Důležité je také zmínit, že téma dobrovolnictví má svou spojitost s oborem sociální pedagogika. Zde vycházíme z práce Blahoslava Krause (2008, s. 137), který ve své knize Sociální pedagogika uvádí témata, jimiž by se měla sociální pedagogika zabývat především. Jedním z tohoto aktuálního okruhu je pomáhání a dobrovolnická činnost. Téma naší bakalářské práce má přesah také do psychologie a kulturní antropologie.

Tématikou dobrovolnictví se zabývají například autoři Tošner Jiří, Sozanská Olga, Frič Pavol, Šormová Lucie, Kraus Blahoslav, Gulová Lenka, Mlčák Zdeněk, Záškodná Helena. Ze zahraničních autorů je to Wilson John, Musick Marc, Dekker Paul, Halman Loek a další. Ze zástupců z neziskových organizací, kteří také vysílají dobrovolníky do Keni, je to v ČR Feminová Dana z Centra narovinu a Bárta Aleš z ADRY a bez přímého zástupce také mezinárodní studentská organizace AIESEC.

Realizace našeho výzkumu, jak jsme již výše naznačili, proběhla kvalitativní cestou pomocí interview. Další fází práce byla transkripce interview s dobrovolníky o jejich zkušenosti s dobrovolnickou činností v Keni, poté překlad anglické transkripce do českého jazyka a pomocí otevřeného kódování jsme získaná data zanalyzovali. Následně jsme se věnovali interpretaci a závěrečné diskuzi, kde jsme se zaměřili na návrhy, které by mohly pomoci tuto problematiku rozšířit a obohatit.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DOBROVOLNICTVÍ

Dobrovolnictví se stalo fenoménem, který provází lidstvo již po několik tisíciletí. I přes současnou vyspělost, ekonomický rozmach, vysokou úroveň globalizace a technologický pokrok má ve světě stále své místo. V jeho centru stojí vzájemná solidarita a pomoc, což je také nezbytný základ celé lidské existence a existence lidské společnosti vůbec.

Pojem dobrovolnictví vychází etymologicky z latinského jazyka. Jedná se o výrazy *voluns*, což je v překladu do jazyka českého *volba*, a *velle* neboli *chtění*. Počátky vědeckého výzkumu dobrovolnictví se datují k roku 1957, kdy vyšla také první kniha o organizovaném dobrovolnictví. Jejím autorem byl D. Sills, který dobrovolnictví popisoval jako svobodné jednání člověka, které **není motivováno finanční nebo materiální odměnou**. (Mlčák, Zášková, 2013, s. 10)

Dobrovolnictví se často na intuitivní rovině lidem jeví jako poměrně dobře srozumitelný pojem. V odborné literatuře však díky jeho **teoretické nejednotnosti** není mnohdy možné nalézt mezi autory shodu. Jako možnou příčinu této nejednotnosti můžeme uvést fakt, že se jedná o jev relativně komplikovaný, multifaktoriálně podmíněný, heterogenní a dynamicky společenský (Mlčák, Zášková, 2013, s. 10). Vzhledem k této skutečnosti považujeme za důležité právě v první kapitole dobrovolnickou činnost definovat.

Jak jsme již zmínili, vymezení jednotné definice dobrovolnictví je velmi složité a nejednotné. V knize, kterou vytvořila Česká kancelář programu Culture „Dobrovolníci pro kulturu“ (2011, s. 5), je terminologie dobrovolné činnosti vymezena jako činnost zahrnující několik odlišných aktivit. Tou první by měla být **filantropie**, tedy dobročinnost, která je do jisté míry stále považována za jednu z občanských činností. Tu dále můžeme rozdělit na dárcovství, tedy předání peněžitých i nepeněžitých darů pro občany, kteří je potřebují, nebo na prospěšné účely prostřednictvím sbírek a nadací. Anebo dobrovolnictví. To lze podle této publikace vymežit jako svobodně zvolenou činnost, která je vykonávána ve prospěch druhých a je prováděna bezplatně, tedy bez finančních odměn. Vložen je zde pouze dobrovolníkův čas a energie.

Obecně lze tedy říci, že dobrovolnictví není ničím novým. Dle Tošnera a Sozanské (2002, s. 23) bychom mohli v každé kultuře i společnosti objevit jedince, kteří pomáhali méně šťastným, nebo těm, kteří kvůli své nemoci, chudobě či přírodní katastrofě pomoc druhých potřebovali. V dnešní době, která s sebou přináší vysokou úroveň techniky, se stává

dobrovolnictví určitým fenoménem, který přesahuje nejen hranice států, ale také hranice náboženské a sociální. Nabízí se zde tak možnost soužití ve vzájemné pomoci a solidaritě.

J. Tošner a O. Sozanská (2002, s. 35) uvádí, že dobrovolnictví je jev, který se dotýká každého z nás, neboť v životě všichni někdy pomáháme druhým a stáváme se tak dobrovolníkem nebo dobrovolnicí. Jen s těžkostí bychom mohli rozlišit hranici mezi pomocí rodině, přátelům, sousedům nebo cizím lidem, sportovnímu klubu atd. Tato forma pomoci má u všech zmíněných shodné znaky, kterými jsou samozřejmost, spontánnost, nečekání odměny a ani vděku.

Právě zde však můžeme spatřovat jisté rozlišnosti mezi autory. Zatímco J. Tošner a O. Sozanská mluví o dobrovolnictví také jako o pomoci druhým mimo organizaci, M. Musick a J. Wilson (2008, s. 23-24) hovoří o dobrovolnictví jako o formálním pomáhání. To znamená, že tuto činnost zařazují do organizačního a byrokratického rámce. Snaží se tedy dobrovolnictví rozlišit od pouhé výměny služeb mezi lidmi založenou na reciprocitě, což je například pomoc mezi sousedy a kamarády. Stejně tak Dekker a Halman (2003, s. 1) popisují dobrovolnictví jako řízenou a organizovanou činnost provázenou prosociálním chováním jedinců, která není projevem pouze individuálního závazku a spontánního rozhodnutí. Právě tyto charakteristiky dělají dobrovolnictví tak zajímavým fenoménem.

Dle Friče a kol. (2001, s. 13) je dobrovolnictví aktivitou, která má kořeny své existence hluboko v dějinách lidstva. Je vykonáváno bez nároku na odměnu, je spjato s představou konání dobra a spolu s dárcovstvím je podstatou dobročinnosti neboli filantropie. V současné době a moderních společnostech se stalo organizovanou a masovou činností. Avšak podle některých jiných definic lze na dobrovolnictví pohlížet pouze pod podmínkou, pokud jde o aktivitu přispívající k veřejnému blahu, jedná se o produktivní práci bez finanční odměny.

Dobrovolnictví má více faktorů a jeho definice mohou být mnohdy vcelku široké. Je však zapotřebí dívat se na danou problematiku z více úhlů pohledu a také užšími vymezeními a zmínit při definování veškeré možné faktory, které by mohly daný jev ovlivňovat. Mlčák a Zášková (2013, s. 11-12) podotýkají, že definice dobrovolnictví v sobě často nesou docela široký obsah, který je třeba více rozvést. Jako příklad můžeme zmínit, že je nejednou dobrovolnická činnost vymezena svobodnou vůlí. Nemusí se však nutně jednat o rozhodnutí samotného jedince. Toto jednání může být ovlivněné jinými lidmi, institucemi, pravidly, společnostmi aj. To je skutečnost, která je velmi důležitá, neboť mnozí lidé se nestávají

dobrovolníky nutně z vlastní vůle, ale např. díky tlaku vrstevníků nebo rodinných příslušníků. Také z pohledu volného času nelze brát dobrovolnictví jen jako způsob trávení volného času, ale i zde existují různé požadavky, které musí dobrovolník splnit.

Často se stává, že se dobrovolníci cítí jakýmsi způsobem svázáni vykonávanými dobrovolnickými aktivitami, přesto však vyhodnocují tento závazek jako pozitivní a příjemný, neboť i dobrovolnictví s sebou přináší jisté **odměny**. Ty mohou být jak **vnitřní** (pocit užitečnosti, osobní uspokojení atd.), tak **vnější povahy** (např. finanční úhrady, bonusy, benefity...). Skutečností také je, že se dobrovolníci mohou soustředit a věnovat aktivitám, které mohou být zaměřeny na **neosobní cíle**. Tím může být třeba zlepšování životního prostředí a rozvoj společnosti. (Mlčák, Záškodná, 2013, s. 12)

Wilson a Musick (2008, s. 11) poukazují na skutečnost, že dobrovolnictví není jen pomoc, ale také **vzájemná spolupráce** a **dosahování společných cílů** za účelem docílení společenských změn a sociální spravedlnosti.

ADRA (2005, s. 31-32) popisuje dobrovolnictví jako činnost, jež není obětí, neboť nabízí realizaci také samotnému dobrovolníkovi, který pomáhá někomu druhému. Také jako činnost, která není amatérismem, neboť i když to zní poněkud paradoxně, také dobrovolnická činnost musí být organizována a řízena. Tím se zabývá management dobrovolnictví, který je postaven na skutečnosti, že právě dobře organizovaný dobrovolnický projekt zvyšuje profesionalitu a výkonnost organizace i samotného dobrovolníka. Třetím faktem je, že dobrovolníci nejsou pouze levnou pracovní silou.

V posledních letech je také častý výraz **international volunteering**, který bychom do jazyka českého mohli přeložit jako mezinárodní dobrovolnictví. Tento druh dobrovolnictví je povolen osobám, jež dosáhly osmnácti let a nepřevyšují sedmdesát pět let. Avšak i zde existují výjimky. Pokud si zájemce nad sedmdesát pět let zažádá organizaci o povolení vyjet, rozhodnutí spočívá právě na dané organizaci. Tento druh dobrovolnictví přitahuje lidi snad ze všech zemí světa, neboť nabízí příležitost získat zkušenosti, poznat nové země, nové lidi, také příležitost poznat sama sebe, osobní rozvoj a rozvoj svých dovedností atd. (Lonely Planet, 2007, s. 18) Právě mezinárodním dobrovolnictvím se budeme detailněji zabývat v třetí kapitole naší práce.

Dobrovolnická činnost se tedy vyznačuje pomoci druhým lidem. Z hlediska sociální pedagogiky je pomoc definována jako *aktivní účast při řešení konkrétní životní situace, a to s konkrétním cílem, který vyplývá z daného ohrožení nebo nouze. Je to soubor činností,*

kterými se snažíme kompenzovat odhalené nedostatky, tj. aktivizovat člověka a pomáhat mu zajistit sociální i psychickou stabilitu a sociální nezávislost. Tedy zkvalitnit jeho život (Kraus, 2008, s. 135).

Obecně tak můžeme konstatovat, že je dobrovolnictví **přirozený jev občanské zralosti** přinášející pomoc těm, kteří ji potřebují. Zároveň však **obohacuje** samotného dobrovolníka a dává mu pocit smysluplnosti, užitečnosti a je zdrojem nových zkušeností a dovedností. (Tošner, Sozanská, 2002, s. 18)

Jak jsme již zmínili, vymezení jednotné definice dobrovolnictví je velmi složité a obtížné. I když nelze dobrovolnictví popsat jednou definicí, v této kapitole jsme se pokusili nastínit přístupy různých autorů, jaké jsou ovlivňující faktory dobrovolnictví a na čem je založeno. Při shrnutí by se dalo říct, že podle vymezení autorů se jedná o organizovanou činnost, která je prováděna v altruistickém modelu chování dobrovolníků, kdy tyto osoby neočekávají žádné materiální ani finanční ohodnocení a ani vděk. Dobrovolnictví je přínosem a obohacením jak pro samotnou osobu dobrovolníka, tak pro jedince a organizace, kterým dobrovolník pomáhá. Platí při dobrovolnictví v zemi dobrovolníka i při mezinárodním dobrovolnictví. Osoba dobrovolníka je obohacena o zkušenosti, zážitky a dovednosti, jimiž rozvíjí osobní růst sebe sama. Právě v následující kapitole se budeme zabývat definicí osoby dobrovolníka a popisem, kdo to dobrovolník vůbec je.

1.1 Kdo je dobrovolník

V minulé kapitole jsme se věnovali pojmu dobrovolnictví. V této kapitole se budeme zabývat definicí pojmu dobrovolník, popisem jeho osoby v organizaci a faktory, které ho povzbuzují nebo brzdí v jeho činnosti.

Jiří Tošner a Olga Sozanská (2002, s. 35) definují dobrovolníka jako osobu, která **věnuje svůj čas, energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch druhých** jedinců nebo společnosti, a to **bez očekávání materiální nebo finanční odměny**. Dále je charakterizován jako spolehlivý pracovník, který by měl být stejně zodpovědný a měly by na něj být kladeny stejné nároky jako na placeného zaměstnance. Důležitým je, aby se na dobrovolníka mohl vždy spolehnout příjemce pomoci.

ADRA (2005, s. 33) uvádí, že je dobrovolník každá osoba, která *ze své dobré vůle, ve svém volném čase a bez nároku na finanční odměnu vykonává činnost ve prospěch jiných lidí.*

Dobrovolníkem se tak může stát v podstatě kdokoliv, protože každý z nás umí něco, co může nabídnout druhým.

Z obou definicí můžeme vyčíst, že je tedy dobrovolník osoba, která něco dobrovolně koná ze své dobré vůle za účelem pomoci druhým osobám nebo společnosti bez očekávání materiální či finanční odměny. Jedná se tedy o **altruistické chování**. Již v minulé kapitole jsme však zmínili, že dobrovolnictví nemusí vždy vycházet z čistě svobodné vůle a svobodného rozhodnutí. Může se jednat také o ovlivnění elementy, které mohou být vnější nebo vnitřní povahy. Dekker a Halman (2003, s. 2) tvrdí, že někteří lidé, které nazýváme dobrovolníky, vykonávají dobrovolnickou činnost kvůli svým pocitům. Tyto pocity popisují tak, že se nemohou svobodně rozhodnout a že zde není jiné volby, než tuto činnost, právě díky těmto vnitřním elementům, vykonávat.

Pokud se jedinec rozhodne, ať už díky ovlivnění druhých nebo svobodně, stát se dobrovolníkem, ADRA (2005, s. 33) uvádí, že by si tato osoba měla nejprve zodpovědět otázky, které v sobě nesou příslovce **proč, jak, kde a kolik**. Právě to by jí mělo pomoci v rozhodování kde, komu, jak a kam dobrovolnickou činnost směřovat. Jedná se především o otázky následujícího typu:

- Proč se daná osoba chce stát dobrovolníkem a co od této činnosti očekává?
- Kolik času může a je ochotna dobrovolnictví věnovat?
- Chce se zaměřit na dobrovolnické činnosti dlouhodobé, krátkodobé nebo jednorázové?
- Jaká oblast dobrovolnictví je v jejím centru zájmu a kde a s kým by chtěla pracovat v rámci svého dobrovolnictví?
- Jaké jsou její dovednosti, schopnosti a jiné přednosti, které by při dobrovolnictví mohla využít?

Pokud se tak jedinec pro dobrovolnictví rozhodne, zvolí organizaci a cílovou skupinu, s kterou chce pracovat, neznamená to, že ihned může svou danou dobrovolnickou činnost vykonávat. V rámci role dobrovolníků v organizacích se totiž jedná o určitý proces, kterým se zabývá management dobrovolnictví. Tento proces obecně tvoří výběr, řízení, supervize a evaluace. Jelikož bývá role dobrovolníka v organizacích často podceňována, je velmi důležité, aby se organizace k dobrovolníkům chovala přinejmenším s takovou péčí, jakou se projevuje u svých zaměstnanců. Právě funkčnost organizací dokážeme rozpoznat na zacházení s dobrovolníkem, který je v tomto případě jakýmsi citlivým testem. Je-li

organizace nefunkční a s dobrovolníkem nekomunikuje, stačí jedno malé nedorozumění a dobrovolník odchází. V opačném případě se může stát dobrovolník pro organizaci elementem, které vnese uvolnění, dobrou náladu a inspiraci pro nové nápady. (Dobrovolníci pro kulturu, 2011, s. 20-21)

Stane-li se jedinec dobrovolníkem a začne tak pro organizaci vykonávat dobrovolnickou činnost, je důležité mít na paměti, že i dobrovolnictví s sebou přináší nejen **práva**, ale také **povinnosti**. Mezi práva můžeme zařadit úplnou informovanost o činnosti a poslání organizace a náplni práce, kterou dobrovolník bude vykonávat. Dále poté právo na takovou činnost, která bude splňovat dobrovolníkova očekávání, právo na kontakt s koordinátory a spolupráci s nimi, právo na zaškolení, výcvik nebo trénink. Důležitá je také zpětná vazba, právo na supervize, získání ochranných pomůcek, právo být po výkon dobrovolnictví pojištěn a právo říct „ne“, pokud činnost dobrovolníkovi nebo dobrovolnici nebude z jakýchkoliv důvodů vyhovovat. V neposlední řadě je tu také právo na morální ohodnocení dobrovolníka. Z hlediska povinností je kladen důraz na spolehlivost a zodpovědnost, ztotožnění se s posláním dané organizace, kde dobrovolník pracuje a nezneužití důvěry dané organizace. Dobrovolník má také povinnost řídit se mlčenlivostí, musí dbát na svou bezpečnost i bezpečnost ostatních, dále je povinnost brát na vědomí a řídit se svými zdravotními, psychickými, časovými a jinými limity a jeho poslední povinností je požádat o pomoc odpovědné osoby, je-li to třeba. (ADRA, 2005, s. 33-34)

V rámci dobrovolnictví jsou také faktory, které dobrovolníky podporují, nebo naopak brzdí. Mezi ty, které ho podporují, bychom mohli zařadit pocit užitečnosti, oceňování, dávání najevo, že jeho přítomnost v organizaci opravdu něco znamená, pocit sounáležitosti a týmové spolupráce, komunikace atd. Mezi brzdící faktory řadíme velký rozdíl mezi očekáváním a skutečností, pocit, že činnost, kterou dobrovolník vykonává, je k ničemu, malé možnosti k projevení se a tvořivosti aj. (Dobrovolníci pro kulturu, 2011, s. 21-22)

Jak jsme již na začátku této kapitoly zmínili, dobrovolníkem může být každý. Ze zahraničních výzkumů však vyplývá, že velkou část dobrovolníků tvoří studenti, ženy, kterým již odrostly děti, a lidé v penzi. V porovnání s Českou republikou, kde je převaha dobrovolnic, tedy žen, je v zahraničí větší zastoupení mužů. (Tošner, Sozanská, 2002, s. 44) Různé výzkumy však vykazují různé výsledky, a tak nelze vyvozovat finální závěry. Je však pravdou, a kniha B. Clintona (2008, s. 37) to také vypovídá, že **dobrovolníkem může být každý**, i když nemá materiální zázemí, aby mohl druhým materiálně nebo finančně pomoci. Každý jedinec totiž disponuje čtyřicetihodinovou denně. To jak s tímto časem naloží,

je s určitostí na rozhodnutí každého zvlášť, avšak lze také věnovat prostřednictvím dobrovolnictví tento čas druhým lidem, kteří to potřebují.

V této kapitole jsme se seznámili s pojmem dobrovolník. Popsali jsme, kdo to dobrovolník je, jaká je jeho role v organizaci, dále faktory, které ho při jeho dobrovolnické činnosti ovlivňují. Závěrem bychom tedy mohli konstatovat, že dobrovolník je osoba, která investuje svůj čas, energii a jiné do pomoci druhým osobám nebo do rozvoje společnosti. To vše dělá bez očekávání finanční odměny a tak v modelu altruistického chování. Pokud se jedinec rozhodne dělat dobrovolnictví, je důležité si zodpovědět otázky, které jsme v této kapitole popsali. Ty mu také mohou pomoci ve výběru organizace, místa i cílové skupiny. Uvedli jsme také faktory, které mohou pomoci organizaci vést funkční komunikaci a spolupráci s dobrovolníkem. Dobrovolnická činnost s sebou nese práva i povinnosti dobrovolníků, kterým jsme se v této kapitole také věnovali. Návazností jsou významné dokumenty o dobrovolnictví, jimiž se budeme zabývat v následující kapitole.

1.2 Významné dokumenty o dobrovolnictví

Dobrovolník je definován jako osoba vykonávající dobrovolnickou činnost, kterou pomáhá druhým osobám bez nároku a očekávání finanční odměny. Jedná se tedy o čistě altruistické jednání. I přesto je však, nejen v českém prostředí, důležité vymezení dokumentů, které se dobrovolnictvím zabývají. Právě těmi se budeme v této kapitole zabývat.

J. Tošner a O. Sozanská (2002, s. 86) uvádí, že v České republice byl do roku 2002 zavedený v legislativě pouze termín dobrovolný pracovník. Bylo tak uvedeno ve vyhlášce MPSV č. 182/1991 Sb. Tato osoba zde však byla popsána jako jedinec, který za svou práci pobírá odměnu. Díky této definici osoby dobrovolníka se nejen odborníci od tohoto dokumentu odklonili, neboť nešlo o vymezení, které vycházelo z reálného popisu dobrovolnické činnosti. Právě tito autoři také ale podotýkají, že situace ohledně legislativního ukotvení dobrovolnictví se začala měnit v rámci **Mezinárodního roku dobrovolníků**, který proběhl v roce 2001. Díky této události začal stejného roku legislativní proces ohledně zákona o dobrovolnické službě, který měl řešit dobrovolnictví občanů v České republice či za hranicemi. Jelikož byla kniha Tošnera a Sozanské v roce 2002 s největší pravděpodobností vydána dříve, než vyšel samotný zákon, autoři zde uvádí veškeré otázky, které by měl zákon řešit.

Zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě ve znění pozdějších předpisů je ze dne 24. 4. 2002. Jeho platnost je od 24. 5. 2002 a účinnost od 1. 3. 2003. Zákon upravuje podmínky, za kterých je organizovaná dobrovolnická služba podporována státem. Zde je dobrovolník definován jako osoba, která vykonává dobrovolnickou činnost bez nároku na odměnu. V §2 můžeme nalézt vydefinované cílové skupiny a události, při kterých dobrovolník poskytuje dobrovolnickou činnost. Jedná se například o osoby s postižením, seniory, osoby nezaměstnané atd. Dále pomoc při ekologických, přírodních nebo humanitárních katastrofách, pomoc při rozvojových programech v rámci činností mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací. V §3 dále nalézáme, že dobrovolníkem je fyzická osoba starší 15 let, vykonávala-li dobrovolnickou činnost v České republice. Jde-li o dobrovolnictví v zahraničí, musí být dobrovolník starší 18 let. (Česko, 2002)

V rámci krátkodobé dobrovolnické služby **v České republice** musí být mezi dobrovolníkem a organizací sjednáno místo, předmět a doba dobrovolnické činnosti. Jedná-li se o výkon dobrovolnické činnosti **v zahraničí**, musí být vytvořena písemná smlouva mezi dobrovolníkem a vysílající organizací. Zde musí být uvedeno jméno, příjmení, rodné číslo, datum narození, trvalý pobyt a název a sídlo vysílající organizace. Dobrovolník musí být také informován o skutečné povaze dobrovolnictví a možných rizicích, způsobu stravování, ubytování atd. Povinností vysílající organizace, která je akreditována Ministerstvem vnitra, je uzavřít dobrovolníkovi pojistnou smlouvu, která by v případě škody na zdraví nebo na majetku tyto škody pokryla. Také je její povinností zajistit, aby dobrovolník svou dobrovolnickou službu vykonával v podmínkách neohrožujících jeho život nebo zdraví. (Česko, 2002)

Dalším důležitým je také **zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů** ve znění pozdějších předpisů, neboť je velmi časté, že organizace mají databáze jmen, adres a dalších osobních údajů samotných dobrovolníků. Každá organizace potřebuje souhlas dobrovolníka s uváděním jeho osobních údajů a vymezení rozsahu nakládání s těmito údaji. (Dobrovolníci pro kulturu, 2011, s. 27)

Posledním významným dokumentem, kterému se budeme v naší práci věnovat, je **Všeobecná deklarace o dobrovolnictví** schválená Mezinárodní asociací pro dobrovolnické úsilí (IAVE) na konferenci dobrovolníků v Amsterdamu, v Nizozemí, v lednu 2001. Jedná se tedy také o rok Mezinárodního roku dobrovolníků. Deklarace klade důraz především na práva žen, mužů i dětí, kteří chtějí vykonávat dobrovolnickou činnost. Jedná se o právo

svobodně vykonávat dobrovolnictví bez ohledu na kulturní a etnický původ, věk, pohlaví, tělesný stav a společenské nebo ekonomické postavení. Dobrovolnictví je zde tedy chápáno jako základ občanské společnosti a stalo se jeho nepostradatelným prvkem. (Janičková, Zmeškalová, 2011, s. 7)

Janičková a Zmeškalová (2011, s. 7) také uvádí, že dobrovolník podle Všeobecné deklarace dobrovolnictví uskutečňuje *nejvznešenější aspirace lidstva jako je touha po míru, touha po svobodě, příležitosti, bezpečí a spravedlnosti pro všechny. Dále dobrovolnictví umožňuje posilovat lidské hodnoty jako jsou družnost, zájem o druhé a služba lidem. ... Všeobecná deklarace dobrovolnictví tak prakticky převádí Deklaraci spojených národů, kde se praví – „my lid“ máme moc změnit svět, do běžného života.*

Jak jsme výše zmínili, každý jedinec má možnost být dobrovolníkem a vykonávat tak dobrovolnickou službu, ať už tady v České republice, nebo v zahraničí. Nezáleží na věku, pohlaví, kulturním nebo etnickém původu, tělesném stavu ani ekonomickém nebo společenském postavení. Existují dokumenty, které právě otázky dobrovolnické služby a její podmínky upravují. Těmi jsme se právě v této kapitole zabývali, snažili je vymezit a popsat jejich hlavní úkoly, které jsou pro dobrovolnickou službu důležité.

1.3 Prosociální chování a jeho charakteristiky

V této kapitole se budeme věnovat prosociálnímu chování a jeho charakteristikám. Budeme se zabývat jeho definicí, jeho druhy a komponenty.

V učebnicích sociální psychologie lze nalézt pojem **prosociální chování** jako chování pomáhající nebo také altruismus. Již tento fakt naznačuje jistou nejednotnost, neboť jsou mnohdy všechny tři názvy využívány jako synonyma, i přestože jsou mezi pojmy význačné odlišnosti. Výrost a Slaměník (2008, s. 285) uvádí, že je prosociální chování jakýkoliv akt jednání, který je vykonán ve prospěch jiného jedince nebo skupiny jedinců. Tedy jako pomáhající chování, které přináší užitek druhým. Formami prosociálního chování jsou darování, pomoc, sympatie a porozumění, nabídka ke spolupráci a podpora. Dále vysvětlují, že prosociální chování je pojmem širším než altruismus. **Altruismus** je považován spíše jako druh prosociálního chování, který je charakterizován tím, že pomoc druhým je poskytována bez očekávání zisku nebo materiální či finanční odměny. H. W. Bierhoff (2005) doplňuje, že prosociální chování je takové chování, které je zaměřené na pomoc druhému a zlepšení jeho situace. Pomáhající je motivován pocitem sebeuspokojení. Altruismus je

součástí prosociálního chování a má doplňkový charakter. Pomáhající je altruisticky motivován zájmem o druhé a empatií.

Prosociální chování je charakteristické pro lidskou společnost již od samotných počátků civilizace. Mezi jeho formy patří pomáhání, sebeobětování, altruismus, spolupráce, solidarita a další. Tento druh chování můžeme nalézt ve všech kulturách. Má však svůj vývoj, což znamená, že je jedinec v každé společnosti z počátku pasivním příjemcem prosociálního chování a teprve v průběhu života překonává své egocentrické jednání a učí se tomu prosociálnímu. (Mlčák, Záškodná, 2013, s. 41)

Výše popsané vymezení i aspekty prosociálního chování se plně týkají fenoménu dobrovolnictví. To je prokazatelné například u L. A. Pennera (2002, s. 448, cit. podle Mlčák, Záškodná, 2013, s. 41), který mluví o **dobrovolnictví jako o plánovaném a dlouhodobém prosociálním chování**. Také u Carla a Randalla (2002, cit. podle Mlčák, Záškodná, 2013, s. 44-45), kteří klasifikovali prosociální chování jakožto přímou souvislost s dobrovolnictvím a uvádí šest typů prosociálního jednání. Tím prvním je altruistické jednání, které zahrnuje pomoc druhému. Druhým typem prosociálního chování je vyžádané chování (kompliance), při kterém je člověku dán impulz morálními principy. Dále emocionální chování, které je motivováno soucitem v emocionálně vypjatých situacích. Čtvrtým typem je veřejné chování jako pomoc druhým za účasti publika. Cílem je akceptace vlastní osoby ostatními lidmi a prezentace sebe sama. Pátým je anonymní chování, kdy jedinec poskytuje pomoc druhé osobě, aniž by si přál uvedení svého jména. Posledním typem je krizové chování, kde jedinec poskytuje pomoc jiným, kteří se nacházejí v konfliktních či stresových situacích.

Prosociální chování je v rámci dobrovolnictví také spojeno s prosociálními osobnostními charakteristikami samotných dobrovolníků. Jedná se o fakt, že dobrovolnické aktivity jsou podmíněny psychologickými elementy, moderátory a osobnostními charakteristikami dobrovolníků, kde bychom mohli uvést hodnoty, motivy aj., přičemž mohou být tyto jevy vědomé, ale také nevědomé. Celkově je lze definovat jako proměnné behaviorální, emocionální a kognitivní. (Mlčák, Záškodná, 2013, s. 80) Těmi se však budeme zabývat v následujících kapitolách.

Všechny výše uvedené poznatky poukazují na přímou spojitost prosociálního chování s fenoménem dobrovolnictví. Prosociálním chováním je tedy míněno chování, které je konané ve prospěch druhých lidí. Mnohdy je synonymně označováno také jako altruismus

či pomáhající chování, avšak je mezi těmito pojmy jistá rozlišnost, především tedy v chápání termínu prosociální chování a altruismus. Dále jsme uvedli, že je toto jednání v rámci dobrovolnictví spojeno také s psychologickými moderátory, vnitřními psychologickými konstrukty a prosociálními charakteristikami dobrovolníků. Právě v následujících kapitolách se jimi budeme podrobněji zabývat. První se však pokusíme zodpovědět na otázky, které plynou z prosociálního chování jedinců. Jedná se o problematiku, která se zabývá tím, proč lidé vlastně pomáhají a komu pomáhají.

1.3.1 Proč a komu lidé pomáhají

V rámci prosociálního chování a dobrovolnictví zůstává otázkou, proč vlastně pomáháme a komu pomáháme. Proč se dobrovolník chová prosociálně, když to přináší určité sebeobětování a nepřináší žádný zisk? Právě těmito otázkami se zde budeme zabývat a hledat jejich odpovědi.

Proč? **Proč lidé pomáhají?** Tato problematika obsahuje bohaté výzkumné materiály, avšak dosud se jí nepodařilo probádat v celém jejím rozsahu a vytvořit uspokojivou teorii, která by ji dokázala zastřešit se všemi jejími elementy a aspekty. Klasický behaviorismus se domnívá, že jakékoliv lidské chování je řízeno odměnami, tresty a důsledky vyvolanými bezprostředně a anticipovaně. Pokud ne a zůstane bez odezvy, vyhasne. Tak by se tedy dalo dedukovat, že by prosociální chování mohlo být vrozené, nebo zakořeněné v motivační struktuře jedince během socializace. Avšak empirie vykazují, že se lidé v prosociálním chování liší. Nicméně má tento spor své kořeny již hluboko v renesanční filozofii, neboť právě v tomto období se výrazně probádávala individualita jedinců, vůle, ambice a další. Například Hobbes a Machiavelli zdůrazňovali hédonistické a egoistické zaměření člověka. To by však znamenalo, že prosociální chování člověku není vlastní a mohlo by se jednat pouze o sobeckou podstatu jedince. Avšak existuje také protikladný názor, který má svou minulost rovněž ve filozofii a tvrdí, že veškerá pomoc druhým osobám je čistým altruismem, který je motivován pomocí ostatním lidem bez ohledu na potřeby pomáhajícího. Explanace prosociálního chování se často opírá o teorii sociální výměny, normy sociálního učení a empatii. (Výrost, Slaměnik, 2008, s. 287)

Teorie sociální výměny tvrdí, že si jedinci v rámci sociální interakce vyměňují služby, sympatie, lásku a také pomoc, avšak po zvážení úsilí a předpokládané odměny, kterou může být dobrý pocit z dobrovolnické činnosti a pomoci druhým lidem nebo sebeuspokojení.

Toto sebeuspokojení je do značné míry vyšší, je-li prosociální chování nepříjemnější nebo nebezpečnější. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 286-288)

Další faktorem mohou být **sociální normy**, které předepisují jedincům ve společnosti určité chování, které je právě společností vyžadované. Normy určují, jaké chování je v daných situacích přípustné nebo nepřípustné, a jedinec se jim učí v rámci socializace a internalizuje je. Taková interiorizovaná norma se pak pro člověka stává přesvědčením, morálním principem a autonomním mechanismem. (Mlčák, Zášková, 2013, s. 124 a 129)

Durkin (1995, cit podle Mlčák, Zášková, 2013, s. 124) vymezuje tři skupiny norem, které člověka motivují k prosociálnímu chování. Jedná se o:

- normu reciprocity, která jedinci přikazuje pomoci tomu, kdo mu pomohl v minulosti.
- normu sociální odpovědnosti, která uvádí, že by jedinec měl pomoci tomu, kdo danou pomoc potřebuje a těm, kteří jsou právě na dané pomoci závislí. Sociální odpovědností se myslí individuální charakteristiky, které v sobě nesou morální povinnost k druhým, dále znamená starost, péči a zájem o druhé.
- normu zásluhy, která prezentuje, že by jedinec měl pomoci tomu, kdo si to zaslouží.

Třetí složkou, o kterou se explanace prosociálního chování opírá, je **empatie**. Empatie je schopnost, díky které se dokážeme vžít do situací druhých osob a poznat tak lépe jejich prožívání. To lidem právě napomáhá rozpoznat situace, kdy je potřeba někomu pomoci. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 289) Významnou součástí je empaticko-altruistická hypotéza, která byla formulována Batsonem a která mluví o prosociálním chování jako o nesobekém, neboť je jeho cílem poskytnout pomoc lidem, kteří se nacházejí v nouzi. Nejedná se tedy o egoistické zaměření jedince. Hypotéza předpokládá, že jestliže měl jedinec v minulosti stejnou zkušenost jako oběť, má k oběti pozitivní vazbu a připodobňuje se k ní. To právě vede jeho schopnost empatie k altruistickému jednání. Je-li empatie pomáhajícího na vysoké úrovni, podněcuje ho k pomoci druhým i tehdy, není-li ze situace možný únik. (Mlčák, Zášková, 2013, s. 62)

V rámci otázky, komu lidé pomáhají, je důležité zmínit, že každý jedinec se u poskytování pomoci rozhoduje, komu pomoc dá. Prosociálně se lidé chovají vůči těm, kteří jsou pro ně důležití, nebo k těm, vůči kterým jsme se provinili. Svou roli sehrává také závazek, který s sebou nese vyšší pocit morální povinnosti a odpovědnosti. Dalším faktorem může být také atribuce altruismu, což je rozhodnutí se pomoci někomu, kdo si danou pomoc zaslouží. Vyšší je také ochota pomoci lidem, kteří se nedostali do situace vyžadující pomoc

vlastním přičiněním. Je však vždy na samotných pomocnících, komu se rozhodnou pomoc poskytnout, neboť mnohdy může záležet také na přesvědčení samotné pomáhající osoby nebo okolnostech. (Výrost, Slaměník, 2008, s. 295-296)

Pavla Gomba (2003, s. 81) si ve své knize klade otázku, zda **má vůbec smysl pomáhat a proč**. Uvádí, že existují lidé, kteří tvrdí, že pomáhat nemá smysl, nebo naopak lidé, kteří tvrdí, že by se mělo pomáhat více. Svou otázku prezentuje na situaci českých záplav v roce 2002, kdy tisíce lidí dobrovolně pomáhali lidem postiženým povodní. Tehdy díky této pomoci, do níž se zapojili nejen čeští obyvatelé, ale také dobrovolníci ze zahraničí nebo žadatelé o azyl, se lidem postiženým povodněmi skutečně pomoci dostalo. Také UNICEF poskytl školám a dětským domovům asi 2 miliony korun na obnovu a rekonstrukci. Gomba uvádí, jestli třeba i v této situaci mělo smysl lidem pomáhat, neboť nikdo z nás nemůže zaručit, že se daná situace nebude opakovat, a tak peníze a pomoc, které byly věnovány, mohou přijít nazmar. I takhle totiž někteří lidé argumentují. Sama autorka podotýká, že argumentace těchto lidí je mnohdy mířena proti pomoci strádajícím lidem, kteří žijí daleko od naší české země, a neuvědomují si, že lidský život a důstojnost každého jedince má nejvyšší hodnotu po celém světě.

Jak jsme již na začátku této kapitoly zmínili, dosud se nepodařilo přesně definovat, proč lidé pomáhají, ani komu jací jedinci přesně pomáhají. Vždy se nám podaří najít individuální vysvětlení a jisté individuální rozdílnosti mezi lidmi. Existují také názory, že kolik je pomáhajících lidí, tolik je také důvodů, vysvětlení nebo i motivů. Právě motivy lidí často vysvětlují, proč se rozhodli pomáhat druhým. Právě motivací, jakožto intrapsychickými dynamickými silami, se budeme zabývat v následující kapitole.

1.3.2 Motivy dobrovolné činnosti

V této kapitole se budeme věnovat motivům dobrovolnictví. Zprvu však začneme definicí motivace a motivů jako takových, neboť to považujeme za důležitý a pro naši práci nevyhnutelný krok. Poté se budeme věnovat samotným motivům u osob, které se rozhodly vykonávat dobrovolnickou činnost.

Motivace vychází z latinského slova *movere*, které v překladu znamená hýbat. Motivaci tak můžeme definovat jako určitý souhrn intrapsychických dynamických sil, tedy motivů, které cíleně aktivizují a organizují jedincovo chování tak, aby změnily neuspokojivou situaci, v níž se jedinec nachází, nebo dosáhly něčeho pozitivního. Právě motivy určují, kam osobnost směřuje, tedy přibližuje-li se, nebo vzdaluje-li se určitému objektu nebo mentál-

nímu stavu. (Plháková, 2003, s. 319) Definici motivace uvádí také Výrost a Slaměník (2008, s. 147) a tvrdí, že motivací rozumíme *hybné síly psychického charakteru. Hybné proto, že uvádějí do pohybu lidské chování a činnost. Síly proto, že mají jednak směr, jednak intenzitu. ... Základem motivace je motiv čili pohnutka. Určuje směr a intenzitu chování v dvojím smyslu. Jednak jako právě působící síla, to je aktualizovaný motiv, jednak jako dispozice k jejímu vzniku a uplatnění.*

Psychologové a jiní odborníci přistupují při zkoumání motivace k této problematice ze dvou pohledů. Tím prvním jsou motivy jako **vnitřní mentální pohnutky**. O této vnitřní motivaci mluvíme tehdy, je-li jedincovo chování a prožívání bez jakékoliv vnější odměny. Jedná se o typ motivace, jehož podstatou je člověku přirozená tendence vyhledávat rozptýlení a novost, překonávat překážky a obtížné úlohy, řídit svůj život a řešit problémy. Druhý, spíše behavioristický přístup, mluví o **vnějších podnětech**, které jsou označovány jako incentive neboli pobídky. Vnější motivace charakterizuje chování, které je motivované nějakou konkrétní odměnou. (Plháková, 2003, s. 319 a 388)

Na téma vnější a vnitřní motivace bylo realizováno několik výzkumů a ukázalo se, že pokud lidé vykonávají činnost z vlastních pohnutek, vydrží u ní déle než u aktivit, které jsou motivovány zvnějšku. Aktivity konané z vnitřního rozhodnutí jsou také pro jedince hodnotnější a smysluplnější. (Plháková, 2003, s. 384)

Motivace jedinců k dobrovolnické činnosti je velmi rozmanitým a různorodým jevem. Jedná se však o klíč, díky kterému můžeme porozumět jednání dobrovolníka a jeho rozhodnutí se pro dobrovolnictví. Zde může hrát podstatnou roli dobrovolník sám, skupina nebo také altruismus. (New Directions in Voluntary, 2012, s. 9) Mlčák a Zášková (2013, s. 80) doplňují toto tvrzení o fakt, že je motivace nejen důležitým vhladem do porozumění dobrovolníku, ale také, že právě toto porozumění motivaci u dobrovolníků může přinést poznatky, které vypovídají proč se lidé rozhodnou dobrovolníky stát nebo proč někteří dobrovolníci tuto činnost předčasně ukončují. Právě to může být velkým přínosem pro samotné organizace, neboť se tyto znalosti mohou stát nástrojem pro získávání nových dobrovolníků nebo nástrojem pro udržení dobrovolníků a jejich další motivování.

Podle Bierhoffa (2002, cit. podle Mlčák a Zášková, 2013, s. 81), který hovoří o funkcionalistickém přístupu, je motivace pro dobrovolnictví **vymezena čtyřmi funkcemi**:

- Vědomostní funkce – snaha porozumět světu okolo a sociálnímu prostředí.

- Sociálně adjustační funkce – s touto funkcí se pojí normy společnosti. Jedinci se tak chovají v souladu s očekáváními společností a rolemi.
- Ego-defenzivní funkce – snaha chránit jedince před vhladem do vlastního já, které by mohlo vést k vnitřním konfliktům.
- Hodnotově expresivní funkce – lidé přijímají hodnoty a věří jim.

Funkcionalistický přístup v současnosti reprezentují také autoři Clary a Snyder, kteří předpokládají, že se dobrovolníci pro svou činnost rozhodují na základě racionálního rozhodnutí a tuto činnost konají, pokud se saturují jejich potřeby. Dvojice autorů klade důraz na psychologické síly, které vedou jedince k překonávání překážek a věnování se dobrovolnické činnosti. Jedná se tak o altruisticko-egoistický model. (Mlčák, Záškodná, 2013, s. 81)

Clary a Snyder (© 1999, s. 156-157) postavili problematiku motivace, jak jsme již výše zmínili, na funkcionalistickém přístupu, v jehož rámci vytvořili **šest kategorií motivace**, které vzešly z dotazníku dobrovolnických funkcí (VFI = Volunteer functions inventory).

Těmito šesti kategoriemi motivace jsou:

- **Hodnoty** – pomocí dobrovolnické činnosti dobrovolníci vyjadřují filantropické hodnoty, které jsou pro ně důležité. Př. Cítím, že je opravdu důležité pomáhat druhým lidem.
- **Porozumění** – dobrovolníci se díky dobrovolnictví učí více o světě okolo, zlepšují si své znalosti a rozvíjí schopnosti, které normálně nepoužívají. Př. Dobrovolnictví mě obohatilo o praktické zkušenosti.
- **Posílení** – dobrovolníci skrz dobrovolnictví rozvíjí svou vlastní osobnost. Př. Dobrovolnictví mě dělá šťastnějším v přemýšlení o sobě samém.
- **Kariéra** – dobrovolnická činnost dobrovolníkům umožňuje nasbírat zkušenosti, které využijí také ve svém zaměstnání. Př. Dobrovolnictví mi pomůže pootevřít dveře k dostání takové práce, kterou chci.
- **Sociální kategorie** – dobrovolnictví poskytuje příležitost rozvíjet sociální vztahy a navazovat nové interpersonální vztahy. Př. S lidmi, s kterými se znám, můžu sdílet svůj zájem.
- **Protektivní kategorie** – individuálním cílem dobrovolnictvím je redukovat negativní pocity, pocity viny nebo osobní problémy. Př. Dobrovolnictví je dobrá příležitost, jak uniknout před vlastními problémy.

Clary a Snyder (© 1999, s. 157) k tématu motivace dodávají, že motivy dobrovolníků mohou být různé, avšak odlišné motivy mohou vést ke stejné činnosti a stejné motivy k odlišným činnostem.

Tošner a Sozanská (2002, s. 46-47) mluví o třech základních druzích motivací dobrovolníků. Tou první je **konvenční** (normativní) **motivace**, která tvrdí, že se jedinec stal dobrovolníkem proto, že ho k tomu vedly morální normy jak nejbližšího okolí, tak normy v dané společnosti. Má nejbliže k občanské výpomoci v rodině. Druhým typem motivace je **reciproční motivace**, která má nejbliže k vzájemně prospěšnému dobrovolnictví a říká, že dobrovolník ve své práci vyhledává prvky, které jsou užitečné a prospěšné i pro něho samého. Typickým zájem o získávání nových zkušeností, navazování nových vztahů a uplatnění svých schopností. Konečně třetím typem je **nerozvinutá motivace**, která zahrnuje tři prvky, mezi které spadá důvěra v organizaci, přesvědčení o smysluplnosti a pocit, že díky dobrovolnictví šíří dobro. Tento typ motivace má nejbliže k dobrovolnictví veřejně prospěšnému.

Podle výše uvedených poznatků můžeme sledovat, že motivy dobrovolníků jsou velmi individuální záležitostí i přesto, že existují různé kategorizované souhrny motivů, ty se však u autorů liší. Jedná se tedy o jev různorodý a rozmanitý. V rámci naší kapitoly jsme se snažili definovat, co to motivace je, jaké jsou její charakteristiky. Dále jsme se zabývali vymezením motivů dobrovolnické činnosti a také kategorizací těchto motivů podle různých autorů.

1.3.3 Osobnostní dispozice a víra ve spravedlnost

Termín osobnostní dispozice neboli rysy vedou jedince ke stabilnímu prožívání a chování, které je relativně nezávislé na situačních vlivech. V psychologii se označují také jako dimenze. Takovou základní dimenzí využívanou k popisu základní struktury je tzv. Velká pětka (Big Five). (Mlčák, Zášková, 2013, s. 90) Wilson a Musick (2008, s. 39) definují Velkou pětku jako přístup, který je složen z pěti bipolárních dimenzí: extraverte, neuroticismu, otevřenosti ke zkušenosti, přívětivosti a svědomitosti. *Z tohoto přístupu také vyplývá, že lidé s vyšší úrovní extraverte vykazují více sebedůvěry, sociální dominance a aktivity a více vyhledávají vzrušení. Inklinují spíše k pozitivním emocím a jsou více sociabilní* (Mlčák, Zášková, 2013, s. 90).

Naproti autorům Wilson a Musick Mlčák a Zášková (2013, s. 91) uvádí, že se domnívají, že osobnostní dimenze **Big Five** ovlivňuje dobrovolnictví. Tuto teorii vysvětlují tak, že

právě tyto dimenze diferencují mezi dobrovolníky, tedy lidmi, kteří dobrovolnickou činnost vykonávají, a jedinci, kteří tuto činnost nevykonávají. Dobrovolnictví by tak tedy mělo souviset s jednotlivými rysy, interakcí rysů s jinými osobnostními rysy. Důležité však také je, že vztahy mezi rysy a sociálním chováním mohou být ovlivněny i motivy, které by mohly dané sociální chování ovlivňovat.

V posledních letech se začaly výzkumy orientovat také na jiné osobnostní rysy, jež by zapříčinily syndrom vyhoření u souboru dobrovolníků a jiných pomáhajících profesí. Přímou korelací s dobrovolnictvím koreluje empatie orientovaná na druhé a ochota pomáhat. U empatie orientované na druhé je patrné, že dobrovolník tenduje k prožívání pocitů a myšlenek vztahujících se k jeho činnosti. Ochota pomáhat se týká sebepercepce a vlastní prospěšnosti. Jedinec disponující ochotou pomáhat se zapojuje do pomáhajících činností bez přítomnosti na sebe zaměřených akcí při zvládnání distresu jiných osob. (Penner, 2002, cit. podle Mlčák, Zášková, 2013, s. 94)

Druhým tématem, kterým se dále v této kapitole chceme zabývat a které souvisí s dobrovolnictvím, je **víra ve spravedlivý svět** založená na motivu spravedlnosti. Jedná se o individuální usilování o spravedlivost. Víra ve spravedlivý svět je charakteristická jakousi osobní smlouvou nebo kontraktem se světem a vírou, že svět je spravedlivý a každý dostane to, co si zaslouží. V životě každého jedince můžou nastat situace, které s sebou přináší určitou formu bezpráví, utrpení atd. Jedinec, který věří ve spravedlivý svět a je motivován spravedlností, v takových situacích bezpráví nebo utrpení druhých reaguje pomocí těmto lidem. Jedná-li se o účinnou pomoc, povzbudí to ochotu pomáhat i v budoucnu a povzbudí to také přesvědčení ve spravedlnost a spravedlivý svět.

1.3.4 Hodnoty a hodnotové orientace

Dobrovolnictví zahrnuje mnoho forem a každá z nich je inspirována specifickým souborem hodnot a hodnotových orientací, které vyplývají ze souhry tří analyticky rozlišitelných prvků hodnotícího procesu: kognitivních, afektivních a direktivních. **Hodnoty** vedou dobrovolníky k interním odměnám a pocitu smysluplnosti, která se vztahuje k jejich činnosti. Dobrovolnictví je dáváno do přímé souvislosti s určitým souborem hodnot. Hodnotám jsou podřizovány lidské zájmy, potřeby, snahy a touhy a naplňováním těchto hodnot získává člověk smysl života. Podle toho základu Frankl rozlišuje tři hodnotové kategorie: tvůrčí hodnoty, zážitkové hodnoty a postojoyé hodnoty. Uvádí také, že smysl života již existuje,

jen se k němu musí každý dostat pomocí sebetranscendence, tedy sebezpřesahu. (1996, cit. podle Mlčák, Zášková, 2013, s. 98)

Diferenciace hodnot značí nekonzistenci v hodnotovém žebříčku. Taková diferenciace je nejvíce typická pro období adolescence. Můžeme například uvést, že adolescent vyznává konzervativní a tradiční hodnoty, které si zvnitřnil v rámci svého sociálního prostředí a především socializace, však v tomto období touží také po samostatnosti, je zvědavý a usiluje o nezávislost. (Mlčák, Zášková, 2013, s. 99)

Cakirpaloglu (2009, s. 232-233) uvádí rozdělení hodnot na tvůrčí a postojevé. Tvůrčí hodnoty jsou zacílené cílevědomým zaměřením jedince, neboť je stále ve vztahu se světem a přijímá a prožívá jeho obsahy, zároveň však klade důraz na to, aby dal a zanechal světu něco vlastního. Tedy svět něčím obohatil – něčím, co považuje za hodnotné a vzácné. Postojevé hodnoty jsou vymezeny postojem k daným situacím. Zde bychom mohli uvést např. naučenou bezmocnost jedinců v situacích ztráty objektu, kdy pociťují bezmoc, nespravedlivost světa.

Hodnoty mají jednu významnou funkci – motivují volbu chování a jednání, tedy to, co v daných situacích uděláme. Mohou také ovlivnit, zda se člověk rozhodne pro dobrovolnictví a pro pomoc druhým nebo naopak. Proto jsou v rámci dobrovolnictví pro nás tak důležitou charakteristikou.

V první kapitole naší práce jsme se zabývali dobrovolnictvím v obecné rovině. Vymezili jsme dobrovolnickou činnost a také to, kdo je dobrovolník. Dále jsme se věnovali významným dokumentům o dobrovolnictví a prosociálnímu chování a jeho charakteristikám. Začali jsme tedy tím nejobecnějším. V druhé kapitole se budeme věnovat rozvojovým zemím, rozvojovým cílům milénia a Keni jako rozvojové zemi. V třetí, poslední, kapitole naší práce si vymezíme pojem mezinárodního dobrovolnictví. Dále se budeme zabývat adaptací dobrovolníků v rámci mezinárodního dobrovolnictví a kulturnímu šoku. Poslední kapitola je zaměřena konkrétně na dobrovolnictví v Keni a mezinárodní studentskou organizaci AIESEC, která do této země dobrovolníky vysílá.

2 ROZVOJOVÉ ZEMĚ

Naše práce se zabývá dobrovolnictvím v Keni. V první kapitole jsme si vymezili, co je to dobrovolnictví, kdo je to dobrovolník a zaměřili jsme se na prosociální chování a další charakteristiky. V druhé kapitole pokládáme za důležité zabývat se rozvojovými zeměmi, neboť právě do tohoto uskupení Keňa patří, dále rozvojovými cíli tisíciletí, které jsou aplikované na rozvojové země. Dále naše pozornost bude směřovat k vymezení Keni jako rozvojové země. Nejprve však vymezíme pojem rozvojové země a jejich charakteristiku.

Pojem rozvojová země se poprvé objevil v roce 1964, kdy byl použit na zasedání Konference OSN pro obchod a rozvoj. Pro potřebu naší práce z hlediska poznání vývoje rozvojových zemí jako specifických skupin ve světovém hospodářství si tyto země můžeme vymezit pomocí několika hledisek: geografického, historického, politického, kulturně-náboženského a ekonomického. Zjednodušeně můžeme říct, že rozvojové země se nacházejí na třech kontinentech – v Latinské Americe, Africe a Asii včetně Oceánie. Většina těchto států jsou bývalé kolonie některého z koloniálních států, jako byly Francie, Velká Británie nebo Německo. Z jiného pohledu zase mohou být jako rozvojové chápány země s nízkou ekonomickou úrovní nebo přetrvávající závislostí na ostatních rozvinutých zemích. (Adamcová et al., 2009, s. 16-18)

Rozvojové země, které jsou na samém dně, sice koexistují s jednadvacátým stoletím, ale většinou je obklopuje realita století čtrnáctého. Tyto země představují asi miliardu obyvatel celkové populace Země. V těchto zemích často zuří občanská válka, vyskytující se negramotnost nebo epidemie. Tyto státy jsou soustředěny zejména ve střední Africe a ve střední Asii. Jejich situace není vážná pouze pro onu více než miliardu lidí. I když by se mohlo zdát, že s rostoucím vzájemnou hospodářskou pomocí bude zařazování těchto zemí jednodušší, opak je pravdou. Čím více se tato miliarda nejchudších lidí odlišuje od světové ekonomiky, tím bude její začlenění náročnější. Aby společnost dokázala pomoci těmto zemím, musela by vytvořit několik taktik najednou, i když ne všechny by se musely zdát logické. (Collier, 2009, s. 19-20)

Rozvojové země můžeme dále rozlišit podle dvojího pojetí rozvojových zemí: širšího a užšího. Hlavní rozdíl mezi oběma spočívá v tom, jaká kritéria jsou využita pro zařazení dané země do skupin rozvojových zemí. V prvním případě je jediné kritérium, což je ukazatel HDP na obyvatele. Na základě tohoto kritéria hovoříme o širším pojetí. V druhém případě je užito více než jedno kritérium a hovoří se o tzv. užším pojetí rozvojových zemí.

Obě pojetí se dostala do všeobecného povědomí mimo jiné i díky tomu, že se stala základem klasifikace pro mezinárodní organizace jakou je Světová banka nebo OSN. (Adamcová et al., 2009, s. 21) Tímto širším i užším pojetím se zabýváme v následujících dvou odstavcích.

Širší pojetí rozvojových zemí znamená, že organizace používají pro třídění zemí pouze jeden ukazatel – HDP na obyvatele. Tento způsob třídění využívá hlavně MMF a Světová banka. Členění zemí podle jediného ukazatele má své výhody i nevýhody. Výhodou je, že země jsou jasně kvantifikovatelně zařazené do jednotlivých skupin. Nevýhodou je, že ukazatel HDP na obyvatele nemusí jasně vyjádřit reálnou rozvinutost země. Pokud se země dostane na vysokou úroveň, nemusí to nutně znamenat, že takovou zemi můžeme brát jako rozvinutou. Tento ukazatel je navíc velmi ovlivněn i dalšími faktory. V ukazateli za rok 2008 patřilo podle MMF do kategorie rozvojových zemí 141 států, kam vedle států subsaharské Afriky, patřily i země z Evropy. Na druhou stranu podle Světové banky byly země s nízkým příjmem na obyvatele už pouze ze subsaharské Afriky a střední Asie. (Adamcová et al., 2009, s. 21-23)

Užší pojetí rozvojových zemí využívá více než jeden ukazatel. Tuto klasifikaci využívá převážně OSN. Podle této klasifikace jsou za specifickou skupinu považovány i transformující se země, které mohou být označovány i za přechodové. Poslední specifickou skupinou jsou země rozvojové, kterých je dle OSN 101 a více než třetina všech zemí je z Afriky. Rozvojové země zde tvoří heterogenní a velmi početnou skupinu států. Některé z nich však vykazují výraznou ekonomickou odlišnost, a proto se zvyšuje počet zemí, které z této klasifikace vybočují. (Adamcová et al., 2009, s. 24-26)

Hlavní příčinou a důsledkem problémů ve většině zemí je právě chudoba. Téměř ve všech rozvojových státech, trpí podvýživou až polovina dětí do věku pěti let. Nečastější příčinou podvýživy je všeobecná chudoba, nedostatek potravin, jednotvárná strava bez vitamínů a špatný zdravotní stav matek. Životně důležitý je i celoroční přístup k pitné vodě. Během období dešťů je většina povrchových zdrojů pitné vody zaplavována a stává se tak životu nebezpečnou, proto je potřeba budovat i dostatečně hluboké studny. Dalším nedostatkem je chybějící zdravotní péče, kterou je důležité těmto zemím zajistit, dále edukace a vzdělávací programy. (Gomba, 2003, s. 5-8)

Pavla Gomba (2003, s. 3 a 27) označuje lidstvo na celém světě jako jednu **rodinu**. To proto, že právě funkční rodina je charakteristická pomocí jednoho druhému, je založená

na solidaritě a nedopustí, aby někdo strádal, když jiní mají dostatek. Každý jedinec v jakémkoliv státě do této rodiny patří, neboť naše příslušnost k lidství nás všechny spojuje. Jak jsme však již výše zmínili, na světě jsou nejen země vyspělé, ale také země rozvojové, ve kterých je situace skutečně vážná. Právě tato autorka tvrdí, že to, co se děje na druhém konci světa, mnozí lidé ignorují a neprojevují o danou situaci zájem. Také uvádí, že čím dál se problém vyskytuje, tím jednodušší se zdá být řešení. Poukazuje však také na to, že to, co se děje v rozvojových zemích, začíná mít dopady na země vyspělé a upozorňuje, že lidstvo má dostatečné poznatky, znalosti i prostředky k tomu, aby dokázalo rozvojovým zemím pomoci. Dokázalo by tak také zajistit, že každý člen, který se do lidské rodiny narodí, přijde do světa, jenž chrání a respektuje hodnotu lidství.

Výše jsme se zabývali vymezením rozvojových zemí. Snažili jsme se je popsat a charakterizovat především z důvodu, že právě Keňa do tohoto seskupení zemí patří. S touto problematikou souvisí také rozvojové snahy milénia, které se snaží rozvojovým zemím pomoci prostřednictvím osmi cílů a do své práce zapojily také neziskové organizace a dobrovolníky, resp. dobrovolnickou činnost. Právě rozvojovými cíli milénia se zabýváme v další kapitole naší práce.

2.1 Rozvojové cíle milénia

Rozvojové cíle tisíciletí (MDG) jsou závazky, na kterých se dokázali shodnout a přijat je hlavní představitelé všech členských států OSN na Summitu tisíciletí v roce 2000. K hlavním pilířům, které budou vést ke splnění MDG, patří navýšení investic do oblasti zdravotnictví, vzdělávání, výživy a plánování rodičovství, dále do životního prostředí a infrastruktury v chudých zemích, stejně jako jejich efektivnější využití. Za výchozí rok, s nímž se bude srovnávat vývoj jednotlivých indikátorů, je považován rok 1990. Celkem je rozvojových cílů milénia osm. Jedná se o odstranění extrémní chudoby a hladu, dosažení základního vzdělání pro všechny, prosazení rovnosti pohlaví a posílení role žen ve společnosti, snížení dětské úmrtnosti, zlepšení zdraví matek, bojování s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi, zajištění udržitelného stavu životního prostředí a budování světového partnerství pro rozvoj. Tyto hlavní závazky jsou dále rozděleny do osmnácti jednotlivých úkolů. Většina těchto nejvýznamnějších závazků není na světové scéně zcela nová. Již v roce 1986 na summitu, který se věnoval otázkám hladu a celosvětovému zabezpečení potravin, se vlády OECD zavázaly do roku 2015 snížit v té době 815 miliónů absolutně chudých o polovinu. Ale již o pět let později, na jiném summitu, bylo jasné, že vlády tento ambiciózní cíl nemo-

hou splnit. K jeho dosažení budou nutné daleko rozsáhlejší a razantnější opatření i ze stran rozvinutých zemí. (Stojanov, © [b.r.]

- 1. cíl – Odstranit extrémní chudobu a hlad

Mezi hlavní úkoly patří snížit do roku 2015 na polovinu počet lidí, kteří žijí z příjmu nižšího než je jeden dolar na den, dosáhnout dostatečného a produktivního zaměstnání pro všechny obyvatele, včetně žen a mladých lidí, a do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí, kteří trpí hladem. Právě nejvíce sledovaným úkolem je snížit počet lidí, kteří mají příjem menší než je 1 USD na den, což je hranice extrémní chudoby. Tento úkol se ovšem daří plnit pouze v zemích, které zažívají dlouhodobě ekonomický růst. Mezi tyto země se řadí pouze Čína a Indie. Nejhorší situace nadále zůstává v subsaharské Africe, kde v podstatě nedošlo ke snížení počtu obyvatel postižených absolutní chudobou. Druhý bod má za úkol dosáhnout dostatečného a produktivního zaměstnání pro všechny, včetně žen a mladých lidí. Hodnocení tohoto bodu se objevil až v roce 2008. Důvodem jeho zařazení je fakt, že chudobu nelze snížit, aniž by obyvatelé ekonomicky chudých oblastí získali produktivní zaměstnání. Předběžná data ukázala, že zaměstnanost v rozvojových zemích je jen 63 %, žen a mladých lidí je zaměstnaná pouze polovina. Třetí úkol zůstává podle Světové banky zapomenutý. Důkazem je, že zhruba 17% populace v rozvojových zemích trpí hladem. Podařilo se pouze snížit počet dětí do pěti let, které trpí podvýživou, na 26 % ve srovnání s rokem 2006, což stále představuje 140 milionů dětí. (Stojanov, © [b.r.]

- 2. cíl - Dosáhnout základní vzdělání pro všechny

Od roku 2000 se podařilo snížit počet dětí, které neměly přístup k základnímu vzdělání téměř o polovinu. Tento trend však neustále zpomaluje a je více než pravděpodobné, že tento cíl nebude splněn. Stále zůstává 250 milionů dětí ve školním věku, které neovládají základní dovednosti jako je čtení, psaní a počítání. Největší problém, který zabraňuje dětem získat základní vzdělání, je chudoba jejich rodičů. Děti z těchto rodin mají až třikrát nižší šanci získat vzdělání než děti z bohatých rodin. Více než 200 milionů dětí nemůže chodit do školy, protože pracují, a z toho minimálně 115 milionů jich pracuje v těžkých a rizikových podmínkách. Pouhé jedno procento prostředků, které jsou celosvětově vynakládány na zbrojení, by stačilo k pokrytí nákladů na vzdělání pro všechny děti. (Tožička, 2013)

- 3. cíl - Prosazovat rovnost pohlaví a posílit role žen ve společnosti

V této problematice je hlavním cílem odstranit nepoměr pohlaví v základním a středním vzdělání. Rozložení chudoby je velmi nerovnoměrné, protože na světě žije asi dvakrát více chudých žen než mužů. Čím více je společnost chudá, tím větší jsou rozdíly mezi oběma pohlavími. Za hlavní ukazatel můžeme brát poměr přístupu dívek k základnímu vzdělání. Avšak oblast vzdělání není jedinou oblastí, kde je nutno zvýšit poměr ženských rolí a zvýšit jejich schopnost ovlivnit více svůj život. Právě negramotnost, nízké vzdělání a tradiční starost o domácnost brání ženám hledat produktivní zaměstnání nebo se aktivně účastnit na veřejném rozhodování. Například v parlamentech jednotlivých zemí mají ženy pouze minimální zastoupení. I když je trend v tomto směru pozitivní, je jeho rychlost stále příliš nízká. Dosažení toho cíle je ale pevně spjato s ostatními rozvojovými cíli. Vzdělané ženy mají totiž výrazně větší vliv na počet dětí, který výrazně souvisí nejen s chudobou, ale také s mateřskou úmrtností nebo možností nakažení se sexuálně přenosnými chorobami. Pokud se ženy aktivně nepodílejí svými názory a zkušenostmi na chodu společnosti, není možný plný rozvoj dané země. (Stojanov, © [b.r.]

- 4. cíl - Snížit dětskou úmrtnost

Hlavním úkolem je snížení úmrtnosti dětí do věku pěti let v rozvojových zemích o dvě třetiny. I když na globální úrovni celkově úmrtnost dětí klesá, není tento pokrok rovnoměrně rozložen do všech regionů a zemí. V rozvojových zemích je u narozeného dítěte až třináctkrát vyšší pravděpodobnost, že dítě do pěti let zemře, než ve vyspělých zemích. Většinu úmrtí dětí lze přitom předejít, protože více než polovina dětí v tomto věku umře na jednu z pěti nemocí: zápal plic, spalničky, malárie, HIV/AIDS nebo průjemová onemocnění. Přestože se počet úmrtí snižuje, je již dnes jasné, že se tento úkol nepodaří splnit. (Stojanov, © [b.r.]

- 5. cíl - Zlepšení zdraví matek

Nejdůležitějším bodem tohoto cíle je snížit o tři čtvrtiny míru mateřské úmrtnosti, protože více než půl milionu matek ročně zemře na následky těhotenství a porodu. Tyto matky tvoří z 99 % matky právě z rozvojových zemí, jako je subsaharská Afrika. Opět se jedná o léčitelné a včasné odstranitelné problémy v průběhu těhotenství a porodu. Avšak vzhledem k nevelké spolehlivosti dat není možné přesně vyhodnotit splnění toho cíle a snížit úmrtnost o tři čtvrtiny je velice nepravděpodobné. Porodní komplikace postihují 15% všech těhotných žen, takže nemají přímou souvislost s vyspělostí dané země, ale mateřská

úmrtnost, kterou způsobí velká ztráta krve nebo infekce, je vysoká pouze v rozvojových regionech. To jsou příčiny, kterým se dá předejít zlepšením zdravotní péče. Nelze ale snížit úmrtnost bez rozvoje zdravotní infrastruktury v nejvíce postižených regionech. Zdravotnictví musí být nejen kvalitní, ale hlavně široce dostupné. Na tento problém je však potřeba soustředit mnohem více peněz než aktuální programy poskytují. V případě lékařské absence končí úmrtím i lehké zdravotní komplikace, které nelze předvídat, ale téměř všechny by mohly být v lékařské péči překonány. (Stojanov, © [b.r.]

- 6. cíl - Bojovat s HIV/AIDS, malárií a dalšími nemocemi

Zde chce MDG dosáhnout zastavení šíření HIV/AIDS, malárie a dalších onemocnění a dosáhnout univerzálního přístupu pro léčbu těchto nemocí. Žádný jiný úkol nezískal tolik pozornosti a takovou finanční podporu, jako právě snaha o zastavení šíření HIV/AIDS. Od roku 2007 se konečně podařilo snížit počet úmrtí v důsledku AIDS, ale i tak zůstává stále nejhorší situace v subsaharské Africe. Mezi nejčastější infekce spojené s AIDS patří tuberkulóza, různé záněty plic, dýchacích cest a mozku. Nejčastějším způsobem přenosu HIV přitom zůstává opakované použití injekční stříkačky nebo přenos z matky na dítě. Základní strategií v boji proti HIV/AIDS je prevence založená na vzdělávání všech obyvatel, které je zaměřeno na způsoby ochrany a na rizika související s tímto onemocněním. Jiná fungující ochrana proti této nemoci zatím neexistuje. Na trzích jsou již několik let léky, které brání propuknutí nákazy HIV v nemoc AIDS. Problémem je však vysoká cena těchto léků, která je činí nedostupnými pro většinu obyvatel rozvojových zemí. Přitom téměř polovina nakažených pochází z oblasti subsaharské Afriky. Další nemocí, která v subsaharské Africe zabíjí, je malárie. Světová banka odhaduje, že malárie každoročně zabije přímo až jeden milion obyvatel, při čemž 80 % těchto zemřelých tvoří právě děti do pěti let. Malárie na africkém kontinentě zabije až 90 % všech lidí, kteří jí onemocní. Zůstává tak vážnou hrozbou lidskému zdraví a produktivitě mnoha regionů, protože odrazuje potencionální investory a turisty. (Stojanov, © [b.r.]

- 7. cíl - Zajistit udržitelný stav životního prostředí

Plány sedmého cíle mají integrovat principy udržitelného rozvoje do politiky a do programů daných států a pokusit se zabránit ztrátám přírodních zdrojů. Dále o polovinu snížit počet lidí, kteří nemají dlouhodobě přístup k pitné a nezávadné vodě. Poskytnout rovněž možnost základní hygieny a výrazně dosáhnout zvýšení kvality života v příměstských chudinských čtvrtích. (Tožička, © 2007, s. 3)

Způsoby, kterým jsou integrovány principy rozvoje do politiky národních států, jsou monitorovány na základě pěti indikátorů: poměru množství využívaných vodních zdrojů na celkovém množství obnovitelných zdrojů vody, spotřebě látek poškozujících vrstvu ozonu, podíl způsobů využívaných lovišť ryb, podíl lesní plochy na rozloze státu a množství vypouštěných emisí CO₂. Tento plán ale nemá žádné závazky, a proto není možné stanovit jeho plnění. Od roku 1990 se zvýšil počet obyvatel, kteří mají přístup k pitné vodě na 87 procent, což je nárůst o 1,1 miliardu za poslední sledované období, ale v subsaharské Africe má přístup k pitné vodě pouze 58 % obyvatel. Pozitivní je, že současným tempem zvyšování dostupnosti přístupu k pitné vodě by tento globální cíl mohl být splněn. (Stojanov, © [b.r.]

- 8. cíl – Budovat světové partnerství pro rozvoj

Pro uskutečnění tohoto cíle je potřeba, aby bylo splněno několik úkolů. Je nutné dále rozvíjet otevřený obchodní a finanční systém, který je založený na jasných pravidlech, předvídatelnosti a absenci diskriminovaných subjektů a hlavně na snižování chudoby na národní i mezinárodní úrovni. Je nutno řešit specifické potřeby rozvojových zemí, které jsou nejméně rozvinuté. Zpřístupnit těmto státům trh pro export bez zatížení cly nebo vývozními kvótami, případně odpustit dluhy nejvíce chudým zemím. Dále se musí řešit specifické potřeby vnitrozemských států a malých samostatných rozvojových ostrovů. Komplexně řešit celkovou zadluženost rozvojových zemí prostřednictvím mezinárodních opatření, která by zajistila dlouhodobou udržitelnost dluhu, a ve spolupráci s těmito zeměmi vytvořit a realizovat strategie sloužící k zajištění produktivní práce pro mladé lidi. Rozvojové země musí spolupracovat s mezinárodními farmaceutickými firmami, které musí poskytnout přístup k základním lékům pro rozvojové země a ve spolupráci se soukromým sektorem je třeba umožnit rozvojovým zemím využívání nových technologií hlavně v komunikační a informační oblasti. (Tožička, 2007, s. 3)

V roce 2012 bylo možno dva z osmi tzv. Rozvojových cílů tisíciletí považovat za splněné. Byly to cíle zaměřené na snížení celkové chudoby, na zlepšení situace ve slumech a na dostupnosti pitné vody. Poslední dva vedly k zlepšení a udržení stavu životního prostředí. Splnění zbývajících šesti cílů nebude nemožné, ale vlády států nesmí upustit od svých závazků z Deklarace tisíciletí, kterou přijaly v roce 2000. (UNIC Praha, © 2012)

Některé z Rozvojových cílů jsou již splněny a některé další se ke splnění blíží. Ovšem stále zůstává velká řada nedostatků v plnění jiných cílů. Daří se zlepšovat přístup k pitné vodě

pro obyvatele, kteří žijí ve slumech. Dalšího významného úspěchu bylo dosaženo u snížení úmrtnosti na malárii o více než 25 %. Díky lékům se podařilo zachránit již několik desítek milionů lidí. (UNIC Praha, © 2013a)

Pět bodů transformace, které musejí nastat po roce 2015, se již nebudou vyznačovat snižováním, ale ukončením extrémní chudoby v rozvojových státech. Žádnému člověku nesmí být upírány jeho ekonomické příležitosti a lidská práva. Základem transformace se musí stát udržitelný rozvoj a je nutné, aby se ihned jednalo odvrácení nebezpečných dopadů změn klimatu a degradaci životního prostředí. Je třeba transformovat ekonomiky ve prospěch pracovních příležitostí a taková transformace musí být založená na inovacích, technologiích a potenciálu byznysu. Musí se vytvořit nové globální partnerství a agenda musí po roce 2015 vycházet z pocitu solidarity, spolupráce a vzájemné odpovědnosti. Bude rovněž důležité, aby instituce byly otevřené, efektivní a bezpečné, protože bezpečnost je klíčem k dobrému životu. (UNIC Praha, © 2013b)

V této kapitole jsme se zabývali vymezením a definováním rozvojových cílů tisíciletí, které se snaží o podporu a pomoc rozvojovým zemím. Již na začátku jsme uvedli, že do těchto zemí, které potřebují pomoc, patří také Keňa. Právě této zemi subsaharské Afriky se budeme věnovat v další kapitole naší práce.

2.2 Keňa jako rozvojová země

Pro většinu lidí může být Keňa pouze jakási ukáзка celého afrického kontinentu v malém měřítku, neboť se jedná o turisticky nejvíce navštěvovanou zemi a může působit dojmem, jako by tu nic nechybělo. Jsou zde k vidění divoce žijící zvířata, ale i noční podniky ve velkoměstech, pláže, hory, pouště, a také tradiční kultury. Při návštěvě Keni se nabízí neskutečně mnoho možností co vidět a vybrat si jen jednu z nich je prakticky nemožné. I když největším lákadlem turistického dění je obraz pouštní safari. Vzhledem k přítomnosti skoro všech žijících afrických zvířat by neměl nikdo odjíždět zklamán. Tato typická keňská pestrost nepatří pouze k safari, ale i k běžnému dění ve městech. (Parkinson, Matt, Gourlay, 2007, s. 4) I když vše nasvědčuje, že země je bez obtíží, realita je jiná, neboť je Keňa rozvojovou zemí. Tím se však budeme zabývat dále a nejprve si ji vymezíme.

Keňa se nachází ve východní části Afriky na pobřeží Indického oceánu a její oficiální název je Keňská republika. Nezávislost získala v roce 1964. Rozloha Keni je 582 tisíc

kilometrů čtverečních. Sousedy Keni je Etiopie, Súdán, Tanzanie, Uganda a Somálsko. Část území na severu Keni v tzv. Trojúhelníku Ikemi však stále nemá dané rozdělení a činí si na ně nárok i Súdán a Etiopie. Východní a jihovýchodní část zabírají nížiny, zbytek státu tvoří náhorní plošiny. Nejvyšším vrcholem Keni je Mount Kenya, avšak Keni patří také ještě část úpatí nejvyšší hory Afriky Kilimandžáro. V Keni žije více než 39 milionů obyvatel a téměř 100 % tvoří Keňané. Jejich úředními jazyky jsou angličtina a svahilština, ale užívá se i mnoho dalších kmenových jazyků. Hlavní a největší město je Nairobi, ve kterém žije více než tři miliony obyvatel. (Keňa, © [b.r.]

Na území Keni žije stále více než sedmdesát kmenů, i když jejich rozdíly se začínají čím dál více stírat vlivem silné migrace do měst a osvojováním si západních kulturních hodnot. Některé menší kmeny se připojily k početnějším kmenům kvůli větší ochraně při různých sporech. I přes to, že většina Keňanů opouští rodné kmeny, zůstává kmenová příslušnost i nadále nejdůležitější stránkou osobní identity. Většina Keňanů se hlásí ke křesťanství a velká část z nich stále praktikuje tradiční náboženské obřady. (Parkinson, Matt, Gourlay, 2007, s. 47)

I přes výrazný cestovní ruch **patří Keňa stále mezi rozvojové země** s nízkým příjmem. Patří dokonce mezi 30 nejchudších zemí světa. Základním pilířem keňské ekonomiky je zemědělství, ve kterém pracuje více než 70 % obyvatelstva a které se z jedné čtvrtiny podílí na HDP. I přes mírné zlepšení ekonomiky na konci 20. století výroba v zemědělství opět upadá. Největšími ekonomickými problémy je nedostatek elektrické energie, korupce, vysoký přirozený přírůstek a vysoká nezaměstnanost, která v roce 2009 dosáhla 50 %. Téměř 60 % lidí se dostalo pod hranici **chudoby**. Cestovní ruch se stává základním pilířem keňské ekonomiky a přináší mnohem vyšší zisky než vývoz kávy. Představitelé keňské vlády si uvědomují, že cestovní ruch je pro jejich stát velmi důležitý, a proto vynakládají velké částky na ochranu ohrožených druhů zvířat a do boje proti pytlákům. (MARCO POLO INT, © [b.r.]

V chudinských čtvrtích hlavního města Nairobi žije více než 70 % obyvatel v nepředstavitelných podmínkách. **Slumy** nemají přístup k pitné vodě, základní hygieně, zdravotní péči, kanalizaci a často jsou lidé zde i bez jídla. Největším problémem je zde nedostatek odpadkových košů nebo kontejnerů a možnost tento odpad nějak odstranit. Bez přístupu ke kanalizaci je zde velký prostor pro šíření nejrůznějších epidemií. V Kibeře, největším slumu Afriky, který leží na jihozápadě Nairobi, žije přes milion obyvatel na dvou a půl kilometrech čtverečních. Většina domů je postavena pouze z vlnitého plechu

a stojí na městských pozemcích. Některá města problém slumů řeší buldozery, což se ovšem neobejde bez lidských obětí. Obyvatelé těchto slumů jsou nezaměstnaní nebo se živí pouze příležitostným prodejem či chovem dobytka a proto jsou tyto slumy **velmi nebezpečné** nejen pro obyvatele, cizince ale i členy neziskových organizací, kterých zde působí více než 600. Jejich práce není bohužel většinou ani vidět. Průměrný věk obyvatel slumu je kolem 35 let a více než 80 % těchto lidí je HIV pozitivních. (Fair, © [b.r.]

I při tom všem jsou Keňané velmi družní a málokdy je uvidíte nebo najdete někde o samotě. Stane-li se něco na ulici, ihned tam přiběhnou lidé jakéhokoliv věku a událost sledují a také se do ní aktivně zapojují. Jejich přístup k životu je bezstarostný, rádi se smějí a žijí naplno, což můžete vidět na tržišti, ve velkoměstech, a dokonce také ve slumech. Turistům i různým cestovatelům se může stát, že je Keňané vyzvou ke spontánnímu tanci na ulici nebo fotbalovému zápasu. Dalším znakem je snaha přijímat život takový, jaký přichází. To může souviset s jejich přístupem k času. Jsou přesvědčeni, že s ničím by se nemělo spěchat a na vše je dostatek času. Celkově však zastávají spíše konzervativní hodnoty, což můžeme sledovat třeba v důslednosti při oblékání, např. ve smyslu cudnosti. (Parkinson, Matt, Gourlay, 2007, s. 37)

V této kapitole jsme se zabývali Keňou jako rozvojovou zemí. Snažili jsme se ji definovat v rámci rozvojové země, také jsme se však zaměřili na její charakteristiku a typické znaky i na keňské obyvatele.

3 MEZINÁRODNÍ DOBROVOLNICTVÍ

V přechozích kapitolách jsme se věnovali obecně dobrovolnictví, tomu kdo dobrovolník je, a charakteristikám prosociálního chování. Dále jsme se věnovali rozvojovým zemím, rozvojovým cílům milénia a Keni jako rozvojové zemi. V naší práci se zabýváme dobrovolnictvím v Keni. Jedná se tedy o dobrovolnictví za hranicemi států, v zahraničí, proto je důležité, abychom se právě v této kapitole věnovali vymezení mezinárodního dobrovolnictví, které se tímto fenoménem zabývá. Dále si popíšeme adaptaci dobrovolníků za hranicemi svého státu, kulturní šok a v poslední kapitole se budeme věnovat dobrovolnictví v Keni.

V posledních letech se rozvíjí a je častým fenoménem tzv. „international volunteering“, což bychom do jazyka českého mohli přeložit jako **mezinárodní dobrovolnictví**. Tento druh dobrovolnictví je povolen osobám, které dosáhly osmnácti let a nepřevyšují věk sedmdesát pět let. Avšak i zde existují výjimky. Pokud si zájemce nad sedmdesát pět let zažádá organizaci o povolení vyjet, rozhodnutí spočívá právě na dané organizaci. Tento druh dobrovolnictví přitahuje lidi snad ze všech zemí světa, neboť nabízí příležitost získat zkušenosti, poznat nové země, nové lidi a také příležitost poznat sama sebe, obohatit svůj osobní rozvoj, rozvoj svých dovedností atd. (Lonely Planet, 2007, s. 18)

Robin Ujfalusi (2012, s. 13) vymezuje mezinárodní dobrovolnictví jako činnosti, která dobrovolníkům nabízí širokou škálu příležitostí spojených s **neformálním mezikulturním vzděláním** a dobrovolnickou činností na projektech, které jsou veřejně prospěšné. Mimořádný význam je mu přičítán také v rámci **profesní přípravy** samotných dobrovolníků a získání **mezikulturní zkušenosti**. Jedná se tak o dobrovolnictví, které jde napříč občanskou společností. Má svou specifickou přidanou hodnotu, čímž je mezikulturní poznávání a práce v mezikulturním týmu. Dle McGehee a Wearing (2013, s. 20) je mezinárodní dobrovolnictví takové dobrovolnictví, které probíhá mimo zemi dobrovolníka, kde žije. Dobrovolník tedy cestuje ze své země do země jiné, kde vykonává dobrovolnickou činnost. **Nejčastěji** je tento druh dobrovolnictví **využíván v rámci rozvojových zemí**, tedy k poskytnutí pomoci těmto zemím. Mezi největší **výhody** této činnosti patří možnost cestování a rozvoj sebe sama. Má také přínos pro společnost, neboť je součástí rozvojové spolupráce a humanitární pomoci.

Lonely Planet (2007, s. 17) uvádí, že existují dva druhy mezinárodního dobrovolnictví. Tím prvním je tzv. *volunteering plus*. Zde se jedná o organizované dobrovolnictví

v zahraniční zemi, které je kombinované s cestováním. Př. dobrovolník vykonává dobrovolnickou činnost jeden měsíc a poté měsíc cestuje a poznává danou zemi. Jiným druhem mezinárodního dobrovolnictví je tzv. *volunteering holidays*, kde je spojena dobrovolnická činnost s prázdninami. Díky tomu také v anglickém jazyce vznikl nový termín, který je těžce přeložitelný do českého jazyka: *voluntourism*.

Mezinárodní dobrovolnictví láká a přitahuje zájemce z celého světa, neboť mají možnost dobrovolnickou činnost vykonávat v zahraničí sami a potkat spoustu nových lidí z různých zemí světa, nebo cestovat za dobrovolnictvím spolu se svými přáteli. I tak však navazují kontakty s lidmi z jiných států a vytváří nová přátelství. (Lonely Planet, 2007, s. 17)

S mezinárodním dobrovolnictvím se pojí řada výhod, které Robin Ujfalusi (2012, s. 14) vymezuje a tvrdí, že se jedná o jedinečnou mezikulturní zkušenost, vzhled do občanské společnosti, který je hlubší a intenzivnější než kdyby jedinec byl v zemi jako turista, porozumění mezinárodním souvislostem a perspektivám, překonání jazykové bariéry a zlepšení jazyka, osamostatnění od vlivu rodičů a nabytí nových zkušeností. Celkově se dá říct, že dobrovolník si v rámci mezinárodního dobrovolnictví může osvojit přirozenou cestou multikulturní dovednosti, které může využít nejen v dnešním globalizovaném světě, ale také při svém budoucím povolání.

Robin Ujfalusi (2012, s. 14-15) uvádí, že mezinárodní dobrovolnictví přináší výhody i pro samotnou společnost. Mezi tyto výhody může patřit podpora společensky prospěšných projektů, lepší otevřenost a porozumění jiným kulturním perspektivám. Dobrovolníci ve své zemi pořádají ponávratové aktivity (přednášky apod.) přinášející ze zahraničí inspiraci a inovativní nápady pro svou zemi, zvyšuje se jazyková kompetence mladých lidí. Celkově se tak dá říct, že mezinárodní dobrovolnictví je spojeno s výchovou k otevřenosti, tvořivosti, obětavosti, pokoře i vnitřní integritě.

Dle Lonely Planet (2007, s. 25) jsou u dobrovolníků, kteří se chystají na vycestování v rámci mezinárodního dobrovolnictví, časté otázky typu, zda budou v dané zemi prospěšní a pomohou jí, nebo zda budou i za krátkou dobu schopni něco změnit atd. S tím může souviset také emoční prožívání a emoce, které ovlivňují chování a také sebehodnocení jedinců. Jsou však i situace, kdy vznikají intenzivně pociťované emoce, jejich trvání a střídání, což má vliv na chování jedince. Často je zkoumáno, do jaké míry jsou pocity proječovány navenek, nakolik jsou pro ostatní čitelné, a jak silně je ovlivní. Události, které působí na jedince, se často střídají a narušují neutrální stav tohoto jedince. Bývají

posuzovány jako příznivé nebo nepříznivé z hlediska potřeb člověka, a čím jsou větší tyto změny, tím silněji na jedince působí vyvolané emoce. Zároveň platí asymetrie při návratu do normálního stavu. Dobré emoce vyprchají stejně rychle, jako se objevily, ty špatné emoce přetrvávají déle a jejich neutralizace bývá velmi obtížná. (Slaměník, 2011, s. 9) To vše se může projevit také u dobrovolníků chystajících se na mezinárodní dobrovolnictví do zahraničí. Tento proces může provázet například strach z něčeho nového a neznámého.

V této kapitole jsme se zabývali vymezením mezinárodního dobrovolnictvím. Věnovali jsme se zejména jeho definici a výhodám jak pro samotného dobrovolníka, tak pro společnost. V další kapitole se budeme zabývat adaptací dobrovolníka v nové zemi v rámci mezinárodního dobrovolnictví.

3.1 Adaptace

V souvislosti s mezinárodním dobrovolnictvím považujeme za důležité věnovat kapitulu adaptaci dobrovolníků v nové zemi. Tato problematika však není dosud zakotvená v odborné literatuře.

Adaptace pochází z latinského spojení „ad aptere“ – připravit se nebo také „aptus“ – schopný. Do českého jazyka se tedy sloveso adaptovat překládá jako přizpůsobit, upravit, uzpůsobit, zvyknout atp. Obvykle se pojí ještě se zvrtnými se a si, které rozdělují toto slovo na dvě různé činnosti. Adaptovat se znamená, že něco měníme v okolí pro náš blahobyt. Například si lidé staví domy, aby měli přístřešek a ochranu. Adaptovat se znamená zvyknout si na něco. Například se musí dítě adaptovat, že musí pravidelně chodit do školy. (Křivohlavý, 2011, s. 55) Stejně tak se musí adaptovat, tedy zvyknout si, dobrovolník v nové zemi, aby mohl efektivně vykonávat svou dobrovolnickou činnost a zároveň nenařušil vnitřní rovnováhu celého svého organismu.

Adaptace je obecně chování, které umožňuje přizpůsobení se prostředí, ve kterých lidé žijí. Zajišťuje ji vzájemné působení několika důležitých systémů. U lidí je to schopnost neustále se vyrovnávat s nároky v určitém rozmezí a je potřeba udržovat relativně **stabilní stav vnitřní rovnováhy** organismu. Globálním ukazatelem adaptace je spokojenost samotné osoby se sebou, sociálními vztahy a celkově i se životem vůbec. (Paulík, 2010, s. 11)

Obecně můžeme hovořit o dvou možnostech adaptace: úspěšné a neúspěšné. U **úspěšné adaptace** může být rozlišena buď asimilace, nebo akomodace. Asimilací bývá označena aktivní adaptace, u které dochází k přizpůsobování prostředí k danému jedinci. Akomodace

je pasivní proces, ve kterém jedinec mění své názory, tak aby vyhovovaly nárokům okolí. **Neúspěšná adaptace** je označována jako maladaptace. U jedince, který se nedokázal přizpůsobit danému prostředí, dochází často ke konfliktům v komunikaci, k nízkému sebehodnocení nebo celkové nespokojenosti. Tento jedinec má pak problém s překonáním různých překážek a s ním trpí i jeho blízké okolí. (Paulík, 2010, s. 11-12) Tyto zmíněné obecné znaky bychom mohli aplikovat také na adaptaci dobrovolníků. Pokud by se dobrovolník v určité zemi v rámci mezinárodního dobrovolnictví nedokázal adaptovat, znamená to pouze narušení jeho vnitřní rovnováhy a psychiky, ale také problémy v komunikaci s lidmi, kterým má pomoc poskytovat, nízké sebevědomí, v práci by si nevěřil, a tak by ji nemohl efektivně vykonávat. To vše by mohlo vést k pocitům nespokojenosti.

Přechod k adaptaci se ale může projevit až tehdy, pokud osoba jedná mimo rámec jejího kulturního kontextu. Tato fáze nastává až po delším kontaktu s cizí kulturou. Nemusí se jednat jen o zahraniční pobyt nebo o práci v interkulturním týmu. Jedinec se zde snaží převzít úhel pohledu cizí kultury, proto se stává kulturně empatickým. (Morgensternová et al., 2007, s. 86)

Analýza samotného procesu adaptace bývá zaměřena zpravidla na jeho dynamické charakteristiky, které jsou v daném kontextu, nebo na to, co zůstává u měnících se okolností, jako neměnné či statické. Proto se používají za relativně stabilní osobní dispozice pro adaptaci. Tendence k přetrvání a uplatnění v různých zátěžových situacích mají také obranné mechanismy. Obecně může být adaptační schopnost označena jako adaptabilita. (Paulík, 2010, s. 13)

Téma adaptace dobrovolníků není dosud v odborných literaturách problematika zakotvená a popsána. Snažili jsme se tedy o obecné popsání adaptace, které jsme aplikovali na dobrovolnickou činnost v rámci mezinárodního dobrovolnictví, což znamená, že dobrovolník vyjíždí ze své země poskytnout pomoc do zahraničí, tedy do země jiné. Tato nová země má svou kulturu a také kulturní vzorce, které mohou být úplně jiné, než zná ze své země a na které se tedy musí adaptovat.

Obecně můžeme říct, že adaptace je proces, který umožňuje dobrovolníkům přizpůsobení se prostředí a zemi, ve které žijí po dobu své dobrovolnické činnosti. Jak jsme se již zmínili, tento proces může být úspěšný i neúspěšný. V tom úspěšném se dobrovolník na novou zemi dokáže adaptovat, tedy zvyknout si. Stává se rovněž kulturně empatickým k nové

zemi i lidem, kteří zde žijí. Empatie však přichází až po delší době v dané zemi. Již v prvních kapitolách jsme uvedli, že právě empatie je v rámci dobrovolnictví velmi důležitá a pomáhá dobrovolníkovi efektivně vykonávat svou činnost. Může se však stát, že se dobrovolník v dané zemi adaptovat nedokáže a tak je tento proces neúspěšný a může vést k mnoha negativním ovlivněním jeho práce.

S termínem adaptace v nové zemi má souvislost také jeden pojem typický pro kulturní antropologii. Jedná se o kulturní šok. Právě ten je v naší práci také velmi důležitým termínem souvisejícím s problematikou, které se v naší práci věnujeme, a tak se jím budeme zabývat v následující kapitole.

3.2 Kulturní šok

Kulturní šok patří mezi přirozené reakce lidí objevující se u těch, kteří pobývají delší dobu v cizím prostředí. Nejedná se tedy o jednorázový jev, ale o proces, který může trvat týdny až měsíce. Šokem jej nazýváme proto, že působí silně na osoby a může způsobovat stresové situace, které někteří lidé nevydrží a vracejí se zpět do rodné země. Zpravidla platí, že **čím dál** je osoba od rodné země, **tím je pro ni těžší** se přizpůsobit dané kultuře, mentalitě lidí nebo odlišnému jazyku. Někdy se může zdát, že se na kulturní šok můžou lidé připravit při cestě do zahraničí, ale pak zjistí, že jsou v zemi osamocení, a zažívají pravý kulturní šok třeba i v sousedním státě. (Kučera, © 2015)

Někteří snaživí jedinci mohou usilovat o osvojení některým rituálů nového prostředí. Je však velmi nepravděpodobné, že by mohli rozpoznat nebo pocítit hodnoty, na kterých jsou založeny. Dá se říci, že se návštěvník duševně vrací do věku dítěte, které se musí naučit nejzákladnější věci. Tato činnost může vést až k pocitu rozhořčenosti, bezmoci nebo nepřátelství k prostředí, v němž se nachází. Někdy se může stát, že má osoba ovlivněny i některé tělesné funkce a potřebuje více lékařské péče. (Hofstede G., Hofstede G. J., 2007, s. 243-244)

Kulturní šok se obvykle skládá ze **čtyř stádií**, ale někdy bývá uváděn i pátý stav – návrat domů. Lidí, kteří podstoupili tento kulturní šok, popisovali změny pocitů, které právě této situaci odpovídají. (Hofstede G., Hofstede G. J., 2007, s. 244)

Následně se budeme věnovat těmto pěti stádiím kulturního šoku. Prvním z nich je **nadšení**. Pro návštěvníka nové země je všechno nové, nezvyklé a lákavé. Začíná vstřebávat první znaky kultury, které ho obklopují. Jedná se však o velmi krátké časové období. Druhou

fází je **frustrace**. Lidé si začínají postupně uvědomovat, že vše, co doposud znali, je zde jiné. Začíná se projevovat frustrace z neznámého prostředí, nemožnost předvídat a většinou zde začíná kritika či odsuzování. Po frustraci následuje **obrat**. V této fázi lidé začínají zjišťovat, že se dostávají hlouběji pod povrch a začínají chápat kulturu a dění kolem nich. Právě nyní začínají zjišťovat, že všechno funguje, a dostávají se mezi oba extrémy. Dalším krokem kulturního šoku je **přizpůsobení**. V této fázi se jedinec již plně adaptoval na místní kulturu, zvyky a různé tradice. Mění se pohled na odlišné věci, který by danou osobu nikdy nenapadl. Jedinec se již plně usadil a přijímá i věci, které by ihned po příjezdu nikdy nezkusil. Posledním krokem je **návrat**. Po všem, co jedinec zažil, se vrací domů a myslí si, že již všechno překonal a dostal se konečně do známého prostředí. Ale člověk není hned schopen plně fungovat jako před odjezdem. Tento stav může trvat několik dní, ale klidně i několik měsíců. Zde hodně záleží na tom, jak silný kulturní zážitek získal jedinec v druhé kultuře. **Největší rozdíl je zde u osob, které se vracejí z vyspělých zemí oproti lidem, kteří přicestovali ze zemí třetího světa.** Lidé, kteří pocházejí z vyspělého světa a pracují nebo žijí v rozvojových zemích, si často zvykají na úplně jiný způsob života a kulturu celkově. (Kučera, © 2015)

Kulturní šok je **přirozená reakce** lidí, kteří pobývají v jiné zemi, než v které žijí. Tato reakce může trvat týdny i měsíce, jedná se však o jev velmi individuální, neboť každý z nás se bude chovat i cítit v jiné zemi jinak a také tuto změnu bude odlišně prožívat. Kulturní šok se skládá obecně z pěti stádií – nadšení, frustrace, obratu, přizpůsobení se a návratu. V rámci teorií platí, že čím dál se jedinec od své rodné země nachází, tím silnější kulturní šok může mít, neboť si musí zvykat na úplně jiné podmínky žití. Je však pravdou, že osoba může zažít kulturní šok i ve státě sousedním. V nové zemi se cítí člověk téměř jako dítě, neboť se musí učit vše od základu.

V oblasti mezinárodní dobrovolnictví považujeme tento jev za velmi podstatný a důležitý už jen z hlediska, že se na něj nedá připravit, a může se týkat nejen jednoho dobrovolníka, který do nové země přijede. Důležité je také uvědomit si, že adaptace dobrovolníků a kulturní šok přicházejí častěji v zemích rozvojových, pokud dobrovolník pochází ze země vyspělé, nachází se daleko od svého domova. Dle našeho názoru je velmi podstatné se touto problematikou v rámci dobrovolnictví zabývat, neboť osoba, která jede vykonávat dobrovolnickou činnost do jiného státu, může projít neúspěšnou adaptací nebo silným kulturním šokem, což může vést k negativním následkům nejen pro dobrovolnickou činnost, tedy práci s lidmi, ale i pro osobu samotného dobrovolníka.

3.3 Dobrovolnictví v Keni

Třetí a také poslední kapitolu naší teoretické části práce věnujeme dobrovolnictví v Keni. Jelikož tato problematika v odborných literaturách není zakotvená nebo popsána, budeme se přesto snažit z dosavadních poznatků dobrovolnictví v Keni popsat, dále vyjmenovat organizace, které vysílají dobrovolníky do Keni a konkrétně se budeme zabývat neziskovou studentskou organizací AIESEC.

V Keni je dle Lonely Planet (2011) velký počet dobrovolníků, čehož je největší příčinou „voluntarism“, kdy dobrovolníci z různých zemí světa propojují své prázdniny s dobrovolnickou činností v této zemi. Jedná se o dobrovolnictví, díky kterému jedinec může získat různou škálu výhod – **poznat sebe sama, cestovat a nalézt nová přátelství** napříč světem. V rámci dobrovolnictví v Keni existuje řada organizací, které vysílají dobrovolníky do Keňské republiky prostřednictvím mezinárodního dobrovolnictví. Jedná se například o AIESEC, Centrum narovinu, ADRU, Lékaře bez hranic a další.

Jak jsme již v úvodu této kapitoly uvedli, konkrétně se budeme zabývat neziskovou studentskou organizací AIESEC, která vysílá dobrovolníky nejen do Keňské republiky téměř z celého světa. Sama se definuje jako *mezinárodní studentská organizace, která zprostředkovává studentům praxi formou zahraničních stáží nebo členstvím v organizaci. Díky tomu napomáháme rozvoji mladých lidí po celém světě* (AIESEC ČR, © 2015).

AIESEC nabízí pro studentky a studenty pracovní a dobrovolnické stáže téměř po celém světě. Dobrovolnická stáž neboli „Global citizen“ je neplacená stáž ve státě a na projektu, který si sám uchazeč vybere. AIESEC se soustřeďuje především na projekty, které mají přímý sociální dopad a dlouhodobě neudržitelné řešení. Dobrovolník může v zemi spolupracovat s neziskovou organizací nebo se účastnit různých projektů zaměřených např. na ekonomický růst, kulturní porozumění atd. Výhodou pro dobrovolníka je poznání sama sebe, nasbírání zkušeností a možnost cestování. Celkově podporuje rozvoj tří hodnot – osobní rozvoj, poznání cizí kultury a šanci pomoc dané společnosti. Podmínkami pro vyjetí na dobrovolnickou stáž je věk 19-26 let, určitá znalost cizích jazyků, absolvování semináře, který AIESEC pořádá a úhrada základní platby organizaci AIESEC. Prvním krokem je registrace do systému AIESEC, poté interview s uchazečem v českém i anglickém jazyce, vyhledání dobrovolnické stáže, podepsání smlouvy, přípravný seminář, potvrzení stáže a posledním krokem je výjezd na samotnou stáž. Velmi záleží na každém dobrovolníkovi, pro jaký projekt se rozhodne a do jaké země vyjede. (AIESEC ČR, © 2015)

O stáži v Keni se dobrovolník nedomlouvá s organizací AIESEC ve své zemi, ale již s organizací AIESEC v Keni. S keňskou pobočkou probíhá už také interview. Pokud poté přijde dobrovolníkovi potvrzení o přijetí, může si začít balit věci, vyřizovat očkování a jiné potřebné dokumenty a náležitosti, které potřebuje pro vyjetí do této země. AIESEC v Keni má dobrovolníkovi pomoci s adaptací a vyřizováním různých záležitostí. Standardním je také to, že člen z keňské organizace AIESEC dobrovolníka vyzvedává na letišti, aby se dobrovolník v nové zemi neztratil. V zemi je dobrovolníkovi také přidělen „buddy“, tedy kamarád, který je členem zdejší organizace AIESEC a pomáhá dobrovolníkovi s vyřizováním různých dokumentů, problémů nebo třeba jen s orientací v novém prostředí – hledáním obchodů, bank, lékáren apod. (AIESEC ČR, © 2015)

Jak jsme již na začátku této kapitoly zmínili, téma dobrovolnictví v Keni nemá v odborné literatuře svůj popis, ukotvenost. Proto jsme se v rámci naší práce snažili o určité vymezení dobrovolnictví v této zemi subsaharské Afriky a především přiblížení organizace AIESEC, jakožto mezinárodní studentské organizace, která vysílá dobrovolníky z téměř všech zemí do různých koutů světa, tedy také do Keni. Z hlediska naší práce byly právě informace o organizaci AIESEC důležitou a nezbytnou součástí její teoretické části, neboť právě výzkum, který jsme v Keni realizovali a který budeme popisovat v praktické části práce, proběhl s účastníky dobrovolnické stáže, kteří do této země vyjeli přes organizaci AIESEC.

V teoretické části práce jsme se zabývali vymezením pojmů, které s prací i výzkumem souvisí. V první kapitole jsme vymezili pojem dobrovolnictví v jeho obecné rovině, poté jsme se zabývali tím, kdo je to dobrovolník, významnými dokumenty o dobrovolnictví a prosociálním chováním a jeho charakteristikami, mezi které jsme zařadili motivy, hodnoty, víru ve spravedlivý život, osobnostní dispozice a sociální normy. Také jsme se zde zabývali otázkou, proč vlastně lidé pomáhají a komu pomáhají. V rámci druhé kapitoly jsme popsali rozvojové země, dále jsme se věnovali rozvojovým cílům milénia a popsali jsme Keňu jako rozvojovou zemi. V poslední teoretické části jsme se věnovali mezinárodnímu dobrovolnictví. Pozornost jsme zaměřili také na adaptaci dobrovolníků za hranicemi a kulturnímu šoku. Závěrem poslední kapitoly jsme vymezili dobrovolnictví v Keni, kde jsme soustředili pozornost na mezinárodní studentskou organizaci AIESEC, která vysílá jedince na dobrovolnické stáže do Keni. Následuje druhá část práce, praktická, v níž vás seznámíme s výzkumem, který se orientuje na zkušenosti dobrovolníků z různých zemí světa při jejich působení v Keni.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Naše práce se zabývá zkušenostmi dobrovolníků z různých zemí světa v Keni. V první části naší práce jsme se zabývali teoretickým ukotvením našeho tématu. Věnovali jsme se pojmu dobrovolnictví, kdo je to dobrovolník, významnými dokumenty o dobrovolnictví a prosociálnímu chování a jeho charakteristikám. Dále rozvojovým zemím, rozvojovým cílům milénia a Keni jako rozvojové zemi. V poslední kapitole jsme vymezili pojem mezinárodní dobrovolnictví, dále pak adaptaci a kulturní šok a dobrovolnictví v Keni. V následující části naší práce se budeme zabývat výzkumem, který jsme v rámci naší bakalářské práci realizovali. Jedná se tedy o část praktickou.

Jak jsme již několikrát zmínili, naše práce se zabývá zkušenostmi dobrovolníků z různých zemí světa s dobrovolnictvím v Keni. Naším hlavním cílem je zjistit zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnickou činností v Keňské republice. Již z těchto formulací vyplývá, že jsme nemohli zvolit přístup kvantitativní, ale kvalitativní, neboť se zabýváme subjektivními pohledy dobrovolníků a snažíme se výzkumem proniknout do hloubky poznání této problematiky.

První fáze našeho výzkumu spočívala v přípravách. Jednalo se o rešerše a pročtení dosavadní literatury. Snažili jsme se také o vyhledání dosavadních výzkumů na naše téma. V českém prostředí jsme však žádný realizovaný výzkum zjišťující zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnictvím nebo mezinárodním dobrovolnictvím v Keni nenašli. V tuzemsku se jedná spíše o výzkumy dobrovolnictví v prostředí českém se zaměřením na různé oblasti a cílové skupiny. V zahraničních výzkumech jsme našli také pouze výzkumy v příbuzných oblastech nebo se zaměřením na jiné země. Námí realizovaným výzkumem tak tedy chceme otevřít větší prostor této problematice – mezinárodnímu dobrovolnictví v Keňské republice.

Poté jsme vyjeli do Keni, seznámili se s dobrovolníky a ponechali jsme si asi dva týdny na seznámení se s terénem. Po této fázi jsme formulovali otázky do polostrukturovaného interview, které jsme s dobrovolníky chtěli realizovat. Polostrukturované interview bylo v anglickém jazyce. Již z tohoto důvodu jsme volili variantu polostrukturovaného interview, neboť nejsme rodilými anglickými mluvčími. Díky tomuto druhu jsme totiž mohli interview dát jistou strukturu a hranice a získat tak potřebné informace, které jsou pro náš výzkum důležité.

Přímo v Keni jsme výzkum realizovali s dostupnými a ochotnými dobrovolníky, kteří se do něj chtěli zapojit. Pro výzkum jsme získali devět dobrovolníků, kteří v Keni dobrovolnickou činnost vykonávali. Všichni probandi do Keni vyjeli ze své země přes mezinárodní studentskou organizaci AIESEC a strávili zde různě dlouhou dobu, nejčastěji však 7 – 8 týdnů. Kromě jednoho účastníka se jedná o studenty VŠ.

Jak jsem již výše zmínila, jelikož nejsme rodilí angličtí mluvčí, rozhodli jsme se již z tohoto důvodu udělat také předvýzkum. Ten spočíval v tom, že námi vytvořené interview jsme ověřovali na jednom z našich probandů. Cílem bylo zjistit, zda jsme otázky do polostrukturovaného interview aplikovali tak, že jsou srozumitelné a správně formulované. Díky předvýzkumu jsme se zaměřili na několik detailů, které popisujeme ve zvláštní kapitole praktické části naší práce. Jelikož jsme však po našem předvýzkumu neměnili otázky, které jsme do polostrukturovaného interview zvolili, pracovali jsme s tímto interview i v rámci naší analýzy.

Analýza dat proběhla technikou otevřeného kódování a probíhala realistickým přístupem. Nejprve jsme přepsaná interview rozdělili na jednotky, kterým jsme přidělili kód. Jelikož bylo kódů velké množství, vytvořili jsme pro ně subkategorie. Tyto subkategorie jsme poté zařadili od námi vytvořených kategorií s abstraktním, originálním a výstižným názvem. V rámci otevřeného kódování jsme využili techniku vyložení karet.

V této části práce vás seznámíme detailně s výzkumným problémem, výzkumnými otázkami a cíli, pojetím výzkumu, metodou sběru dat, výzkumným souborem a jeho vzorkováním, již zmíněným předvýzkumem a samotnou realizací výzkumu. Zaměříme se také na etickou stránku a možná zkreslení výzkumu.

4.1 Výzkumný problém

Hlavním výzkumným cílem této práce je zjistit zkušenosti s dobrovolnictvím v Keňské republice u dobrovolníků z různých zemí světa. Zkoumanou problematikou je tedy mezinárodní dobrovolnictví v Keni a subjektivní pohledy dobrovolníků z různých zemí na tuto problematiku.

Již z formulace našeho tématu a celkově výzkumného problému vyplývá, že jsme nemohli zvolit jiné než kvalitativní pojetí výzkumu. Právě to nám dovoluje jít do hloubky problematiky a poznat daný fenomén.

Daný výzkumný problém jsme se snažili nejen spojit s námi dostupnou literaturou, ale také přiřadit přímo do kontextu s terénem. Mníme tím to, že výzkum, který jsme na daný výzkumný problém realizovali, jsme prováděli přímo v Keni s dobrovolníky z různých zemí světa, kteří se do této země rozhodli jet vykonávat dobrovolnickou činnost.

Již v minulé kapitole jsme zmínili, že výzkumný problém, kterým se v naší práci zabýváme, není zcela zakotven ani popsán ani v české ani v zahraniční odborné literatuře. V zahraniční nalézáme danou oblast pouze ve spojitosti s mezinárodním dobrovolnictvím buď obecně, nebo se zaměřením na určitý stát. Žádný z autorů se však nevěnuje přímo keňské problematice. Proto jsme se danou oblastí rozhodli zabývat a otevřít prostor této problematice také v sociální pedagogice.

4.2 Výzkumné otázky

V této kapitole se budeme zabývat výzkumnými otázkami, které se tak stanou podkladem pro stanovení hlavního výzkumného cíle a dílčích výzkumných cílů.

Výzkumné otázky se skládají z otázky ústřední a dalších specifických otázek. Jedná se o komponentu, která nám napomáhá zodpovědět, co je zapotřebí, abychom dosáhli stanoveného výzkumného cíle. Výzkumné otázky jsou v centru celého modelu, který popisuje vztahy jednotlivých prvků výzkumného projektu. Mezi tyto prvky patří již zmiňované centrální výzkumné otázky, dále cíle, konceptuální rámec, validita, výběr a metody. Právě výzkumné otázky těchto pět prvků spojují do koherentního celku, ovlivňují je a reagují na ně. (Hendl, 2012, s. 144-145)

Ve výše uvedeném odstavci jsme chtěli zdůraznit důležitost výzkumných otázek. Právě díky nim jsme schopni vymezit výzkumné cíle a také otázky do interview. Pomocí těchto konkrétních otázek kladených respondentům v interview a díky jejich odpovědím se budeme snažit nalézt odpovědi na vymezené výzkumné cíle a také na výzkumné otázky.

Dle Řiháčka a kol (2013, s. 12-13) nesmí být výzkumné otázky příliš široké a ambiciózní, neboť by se mohlo stát, že by otevřely prostor, který bychom jako výzkumníci svou kapacitou nebyli schopni obsáhnout. Často se v rámci formulace výzkumných otázek využívají slova jako „zkušenost“ nebo „prožitek“. Celkově by měly výzkumné otázky explarovat, nikoli objasňovat. Důraz je kladen na zkušenosti anebo porozumění určitému jevu, což znamená, že je výzkumná otázka formulována otevřeně.

Při formulaci výzkumných otázek pro tuto práci jsme se tedy snažili naplnit především výše zmíněná pravidla. Jelikož se jedná o kvalitativní výzkum, jehož cílem je zjištění zkušenosti dobrovolníků s dobrovolnickou činností v Keni, snažili jsme se jít výzkumem především do hloubky problematiky a stanovit výzkumné otázky tak, aby naplňovaly veškerá zmíněná kritéria a především, aby dodržovaly a rozvíjely téma, které celý výzkum zkoumá.

Ústřední výzkumná otázka

Hlavní neboli ústřední výzkumnou otázkou se tedy pro náš výzkum stala otázka, která je nadřazená otázkám dílčím.

- Jaká je zkušenost dobrovolníků z různých zemí světa s dobrovolnictvím v Keni?

Dílčí výzkumné otázky

- Jaké jsou důvody dobrovolníků pro výběr dobrovolnictví v obecné rovině?
- Jaké jsou důvody probandů pro výběr Keni jako země pro jejich mezinárodní dobrovolnictví?
- Jaká je náplň dobrovolnických projektů, které si probandi vybrali?
- Jaké jsou osobní i obecné cíle dobrovolníků, kteří vykonávali dobrovolnickou činnost v Keni?
- Jaké je subjektivní vnímání Keňské republiky probandy?
- Jaké jsou výsledky dobrovolnické činnosti v Keni z pohledu dobrovolníků?
- V čem spatřují dobrovolníci výhody svého dobrovolnictví v Keni?
- V čem spatřují dobrovolníci nevýhody svého dobrovolnictví v Keni?
- Jaká je z pohledu dobrovolníků adaptace v Keni?
- Jaká je zkušenost mezinárodních dobrovolníků v Keni s kulturním šokem?
- Jaké jsou názory dobrovolníků na doporučení této zkušenosti dalším zájemcům?

Výše uvedené výzkumné otázky vychází z hlavní výzkumné otázky a jejich cílem je rozvést problematiku, kterou se naše práce zabývá. Jelikož se jedná o kvalitativní pojetí výzkumu, snažili jsme se formulovat výzkumné otázky tak, aby šly do hloubky problematiky, kterou se zabýváme. Nejen v našem případě jsou výzkumné otázky velmi podstatnou, ba nezbytnou složkou výzkumu, neboť projektu udávají směr, koherenci a určují mu hranice.

4.3 Výzkumné cíle

Po manifestaci problematiky, kterou se v práci zabýváme, a po formulaci výzkumných otázek pokračujeme ve vymezení hlavního výzkumného cíle a dílčích výzkumných cílů, neboť jsou další nezbytnou komponentou výzkumného projektu.

Hlavní výzkumný cíl

Hlavní výzkumný cíl naší práce vyplývá především z problematiky, kterou se zabýváme, a také z již definovaných výzkumných otázek. Co je tedy cílem celého našeho výzkumného projektu?

- Zjistit zkušenosti mezinárodních dobrovolníků s dobrovolnickou činností v Keni.

Dílčí výzkumné cíle

Dílčí výzkumné cíle rozvíjí hlavní výzkumný cíl.

- Vyzkoumat důvody dobrovolníků pro výběr dobrovolnictví.
- Zjistit důvody dobrovolníků pro výběr Keni jako země pro jejich mezinárodní dobrovolnickou činnost.
- Zjistit náplň dobrovolnických projektů, které si probandi pro svou dobrovolnickou činnost vybrali.
- Zjistit osobní i obecné cíle dobrovolníků v Keni.
- Vyzkoumat výsledky dobrovolnické činnosti z pohledu vybraných dobrovolníků v Keni.
- Zjistit subjektivní vnímání Keňské republiky probandy.
- Zjistit adaptaci dobrovolníků v Keňské republice.
- Zjistit výhody dobrovolnictví v Keni.
- Zjistit nevýhody dobrovolnictví v Keni.
- Vyzkoumat zkušenost dobrovolníků s kulturním šokem v Keni.
- Zjistit názory probandů na jejich doporučení dobrovolnické zkušenosti v Keni dalším zájemcům.

Hlavním cílem našeho výzkumu je zjistit zkušenosti mezinárodních dobrovolníků s dobrovolnictvím v Keni. Dílčí cíle rozvíjí hlavní výzkumný cíl a utváří jistý rámec, který nejenže souvisí s dílčími otázkami, ale spolu s nimi napomáhá také celé práci dodržet určitou strukturu a také osnovu celého výzkumu. Dohromady tak dávají naší práci jistý směr, koherenci a určují celému výzkumu také hranice.

Jelikož usilujeme o získání subjektivních elementů, zkušeností, od vybraných dobrovolníků, kteří v Keni dobrovolnickou činnost vykonávali, rozhodli jsme se s ohledem na problematiku zvolit kvalitativní pojetí výzkumného projektu, neboť právě jednou z mnoha výhod kvalitativního přístupu je získání hloubkového poznání problematiky, o což právě usilujeme. Více se však strategií výzkumu budeme zabývat v další kapitole práce.

4.4 Pojetí výzkumu

Hlavním cílem našeho výzkumu je zjistit zkušenosti dobrovolníků v zemi subsaharské Afriky, v Keni. S ohledem na náš cíl, který je zaměřen na subjektivní pohled jedinců, jsme se rozhodli pro náš výzkum zvolit **kvalitativní přístup**. A to hned z několika důvodů.

Tím nejdůležitějším je fakt, že kvalitativní přístup umožňuje hloubkový popis problematiky, jevu, určitých případů. Nezůstáváme tedy na povrchu jevu, ale zkoumáme příslušné procesy, zohledňujeme působení kontextu, lokální situace a podmínky. Druhým důvodem je, že se kvalitativní výzkum provádí po delší časové období a zahrnuje intenzivní kontakt s terénem nebo se situací jednotlivce či skupiny. Jedná se především o banální a normální každodenní situace jedinců, skupin, společnosti nebo organizací. Třetím důvodem pro nás byl fakt, že výzkumníci, kteří výzkum realizují, se snaží o integrovaný pohled na určitou problematiku, na její kontextovou logiku a také na její explicitní i implicitní pravidla. Čtvrtým důležitým bodem je kvalitativního přístupu je úkol objasnit, jak se lidé v dané situaci snaží porozumět tomu, co se děje, jak jednají, jak reagují, jak organizují každodenní aktivity a interakce. (Miles a Creswell, 2003, Huberman, 1994, Bogdan, Biklen, 1992 cit. podle Hendl, 2012, s. 49-51)

Celkově bychom tedy mohli říct, že díky kvalitativnímu výzkumu jsme schopni získat podrobný popis, bohatá a hloubková data a vhled do problematiky, kterou zkoumáme. Zkoumaného fenoménu si všímáme přímo v přirozeném prostředí, tak dostáváme možnost studovat přímo jeho procesy. (Hendl, 2012, s. 55)

Vzhledem ke zkoumané problematice a výše uvedeným kritériím jsme se rozhodli pro kvalitativní pojetí našeho výzkumu. Zkoumáme subjektivní elementy – zkušenosti dobrovolníků, kteří svou dobrovolnickou činnost vykonávali v Keni. Kvalitativní výzkum je pro naši problematiku tím nejvhodnějším, neboť je naším cílem proniknout do hloubky daného fenoménu a získat tak hloubková a bohatá data. Fenomén zkoumáme přímo v jeho přirozeném prostředí, tedy v Keni. Dosáhli jsme tak toho, že postoj nás výzkumníků k jednání je

přímo uvnitř situace. Díky tomu také lépe můžeme posoudit problematiku přímo v jejím přirozeném prostředí a přirozených situacích. Kvalitativní pojetí nám tedy umožňuje osobní kontakt s respondenty a tím také bližší porozumění danému fenoménu. Zkoumaný jev však v sobě nese rovněž prvek subjektivity, což nám spíše znemožňuje využít standardizované metody získávání dat a výsledky zevšeobecnit.

Při zkoumání zkušeností a subjektivních náhledů na problematiku dobrovolnictví v Keni je tedy nezbytností využít metody kvalitativní. Jedná se o kvalitativní metody sběru dat, které budeme více rozebírat v další kapitole, a o metody analýzy dat.

4.5 Metoda sběru dat

V této podkapitole se budeme snažit popsat naši metodu sběru dat. Dle Hendla (2012, s. 161) je tato fáze způsob shromažďování kvalitativních dat. Mezi základní metody pro kvalitativní přístup patří pozorování, interview, texty, dokumenty, audio a videozáznamy.

Každá z uvedených základních metod má své výhody i jistá omezení. Pro náš výzkum byla zvolena metoda interview, jejíž výhodou, jak Hendl (2012, s. 48) uvádí, je, že vede k porozumění zkušenosti. Dále pak je metoda využívána, pokud je nezbytné zjistit, co lidé dělají, jak se cítí, co si lidé myslí nebo čemu věří atd. Díky interview lze zaznamenat i to, co bylo, co už proběhlo a dovoluje kontrolu situace sběru dat. Nese s sebou také určité nevýhody, na které si výzkumník využívající tuto metodu musí dát pozor a brát je na vědomí. Takovým omezením je například fakt, že se jedná o nepřímé informace, které jsou zprostředkované a filtrované informantem. Dále pak právě přítomnost výzkumníka může vést k určitému zkreslení. Jedná se však o základní metodu sběru dat v kvalitativním pojetí výzkumu, díky níž výzkumník/výzkumníci naslouchají vyprávění, kladou otázky lidem a získávají tak jejich odpovědi. Dle Švaříčka (2007, str. 159) je interview nestandardizované dotazování respondenta zpravidla jedním výzkumníkem pomocí několika otázek. Dle tohoto autora je interview nazýváno jako „in-depth interview“, v překladu hloubkovým interview. Poznatky, které lze v tomto odstavci nalézt, jsme se řídili i při našem výzkumu.

Jak jsme již výše zmínili – pro náš výzkum byla zvolena **metoda interview**. V některých publikacích, jak poznamenává také Gavora (2000, s. 110), můžeme jako název této metody nalézt pojem rozhovor. Ten má však daleko širší význam a využívá se také v laické veřejnosti. Proto v naší práci budeme využívat pouze termín interview.

Termín *interview* pochází z angličtiny a při rozdělení tohoto slova zjišťujeme, že *inter* je „mezi“ a *view* je „pohled“ nebo také „názor“. Již právě tento rozbor nám může naznačit, že se jedná o interpersonální kontakt. Pro náš výzkum byla metoda zvolena především z toho důvodu, že umožňuje hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. Interview jsme volili také proto, že je pro náš výzkum důležité získat osobní, důvěrné a bezprostřední odpovědi respondentů. (Gavora, 2000, s. 110)

Dle Gavory (2000, s. 111) existují dva základní druhy interview. Tím prvním je strukturované interview, které se vyznačuje tím, že otázky a alternativy odpovědí jsou pevně dány. Druhým typem je nestrukturované interview, které umožňuje úplnou volbu odpovědí. Dle Gaye (1980, s. 279, cit. podle Gavory, 2000, s. 112) je jakýmsi kompromisem mezi těmito dvěma možnostmi interview polostrukturované, které přináší nabídku alternativních odpovědí, nicméně se výzkumník respondenta ještě doptává, žádá objasnění nebo vysvětlení.

Právě **polostrukturované interview** bylo vybráno jako nejvhodnější pro náš realizovaný výzkum proto, neboť jsme chtěli, aby mělo interview určitou strukturu a tím určité hranice, ale abychom se mohli také doptávat nebo žádat objasnění, vysvětlení v momentech, které by pro nás nemusely být srozumitelné. Brali jsme na vědomí, že interview, které bude realizováno, bude probíhat v angličtině. Již tento fakt nás vedl k volbě polostrukturovaného interview, neboť jsme se tak mohli doptat na jevy, jež nám nebyly srozumitelné, a požádat o jejich objasnění a přitom stále dodržovat námi určený směr interview. Popřípadě při nepochopení některému anglickému slovu či souvětí požádat respondenta o širší vysvětlení, popsání jevu nebo jeho hlubší objasnění. To je pro nás velmi důležité už jen kvůli zkrácením, která by díky takovým situacím mohla vzniknout. Polostrukturované interview je možné k nahlédnutí v příloze P I.

V této podkapitole jsme si objasnili výběr metody sběru dat, jíž je polostrukturované interview. V následující kapitole si klademe za úkol popsat výzkumný soubor, který jsme pro náš výzkum zvolili a pro který bylo polostrukturované interview vytvořeno. Výzkumný soubor popíšeme a odůvodníme jeho výběr.

4.6 Výzkumný soubor a jeho vzorkování

Základem pro vzorkování, tj. způsob výběru vzorku, je námi zvolený výzkumný problém. To znamená, že soubor nereprezentuje v kvalitativním výzkumu určitou populaci, ale urči-

tý problém. Nejde tedy o náhodnost, ale o **záměrnou volbu**. (Šed'ová, 2007, s. 72) Což platí v plné míře také pro náš výzkum.

Náš výzkumný soubor tvoří mezinárodní dobrovolníci, kteří si pro svou dobrovolnickou činnost vybrali Keňskou republiku. Respondenti byli pro náš výzkum vybráni pomocí **záměrného vzorkování**. Využili jsme také výběru totálního, neboť jsme do našeho souboru zahrnuli všechny dosažitelné a ochotné respondenty, kteří v Keni dobrovolnickou činnost vykonávali.

Všechny zkoumané osoby přijely do Keni prostřednictvím studentské neziskové organizace AIESEC na různě dlouhou dobu, většinou však v rozmezí šesti až sedmi týdnů. V rámci této organizace prošli procesem, ve kterém byli přijati do organizace AIESEC jako uchazeči a splnili pohovor jak ve svém jazyce, tak v angličtině. Dále dostali možnost výběru projektu, kterému se v Keni v rámci své dobrovolnické činnosti budou věnovat. Po výběru absolvovali přijímací pohovor přes skype s organizací AIESEC v Keni, resp. s pobočkou organizace AIESEC v Keni, přes niž si daný projekt vybrali. Součástí procesu bylo také zaplacení vstupní částky do organizace a absolvování semináře, který je měl připravit na odlišnou kulturu a kulturní šok.

V našem výzkumu jsou dobrovolníci pomyslně rozděleni z hlediska projektu na dvě části. Termín pomyslně uvádíme proto, že s tímto rozdělením v rámci výzkumu nepracujeme. První část vykonávala v Keni zdravotnický projekt, který obnášel zdravotní péči především o děti ve slumech a vytváření zdravotních programů o první pomoci a hygieně. Druhá část zkoumaných osob si pro svou dobrovolnickou činnost vybrala projekt učitelský, vyučovali na školách ve slumech.

Do výzkumu jsme se snažili zahrnout obě pohlaví, aby byla práce genderově vyvážená. Tuto vyváženost jsme však zajistit nedokázali, neboť jsme pracovali s dostupnými a ochotnými dobrovolníky, kde genderově převažovalo ženské pohlaví. Jedná se však o fakt, který jsme díky dostupnosti respondentů nemohli ovlivnit. Domníváme se však, že právě tento jev v našem případě výsledky práce nemůže výrazně zkreslit ani hluboce ovlivnit.

Dobrovolníci, kteří v Keni dobrovolnictví vykonávali, pocházeli z různých zemí světa, ve věku do 25 let, a kromě jednoho respondenta, se jednalo o vysokoškolské studenty. Délka dobrovolnictví se u respondentů také lišila. Veškeré základní informace o probandech jsou uvedeny v tabulce č. 1, kterou naleznete na další straně.

Tabulka 1: Základní údaje o výzkumném souboru

<i>ZKOUMANÁ OSOBA</i>	<i>VĚK</i>	<i>POHLAVÍ</i>	<i>ZEMĚ</i>	<i>ZAMĚSTNÁNÍ VZDĚLÁNÍ</i>	<i>DÉLKA DOBROVOLNICTVÍ V KENI</i>
<i>ARNAUD Mr. Volunteer 1</i>	21	muž	Francie	Student VŠ	7 týdnů
<i>ANDREAS Mr. Volunteer 2</i>	25	muž	Brazílie	Nezaměstnaný (VŠ vzdělání)	3 měsíce
<i>NUNO Mr. Volunteer 3</i>	21	muž	Portugalsko	Student VŠ	6 týdnů
<i>CECILIA Ms. Volunteer 4</i>	23	žena	Čína	Studentka VŠ	6 týdnů
<i>CLAUDIA Ms. Volunteer 5</i>	23	žena	Portugalsko	Studentka VŠ	7 týdnů
<i>MARTA Ms. Volunteer 6</i>	21	žena	Portugalsko	Studentka VŠ	6 týdnů
<i>FATEMAH Ms. Volunteer 7</i>	21	žena	Kuvajt	Studentka VŠ	6 týdnů
<i>ROSE Ms. Volunteer 8</i>	23	žena	Nigérie	Studentka VŠ	6 týdnů
<i>ALICJA Ms. Volunteer X</i>	21	žena	Polsko	Studentka VŠ	7 týdnů

Jak lze z tabulky č. 1 popisující základní údaje o výzkumném vzorku vyčíst, pro náš výzkum bylo vybráno devět respondentů. U každého z nich je uveden jeho věk, pohlaví, země, ze které pochází, jeho zaměstnání a jakou dobu strávil jako dobrovolník/dobrovolnice v Keni. Každý respondent je uveden pouze pod svým křestním jménem

a pro náš výzkum má také své jméno skládající se z titulu **Mr.** nebo **Ms.** a příjmení **Volunteer.**

Jejich příjmení označuje to, co mají všichni společné, co je všechny spojuje. Všichni jsou dobrovolníci, proto jsme využili onoho anglického slovíčka „Volunteer“.

Z tabulky vyplývá, že každý respondent ke svému jménu dostal také číslo. Výjimkou je poslední uvedená respondentka, která má místo čísla písmeno X. Jedná se o zkoumanou osobu, s kterou bylo provedeno interview jako první. Znamená to, že právě toto první interview se pro nás stalo předvýzkumem, neboť jsme sledovali správnost položení otázek, porozumění těmto otázkám atd. Jelikož jsme však po našem předvýzkumu otázky v interview neměnili, zařadili jsme i toto interview do analýzy a dalších fází výzkumu. Naši realizaci předvýzkumu i samotného výzkumu více rozebíráme v následujících podkapitolách.

4.7 Předvýzkum

V rámci našeho výzkumného projektu jsme se rozhodli také pro předvýzkum. Předvýzkum jsme volili především z toho důvodu, že se jedná o naši první zkušenost s interview a výzkumem vůbec. A jak píše Hendl (2012, s. 166), kvalitativní interview je vědou i uměním zároveň a nikdo se se schopností vést interview nerodí. Druhým důvodem pro nás byl jazyk, ve kterém jsme interview měli vést. Jelikož pro nás angličtina není rodným jazykem, zhodnotili jsme, že dosažení kvalitního výzkumu by měl předcházet předvýzkum. Právě předvýzkum jsme považovali za nejvhodnější možnou variantu, kde bychom si mohli ověřit správnost kladení otázek, porozumění otázkám v anglickém jazyce atd.

Pro předvýzkum jsme zvolili první respondentku, kterou byla Ms. Volunteer X, která má 21 let, je z Polska a v Keni vykonávala dobrovolnickou činnost sedm týdnů. Ještě než polostrukturované interview, které jsme pro výzkum připravili, začalo, seznámili jsme respondentku s naším výzkumem, jeho výzkumným problémem i jeho cíli. S jejím souhlasem pak mohlo polostrukturované interview, které popíšeme více v následující podkapitole, začít.

Po vyčerpání všech otázek předvýzkumu, jsme si sepsali reflexi tohoto interview a snažili jsme se zaměřit na všechny elementy, které by mohly úroveň interview zlepšit nebo obohatit. Také jsme se snažili vnímat jevy, které pro interview byly rušivé a jeho kvalitu zhoršovaly. Reflexi lze nalézt v přílohách naší práce pod zkratkou P II.

Díky tomuto předvýzkumu jsme zjistili, že u některých otázek je potřeba dbát mnohem více na alternativní slovíčka v angličtině, právě použité respondent nemusí znát. Znamená to tedy nahrazení daného slova jinými tak, aby došlo k bezchybnému porozumění obsahu. Většina respondentů není rodilými anglickými mluvčími. Jako příklad můžeme uvést například slovo „aim“, kterému někdo nemusí porozumět. Je tedy důležité vědět, že synonymum tohoto slova je „purpose“. Také jsme si uvědomili, že je velmi důležité, abychom pokládané otázky vyslovovali srozumitelně, řádně při nich artikulovali a říkali je spíše pomalu, aby je zkoumaná osoba mohla přesně vnímat a rozumět jim.

Dále bylo pro nás výzkumníky velmi podstatným, že se sami jako tazatelé musíme plně soustředit na obsah respondentova sdělení, neboť mu musíme opravdu plně porozumět. Pokud by se stalo, že bychom nerozuměli, je na místě se doptat nebo poprosit o bližší vysvětlení.

Vníмали jsme také, že je velmi důležité, abychom svým respondentům naslouchali a dali jim najevo, že je posloucháme a že nás zajímají. Ať už jen třeba přikyvováním hlavou nebo parafrází. Právě díky tomu jsme schopni respondentům nabídnout náš zájem o jejich sdělení, tak i větší pocit důvěry a bezpečí.

Interview s Ms. Volunteer X probíhalo v obývacím pokoji v bytě, kde všichni dobrovolníci bydleli. Tento obývací pokoj byl sdílený všemi. Zjistili jsme, že se tedy nejedná o vhodné a efektivní místo k interview, neboť se daná osoba nedokáže plně uvolnit a soustředit. Místností totiž stále někdo procházel. Pro ostatní interview jsme tedy raději zvolili balkónek, kde můžeme být s respondentem sami a dopřát mu tak pocit soukromí. Tím jsme mohli dosáhnout také toho, že se respondent více rozmluví a svěří i s choulostivějšími tématy o svém dobrovolnictví v Keni.

Co považujeme za zdařilé, je úvodní otázka – „Jak se máš?“. Všimli jsme si totiž, že se právě díky ní dokázala respondentka Ms. Volunteer X uvolnit a zbavit se určité trémy, která byla podle nás vyvolána právě první zkušeností s interview. Za pozitivní považujeme také závěrečné poděkování respondentce za její ochotu a čas.

Jelikož po interview s Ms. Volunteer X neproběhly změny v otázkách, budeme i s tímto předvýzkumným interview pracovat v našem výzkumu dále.

Troufáme si říct, že pro nás byl předvýzkum velkým přínosem, neboť jsme si tak dokázali více uvědomit elementy, které by mohly interview obohatit, ale také ty, které by je mohly znehodnotit. Veškeré poznatky získané v předvýzkumu jsme se pokusili aplikovat a dodr-

žet u dalších interview, která jsme prováděli při realizaci výzkumu. Samotné realizaci se věnujeme v následující kapitole.

4.8 Realizace výzkumu

Výzkum byl prováděn s dobrovolníky, kteří vykonávali dobrovolnickou činnost v Keni. Pro výzkum bylo připraveno polostrukturované interview, které jsme vytvořili až po více než týdnech v Keni, neboť jsme chtěli blíže poznat problematiku v terénu. Díky tomu jsme poté byli schopni sestavit polostrukturované interview s otázkami, které se skládalo ze tří částí. Tou první se stala část úvodní. Zde bylo našim cílem prolomit možné psychické bariéry a navodit přátelskou a příjemnou atmosféru. Zacílit jsme chtěli také pocit bezpečí a důvěry. Důležité je zde také uvést, že každý z respondentů byl před interview seznámen s naším výzkumem, s jeho cíli i výzkumným problémem. Upozornili jsme, že interview bude nahráváno na záznamové zařízení a že se jedná o anonymní rozhovory, kde nebudeme uvádět celá jména žádného z respondentů. Všichni dobrovolníci souhlasili s uvedením země, ze které pochází, křestního jména, věku, vzdělání i zaměstnání.

Po souhlasu respondenta jsme mohli interview započít. Mezi již výše zmíněné úvodní otázky jsme zahrnuli například otázku typu „Jak se máš?“ anebo „Mohl bys říct pár vět o sobě?“. Bylo pro nás velmi důležité vytvořit příjemnou atmosféru pro interview a probanda rozpovídat. Většina respondentů se při otázce, která se ptala na jejich náladu, začala usmívat, někteří dokonce otázku oplátili. Domníváme se, že především právě díky této otázce se většina respondentů dokázala uvolnit, což jsme již rozpoznali v předvýzkumu.

Po této úvodní části interview následovala část „prostřední“, tzv. jádro. V něm byly položeny otázky pro náš výzkum velmi podstatné. Jednalo se např. o otázku, proč si respondenti vybrali pro svou dobrovolnickou činnost právě Keňskou republiku atd. Otázky, nacházející se v jádru rozhovoru, byly důležité pro získání poznatků, které se přímo týkaly jejich dobrovolnictví v Keni. Jednalo se především o získání informací o zkušenostech a subjektivních pohledech na dobrovolnictví zde.

Třetí částí bylo zakončení interview. Tato část byla pro nás vůči respondentům stejně důležitá jako ta úvodní. Do této fáze interview jsme zařadili podobnou otázku, jakou jsme již aplikovali v jádru rozhovoru. Chtěli jsme si tak ověřit, zda respondent mluví pravdu a stojí si za tím, co nám již jednou vypověděl. Poslední v našem rozhovoru byl dotaz, zda by naši probandi doporučili dobrovolnictví v Keni i někomu jinému, třeba svým kamarádům nebo

rodině. Interview jsme zakončili poděkováním probandům za jejich ochotu a čas. V příloze P III můžete nalézt ukázkou interview.

Většina interview probíhala na balkóně bytu, kde všichni dobrovolníci v části Kileleshwa v Nairobi bydleli. První interview probíhalo v obývacím pokoji tohoto bytu, jak jsme již popsali v předvýzkumu, ale toto prostředí se neukázalo jako efektivní a vhodné. Proto jsme zvolili místo klidné, kde jsme mohli být s respondentem sami a mohli jsme mu tak zajistit pocit bezpečí a navodit atmosféru důvěry.

Pro všechna interview jsme měli dané načasování, takže všechna probíhala v posledních dnech pobytu probanda v Keňské republice, respektive maximálně tři dny před jeho odjezdem. Každý respondent již v tu dobu své dobrovolnictví v Keni končil a mohl tak lépe hovořit o svých zkušenostech, zážitcích i prožitcích. Všechna interview kromě jednoho probíhala tvář v tvář. Výjimkou bylo interview s Ms. Volunteer 7, která pobývala v Keni déle než my, výzkumníci, a nemohli jsme tak zajistit interview s ní přímo na místě tvář v tvář. Domluvili jsme se však, že jej provedeme přes skype pár dní před jejím odjezdem ze země. S tím Ms. Volunteer 7 souhlasila. Při tomto interview jsme kladli důraz na zapnutou kameru, neboť jsme tak na sebe s respondentkou viděli a my jsme si lépe mohli ověřit její soustředěnost a fakt, že ji nic v našem interview nevyrušuje. Domníváme se tak, že je toto interview rovnocenné s ostatními.

V této kapitole jsme se zabývali realizací samotného výzkumu. Navážeme jeho etikou a možnými omezeními. V dalších kapitolách se budeme věnovat analýze získaných dat a jejich interpretaci.

4.8.1 Etika výzkumu

V rámci této kapitoly se budeme věnovat etice našeho výzkumu. Prvním důležitým krokem pro něj bylo představení tohoto výzkumného projektu respondentům. Jednalo se o seznámení se s výzkumem, jeho problematikou, zaměřením a cíli. Použili jsme tak postup, který nevyžadoval zatajení skutečností. Dalším krokem bylo seznámit probandy s průběhem interview, které s nimi bude v rámci výzkumu realizováno. Po jejich souhlasu jsme se s nimi dohodli, že můžeme v našem výzkumu použít jejich křestní jména, uvést zemi, z které pochází, jejich věk, zaměstnání, vzdělání a veškeré informace o zkušenosti s dobrovolnictvím v Keni. Většina si nepřála použít jejich příjmení. Pro dodržení anonymity a zachování soukromí jsme našim probandům přidělili „výzkumná jména“, která jsme popsali již v kapitole 4.6.

Snažili jsme se také našim respondentům zajistit emoční bezpečí. Proto jsme po každém interview, když jsme vypnuli nahrávací zařízení, zůstali ještě s respondenty, pokud samozřejmě sami chtěli, sedět a povídat si. Někteří z respondentů nám uvedli, že celé interview pro ně bylo přínosem, neboť si tak dokázali zrekapitulovat svoji cestu dobrovolnictvím v Keni. Jednou se nám však stalo, že se nám respondentka v této fázi rozplakala a chtěla si o všem, co měla nezpracované, popovídat. Proto jsme s ní zůstali a naslouchali jí. V rámci etických otázek jsme se snažili držet Hendlových etických pravidel.

4.8.2 Možná omezení výzkumu

Každý výzkum s sebou přináší jistá omezení. Tím prvním může být jeho subjektivní povaha. Ta plyne především z výběru problematiky a pojetí výzkumu. Jedná se také např. o to, že jsme jako výzkumníci byli přímo v terénu v Keni současně s dobrovolníky, kteří se stali našimi probandy pro výzkum. Popisujeme zde náš vztah výzkumníků k subjektům, který je velmi těsný stejně jako náš postoj výzkumníků k jejich jednání přímo uvnitř situace. (Hendl, 2012, s. 55) To vše může vést k jistým zkreslením. Domníváme se však, že právě tato omezení nebo rizika jsou typická pro jakýkoliv kvalitativní výzkum bez ohledu na řešenou problematiku. Jako výzkumníci jsme se snažili náš výzkum podpořit předvýzkumem, který, jak se domníváme, byl velmi efektivní. Také otázky pro interview byly vybrány pomocí poznatků z terénu i z načtené literatury tak, aby nemohly výzkum zkreslit.

Dalším možným omezením mohl být náš výzkumný soubor, neboť každý dobrovolník pochází z jiné země, a tak i z jiného kulturního prostředí. V dalších kapitolách, kde proběhne analýza získaných dat a jejich interpretace, se budeme snažit poukázat na to, že ani tento fakt nevede k velkému zkreslení našeho výzkumu, neboť se výpovědi respondentů na vybraná témata zaměřená na zkušenost dobrovolnictví v Keni z velké části nelišily. Z hlediska homogenity jsme dodrželi kritérium, že se jednalo o dobrovolníky vykonávající svou činnost v Keni, což je pro náš výzkum tím nejpodstatnějším. V důsledku se také zabýváme zkušenostmi respondentů s dobrovolnickou činností v Keni, čímž výzkum není omezen na určitou zemi nebo místo. Bereme tak země dobrovolníků spíše jako výhodu našeho výzkumu, neboť jak se lze v analýze dat dočíst, výpovědi respondentů na určitá témata se nelišily.

Genderové vyvážení jsme z již popsanych důvodů také nedokázali ovlivnit, a tak máme v našem vzorku tři muže a šest žen, což by mohlo vést také k jistým omezením výzkumného projektu.

Jelikož nejsme rodilí angličtí mluvčí, naši transkripce i náš překlad do českého jazyka jsme nechali překontrolovat Překladačskou agenturou Jana Kopčila a rodilým mluvčím panem Kwartengem, čímž jsme chtěli předejít dalším možným významovým zkreslením.

Doufáme tak, že jsme veškerým výše uvedeným možným zkreslením a omezením dokázali vzhledem k přípravě před zahájením výzkumu i našemu postupu při jeho realizaci předejít, nebo je alespoň minimalizovat, a zabránit tak významným zkreslením tohoto výzkumu.

V této kapitole jsme se zabývali popisem metodologie, kterou jsme pro náš výzkum zvolili. Popsali jsme výzkumný problém, výzkumné otázky i cíle, pojetí výzkumu, výzkumný soubor a vzorkování, metodu sběru dat, realizovaný předvýzkum, realizaci samotného výzkumu, jeho možná zkreslení a etiku. Další fází výzkumného projektu je analýza, které se věnujeme v další kapitole práce.

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

V této kapitole se budeme věnovat analýze dat, která jsme získali za pomoci interview s dobrovolníky v Keni. Všechna interview byla zaznamenána na nahrávacím zařízení a zálohována do notebooku a na flesh disk. Tímto způsobem jsme data zafixovali, a uchovávali tak své získané záznamy pro další práci, která následovala po příjezdu do České republiky.

Zafixovaná data byla připravena k dalšímu zpracování, jehož prvním krokem byla **transkripce** zvukového záznamu. Probíhala tím způsobem, že jsme pouštěli nahrávku interview na notebooku a zapisovali ji na druhém počítači. Výhodou je, že se takové nahrávky dají zastavit, posunout a zase spustit. Stejně jsme postupovali i my. Jelikož byla všechna interview v anglickém jazyce, jejich zvuková transkripce proběhla také v angličtině. Poněvadž nejsme rodilí angličtí mluvčí, požádali jsme o kontrolu zvukové transkripce pana Kwadwa Adu Kwartenga, který rodilým anglickým mluvčím je. Pokud pan Kwarteng našel nesrovnalosti se zvukovou nahrávkou, upozornil nás na ně a společně jsme je opravili. Neopravovali jsme však chyby anglické gramatiky našich respondentů, neboť ani oni nebyli rodilými anglickými mluvčími, a interview jsou díky tomu autentičtější. Do příloh jsme přiložili potvrzení o kontrole zvukové transkripce, kterou pan Kwarteng provedl – příloha P IV. Právě kontrolou naší zvukové transkripce provedenou rodilým anglickým mluvčím jsme se snažili vyvarovat chyb, a tak i možných zkreslení, která by náš výzkum mohla ovlivnit.

Transkripce zvukového materiálu byla komentovaná, neboť jsme zachycovali slova respondentů, ale snažili jsme se zachytit také zvláštnosti interview jako například smích. Komentovaná transkripce probíhala tak, jako ji popisuje Hendl (2012, str. 208-209).

Další fází data managementu byl **překlad** anglické zvukové transkripce do jazyka českého. Tato fáze byla poněkud náročná, avšak pro naši práci nezbytná. Při překladu jsme chtěli zachovat každé interview tak, jak působilo také v jazyce anglickém. Je samozřejmé, že nebylo možné při těchto fázích dodržet doslovnou variantu transkripce či překladu a nedodrželi jsme ani komentovanou transkripci, pokud nebyla nutná. Pro naši práci při výzkumu však není komentovaná transkripce nezbytná. Jak jsme již několikrát v práci zmínili, nejsme rodilí angličtí mluvčí a nechtěli jsme dospět k elementům, které by náš výzkum mohly zkreslit. Požádali jsme proto o korekturu překladu z anglického do českého jazyka

Překladačskou agenturu Jana Kopčila. Potvrzení o korektuře našeho překladu přikládáme do přílohy P V.

Pomocí kontroly a korektury námi provedené transkripce a překladu jsme chtěli zabránit možným zkreslením, které by mohla náš výzkum ovlivnit.

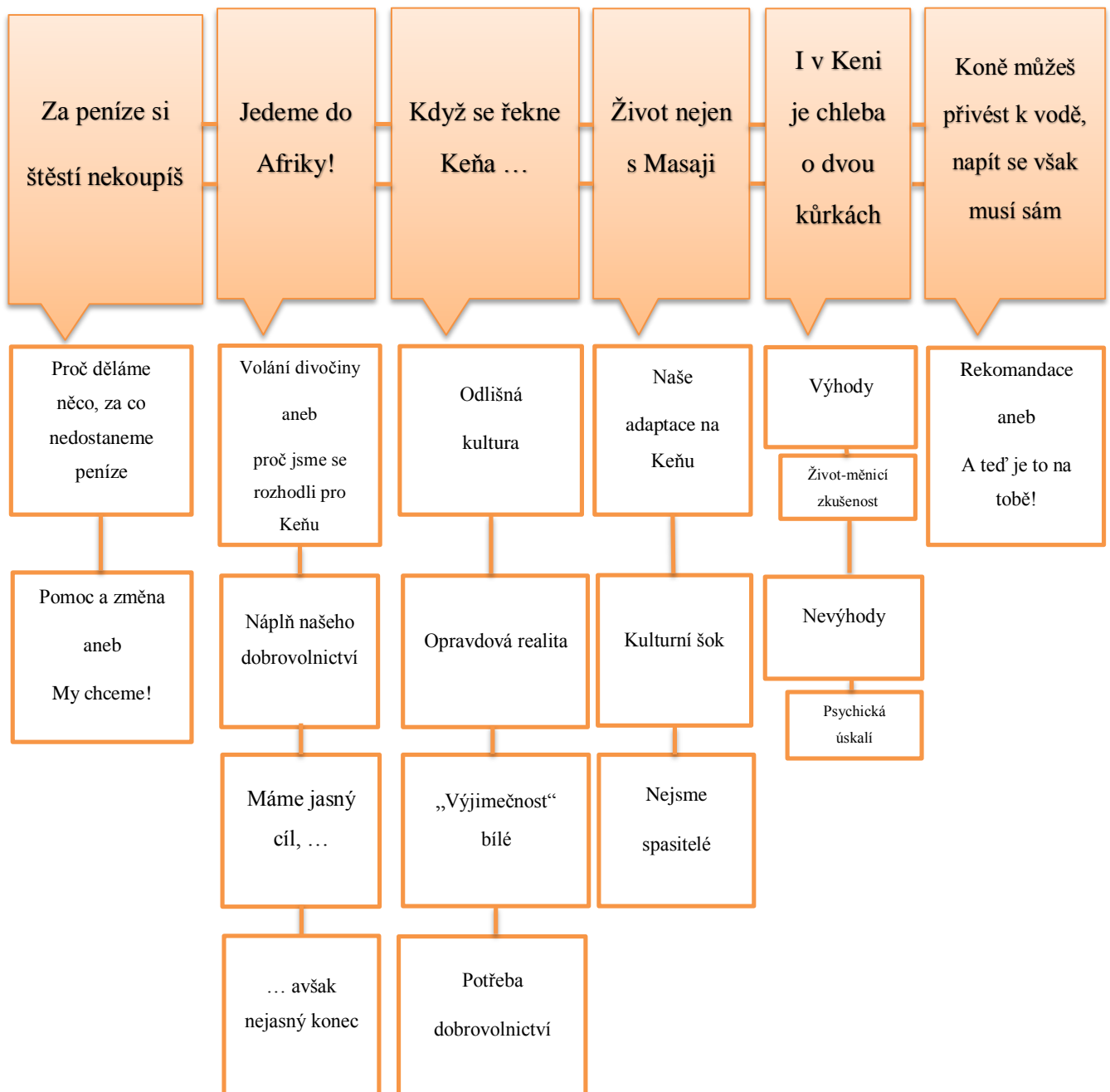
Další krokem byla samotná analýza získaných dat, při které jsme se rozhodli využít realistický přístup. Analýza proběhla pomocí **otevřeného kódování**, v jehož rámci jsme využili techniku „**vyložení karet**“.

Jak jsme tedy přesně postupovali? Po několika pečlivých a důsledných přečteních jsme začali data kódovat pomocí otevřeného kódování tak, že jsme nejprve v textech vyznačili shodnosti, podrobnosti i individuální rozdílnosti. Zde jsme využili **metodu barvení**, kterou jsme prováděli na papírové verzi textu. Poté jsme se snažili přepsaná interview rozdělit na jednotky, kterým jsme přidělili kód. Když jsme všechny kódy vyznačili, kvůli jejich velkému množství jsme je tematicky roztrídili do subkategorií. Tento krok jsme zvolili pro lepší zpracovávání a větší přehlednost naší práce. Detailně jsme pracovali následovně a pro ukázkou uvádíme náš postup. Z práce nám vyšly kódy: pomoc, pomocná ruka dobrovolníka, chci pomoci, chci změnit, změna, změna společnosti, ovlivnění. Pro tyto kódy jsme vytvořili subkategorii s názvem „Pomoc a změna aneb my chceme!“, kam jsme veškeré tyto kódy zařadili. Stejným postupem jsme pracovali u všech vzniklých kódů, následně subkategorií.

Následujícím krokem bylo vytvoření kategorií, ke kterým jsme tyto subkategorie přiřadili. U každé z kategorií jsme se snažili vymyslet název, který je do jisté míry originální a vystihující, ne však zkreslující. Vytvořené kategorie a subkategorie, které obsahují kódy, uvádíme pro přehlednost v následujícím schématu, které naleznete na další straně.

Po analýze získaných dat a vytvoření kódů, které jsme roztrídili kvůli velkému množství do subkategorií, a kategorií, jsme se zaměřili na přiblížení vytvořených kategorií, které naleznete v následujících kapitolách práce.

Obrázek 1: Schéma kategorií a subkategorií

5.1 Za peníze si štěstí nekoupíš

Jak jsme se již v teoretické části naší práce zmínili, dobrovolník je osoba, která věnuje svůj čas, energii, vědomosti a dovednosti druhým osobám nebo společnosti. Jde však o altruistické jednání a za své činy nic nazpět nepožaduje, dokonce ani finanční odměnu. I když člověku dobrovolnická činnost nevydělá žádné peníze, přesto ho tato práce obohacuje. Právě proto jsme naši první kategorii nazvali právě uvedeným názvem.

- První kategorie je složena ze subkategorií: proč děláme něco, za co nedostaneme peníze; pomoc a změna aneb my chceme!

V našem výzkumu jsme prováděli interview s devíti dobrovolníky, kteří si pro svou mezinárodní dobrovolnickou činnost vybrali jednu z rozvojových zemí – Keňu. První okruh, který jsme v rámci polostrukturovaných interview chtěli sledovat, aby byly zodpovězeny některé z výzkumných otázek, byl zaměřen na důvody, proč se účastníci našeho výzkumu rozhodli dobrovolnickou činnost v obecné rovině vykonávat, zda mají již předchozí zkušenosti a jaké byly a jsou jejich motivy, které je vedly k rozhodnutí se pro tuto činnost.

Ve výpovědi našich respondentů můžeme sledovat, že pět dobrovolníků má již **předchozí zkušenosti** s dobrovolnictvím ve své zemi, které jim přinášelo pocity osobního uspokojení, větší míru porozumění světu i sobě samému a znalosti, které mohou využít pro svůj obor studia a své budoucí povolání. Proto se také rozhodli v této činnosti pokračovat. Ms. Volunteer 4 uvádí, že právě díky již nabytým zkušenostem s dobrovolnictvím v Číně získala nejen zkušenosti s učitelstvím, ale také začala více rozumět tomu, proč bychom si měli vážit všeho toho, co máme. Ms. Volunteer 7 vypovídá, že právě pro pocit štěstí a užitečnosti, který prožívala, když v minulosti pracovala s dětmi v jedné z nemocnic v Kuvajtu, zvolila cestu dobrovolnictví. Naplňovalo ji, když viděla, že může a umí těmto dětem pomoci a ony jsou díky ní šťastné. A tato tvrzení doplňuje: „*A víš, co se mi na tom všem líbí nejvíc? Je to to, že za to, že pomáhám někomu jinému, nedostávám peníze.*“ Pro další zkoumané osoby se stalo dobrovolnictví v Keni první zkušeností vůbec.

Ať se již respondenti v dobrovolnictví rozhodli pokračovat díky předchozí zkušenosti nebo jsou úplnými nováčky, důležitou roli sehrávají hybné síly neboli **motiv**y k samotné činnosti. Ty jsou však velmi subjektivní a **individuální**. Zde bychom mohli uvést pocit užitečnosti, nabytí zkušeností, zvědavost a dychtivost vidět problémy, které lidé řeší, a tužbu zjistit, zda je možnost tyto životní situace zvládnout a vyřešit. Dále pak je motivuje příležitost k cestování, poznání světa, osobní uspokojení, rozšíření vlastních obzorů a rozvoj sebe

sama, svých schopností i potenciálu v oblasti dobrovolnictví. Může to být také pocit dluhu k celé lidské společnosti. V rámci mezinárodního dobrovolnictví je to především možnost cestování, poznání světa, nových zemí a jejich kultur, poznání nových lidí napříč kontinenty a navázání nových přátelství.

Motivace pro dobrovolnictví je tedy velmi individuálním elementem I přesto jsme však ve výzkumu objevili dva motivy, které jsou **společné** všem účastníkům, a jejich výpovědi spojovaly. Jsou společné jak pro dobrovolnictví v obecné rovině, tak pro dobrovolnické činnosti mezinárodní. Těmito motivy jsou pomoc a změna.

Nejprve začneme první dobrovolníkům společnou hybnou silou, kterou jsme nazvali jako **motiv pomoci**. Probandi uvádí, že hnací silou pro vykonávání dobrovolnictví byla především potřeba pomáhat druhým lidem. A především těm, kteří žijí v nepodnětném prostředí, v hrozných životních podmínkách pod hranicí chudoby. Bez přístřeší, jídla, vody, hygieny a edukace. Právě na tyto lidi se dobrovolníci nejvíce zaměřují a chtějí těmto lidem podat pomocnou ruku. Stali se pro dobrovolníky cílovou skupinou. Tato tvrzení bychom chtěli podpořit výpovědí Mr. Volunteer 2, který uvádí, že chce získat obraz především o společnostech, kde žijí lidé v hrozných životních podmínkách. A toto doplňuje slovy: *„Chtěl bych těmto lidem pomoci jejich situaci zlepšit.“* Ms. Volunteer 5 tvrdí: *„Vždy jsem byla fascinována cestováním, ale ne jako turistka, víš? Mým cílem vždy bylo být součástí společnosti a pomoci jí.“*

Motiv pomoci a potřeba pomáhat druhým se staly pro dobrovolníky hnací silou, která jim s určitostí dopomohla k rozhodnutí stát se dobrovolníkem či dobrovolnicí, což je ve výpovědích respondentů patrné.

Druhým společným motivem je **motiv změny**. Právě ta velmi souvisí s potřebou a motivem pomoci druhým lidem v jejich životních situacích. Naši respondenti uváděli, že by chtěli lidem, kteří žijí v nepodnětném prostředí a hrozných životních podmínkách, resp. v prostředí, které je nesrovnatelné s jejich vlastním, nejen pomoci, ale také se pokusit jejich situaci změnit. To bychom chtěli doložit tvrzením našich probandů. Mr. Volunteer 3 uvádí: *„Víš, jsem strašně rád za to, že jsem se narodil a vyrůstal v zemi, která má takové životní podmínky, které nejsou možné pro většinu lidí na světě. Tak jsem se tedy rozhodl spojit a rozvinout mou osobní i profesní stránku osobnosti, zkusit dobrovolnictví a zkusit tak pozitivně změnit pár lidských životů.“*

Dále například Ms. Volunteer 6 vypovídá: „Rozhodla jsem se být dobrovolnicí proto, protože jsem vždy toužila vidět jiný svět, jinou realitu a udělat v ní nějaké změny, i třebaže byly pouze v životě jednoho jedince.“

Celkově lze shrnout, že dobrovolníci, se kterými byl výzkum prováděn, udávali jak motivy individuální, tak i motivy, které se v konečném souhrnu ukázaly všem společné. Těmi společnými pro všechny tázané je poskytnutí pomoci lidem, kteří to potřebují. Jedná se převážně o ty jedince, kteří žijí v těžkých životních podmínkách, nepodnětném prostředí, pod hranicí chudoby. Je tím myšleno prostředí, které je jakýmsi „opakem“ životního prostředí samotných dobrovolníků. Lidé žijící v těchto hrozných životních podmínkách totiž postrádají jídlo, vodu, hygienické potřeby, peníze, edukaci atd. Mluvíme především o jedincích žijících převážně v chudinských čtvrtích – slumech, což je z výpovědí respondentů evidentní. Dalším je pokus dobrovolníků o změnu životní situace těchto lidí anebo o změnu společnosti jako celku. Právě skrze cestu dobrovolnictví se naši respondenti rozhodli své cíle, přání a očekávání vyplývající z motivace realizovat.

5.2 Jedeme do Afriky!

Již sám název naší druhé kategorie vypovídá, jakými tématy se budeme zabývat. Jedná se o fakt, proč se dobrovolníci rozhodli vybrat pro svou mezinárodní dobrovolnickou činnost rozvojovou zemi – Keňu. Dále se budeme věnovat náplni jejich dobrovolnictví, cílům a výsledkům jejich práce.

- Druhá kategorie obsahuje subkategorie: volání divočiny aneb proč jsme se rozhodli pro Keňu; náplň našeho dobrovolnictví; máme jasný cíl, ...; ... avšak nejasný konec.

Pro zodpovězení námi stanovených výzkumných otázek jsme se zabývali v interview také dalšími tématy. Minulá kategorie byla zaměřená na to, proč se respondenti rozhodli dobrovolnické činnosti věnovat či zda před dobrovolnictvím v Keni měli jinou dobrovolnickou zkušenost. Poté jsme se zabývali jejich motivy. Zde se budeme věnovat tomu, co již bylo naznačeno v úvodu kapitoly – proč si probandi vybrali pro svá dobrovolnictví Keňskou republiku, jaká je jejich náplň práce, jaké jsou jejich cíle a očekávání a jaké jsou výsledky jejich dobrovolnické činnosti v této zemi.

Nejprve začneme **důvody**, které nám pomohou objasnit, proč se dobrovolníci rozhodli vykonávat mezinárodní dobrovolnictví právě v Keni. Ve výpovědích respondentů můžeme nalézt především **zájem** o Keňskou republiku a Afriku vůbec, což je patrné například na

výpovědi respondentky Ms. Volunteer 8, která říká: „*Keňu jsem si vybrala proto, abych lépe poznala africkou kulturu.*“ Dalším důvodem výběru dobrovolnické činnosti v Keňské republice byl **projekt**, jeho zaměření, náplň i cíle, který mezinárodní studentská organizace AIESEC v Keni účastníkům nabízela. Projekt byl blízký především oboru, který respondenti studují, a jejich budoucím profesím. Ms. Volunteer 6 uvádí: „*Keňu jsem si vybrala především proto, protože se mi líbil projekt a cíle tohoto projektu, který tato země nabízela. Projekt se týkal zdravotnické oblasti, což je vlastně to, co studuji.*“

Na výše uvedené poznatky bychom však chtěli navázat faktem, že i přes zájem o Keňskou republiku a nabízený projekt, **nebyla tato země první volbou** pro výkon dobrovolnické činnosti našich respondentů. Podotýkáme tedy, že důvody pro výběr této africké země pro dobrovolnickou činnost, jsou z jisté části individuálními. Mr. Volunteer 1 uvádí, že se chystal do africké země, kde se hovoří francouzsky, neboť je to jeho roditelův jazyk. To se mu však nepodařilo, a tak se rozhodl pro Keňu. Ms. Volunteer 5 tvrdí: „*Popravdě na začátku nebyla Keňa mojí první volbou, neboť jsem chtěla jet do země, kde lidé nejsou na dobrovolníky ještě zvyklí. To se mi ale nepodařilo, tak jsem se rozhodla pro Afriku a to tedy pro mě byla Keňa jednoznačnou volbou. Vždy jsem totiž byla zvědavá na keňskou kulturu, zajímaly mě keňské kmeny, které tato země má, a také jsem chtěla moc pracovat ve slumu.*“ Ve výpovědích se nám také podařilo nalézt jeden opačný, individuální motiv výběru. Jedná se o realizaci dětského snu, neboť když byla respondentka dítětem, milovala film „Lví král“, kreslenou pohádku od Disney. Od té doby si přála východní Afriku, kam je film lokalizován, navštívit. To se jí podařilo právě v rámci dobrovolnictví.

Společným uváděným **důvodem** bylo také navštívení světa, kde existuje, jak ji sami respondenti nazvali, tzv. opravdová realita. Dle dobrovolníků se jedná o svět, kde lidé žijí v hrozných životních podmínkách, nepodnětném prostředí, lidé žijí pod hranicí chudoby. Tito lidé postrádají vodu, jídlo, hygienický základ a další základní životní potřeby. Jedná se převážně o lidi žijící ve slumech neboli chudinských čtvrtích. Právě zde lze v Keni vidět a zažít tuto realitu. Tento fakt byl velkou motivací, která k volbě Keni pro dobrovolnickou činnost dopomohla. V těchto částech interview lze také ve výpovědích respondentů spatřit jeden fakt – aplikaci již zmiňované touhy a potřeby pomáhat a změnit situaci jedinců, keňských lidí, kteří ve slumech a jim podobných prostředích žijí.

Dalším, co jsme se v našem výzkumu snažili zjistit, byla **náplň projektu**, díky němuž se probandí k mezinárodnímu dobrovolnictví v Keni rozhodli. Náplň práce dobrovolníků závisela na dobrovolnickém projektu, který si sami dobrovolníci vybrali, a byla tak námi

rozdělena na dva druhy. Náplň učitelských projektů a náplň zdravotnických projektů, neboť jak jsme již v praktické části výše zmiňovali, právě zdravotnické a učitelské programy si naši probandi pro výkon své dobrovolnické činnosti vybrali.

U projektů učitelských byla hlavní náplní edukace, tedy výchova a vzdělávání dětí ve slumských školách. Dobrovolníci se tak stali učiteli a vyučovali předmět, který si sami vybrali. Respektive ten, ke kterému měl každý z nich nejbližší. Mr. Volunteer 2 vyučoval matematiku stejně jako Mr. Volunteer 1, který vypovídá: „*Ve škole učím předmět, který vážně miluji. Je to matematika. Díky mému vztahu k tomuto předmětu se mi učí velmi dobře a můžu ho tak vysvětlit jednoduše.*“ Ms. Volunteer 4 vyučovala přírodní vědy. Ms. Volunteer 8 vedla ve slumech preventivní programy o HIV/AIDS a hodiny hygieny jak s dětmi, tak s jejich rodiči. Ms. Volunteer X uvádí: „*Učila jsem v jedné komunitní škole. Kromě učení jsem také pomáhala s rozvojem školy a snažila se učitelům i dětem ukázat nové možnosti a způsoby řešení problémů.*“

Z výpovědí dobrovolníků lze konstatovat, že každý z nich si vybral pro vyučování ve slumských školách předmět, ke kterému má blízký vztah a baví jej. Ruku v ruce s vyučováním šla také výchova, o kterou se probandi snažili. Vytvářeli také preventivní programy pro školy a pomáhali s jejich rozvojem.

Popis práce zdravotníků v rámci **zdravotnických projektů** byl odlišný. Zdravotníci chodili do různých škol ve slumech a prováděli zdravotnické prohlídky, které obsahovaly měření zraku, výšky a kontrolu váhy. Vše zapisovali a poté vytvořili pro každého ředitele nebo ředitelku excelový dokument, který má sloužit jako žákův profil. Dále ošetřovali různá poranění, řešili závažná onemocnění a připravovali pro školy programy o hygieně a první pomoci. Tyto údaje opíráme o ukázkou výpovědi Mr. Volunteer 3: „*Řešili jsme závažná zdravotní onemocnění, ale také kontrolovali zrak, měřili výšku a váhu a tak dále. Také jsme ošetřovali různá poranění a dělali programy pro školy o základech hygieny a základních zdravotnických tématech, což znamená – jak si mýt ruce, jaká je prevence před infekcí nebo jak ošetřit a léčit rány.*“ Bylo-li potřeba, doprovázeli nemocné žáky do nemocnic. To popisuje Ms. Volunteer 7 tak, že pokud zaznamenali, že by některé z dětí mělo být hospitalizováno, nastaly problémy, neboť se vždy jednalo o chudé žáky, kteří neměli peníze, ale nemocnice peníze pro ošetření vyžadovaly. Vždy se jim ale nakonec podařilo situaci vyřešit.

Zdravotníci pracovali všichni společně, což znamená, že společně cestovali a chodili ve slumech do různých škol, vytvářeli společně programy a při ošetřování jedinců si navzájem pomáhali. To neplatilo u učitelských projektů, neboť každý dobrovolník učil na jiné škole.

Další zkoumanou oblastí v našem výzkumu byly **cíle** obecné i osobní, které si dobrovolníci stanovili. Ty jdou ruku v ruce s náplní dobrovolnického projektu, proto jimi také navazujeme. Jedná se však nejen o cíle projektu, ale také o cíle samotných dobrovolníků. Cíle jako něco, čeho by právě dobrovolníci svou činností chtěli v Keni dosáhnout, co by chtěli dokázat.

Nejprve začneme cíli, které se týkají zvolených projektů. V rámci učitelských projektů se učitelé – dobrovolníci shodují na jednom základním cíli. Je to zaměřené na **pomoc** keňským lidem především ve slumech tak, aby této chudině pomohli změnit jejich životy. Největší šanci na tuto změnu spatřují v **edukaci**. Mr. Volunteer 1 se k tomu vyjadřuje následovně: „*Domnívám se, že právě edukace je jediná šance, jak mohou oni sami změnit své životy.*“ Nebo Mr. Volunteer 2: „*Mým hlavním cílem je rozvoj společnosti především skrze edukaci dětí.*“ Všichni dobrovolní učitelé mluví především o edukaci dětí. V níž spatřují hlavní šanci na změnu. Tuto edukaci se všem dětem, které učili, ale také místním učitelům i rodičům dětí, snažili poskytnout. Jejich cílem je tak rozvoj komunity, společnosti, řešení problémů a samotná edukace ve slumských chudých školách.

V rámci zdravotnických projektů se cíle dobrovolných zdravotníků nějak zvlášť neliší od výše zmíněných. Hlavním uvedeným cílem u zdravotníků je pomoc lidem ve slumech, kteří žijí z jejich pohledu za hranicí chudoby a nemají nic. Mluví také o edukaci dětí jako šanci na změnu jejich životů. Proto také realizovali programy, ve kterých seznamovali s hygienou, první pomocí apod. To doplňují také tvrzeními, že jejich hlavním cílem je předání základních znalostí o zdraví, nemocích, hygieně a první pomoci.

Co se týká osobních cílů, dobrovolníci se shodují na **rozvoji své vlastní osobnosti, rozšíření svých vlastních obzorů, nasbírání zkušeností, rozvinutí svých vlastních schopností**. Dalším cílem, který souvisí také s motivací respondentů, je **setkání s odlišnou kulturou**, „opravdovou“ realitou a **chudými lidmi**, kteří v ní žijí.

V předchozích čtyřech odstavcích jsme se věnovali cílům, které byly stanoveny dobrovolníky v rámci projektu i jejich vlastní osoby. Na tuto problematiku se váže také splnění těchto cílů a **výsledky dobrovolnické práce** ze subjektivního pohledu dobrovolníků.

Na tyto výsledky jsme se v rámci našeho výzkumu snažili také soustředit a pomocí interview je vyzkoumat a zaznamenat.

Když jsme se dobrovolníků ptali na výsledky jejich práce v Keňské republice, většina z nich využívala slova jako „domnívám se“; „doufám, že jsem dokázala“ apod. Pouze Ms. Volunteer 8 mluvila s jistotou a uvedla, že se jí podařilo změnit myšlení dětí i rodičů, které učila o HIV/AIDS a hygieně, co se týká prevence. Ostatní probandi uvedli, že se jim povedlo předat alespoň základní znalosti, ukázat nové možnosti řešení problémů především žákům ve slumských školách, případně změnit životy dětí, které se samotným dobrovolníkům vryly do srdce.

Tuto problematiku doplnila o zcela jiný úhel pohledu Ms. Volunteer 4, která uvedla, že díky svému dobrovolnictví v Keni dokázala ovlivnit životy svých kamarádů ve své rodné zemi – v Číně. *„Troufám si říct, že jsem díky mé zkušenosti dokázala ovlivnit i spoustu mých čínských kamarádů. Změnila jsem jejich myšlení. Posílala jsem jim obrázky školy a slumu a oni byli opravdu v naprostém šoku. Nemohli uvěřit, že na tomto světě jsou stále lidé, kteří žijí v tak hrozných životních podmínkách. Uvědomili si tak, že to, co mají a v čem žijí, toho si musí opravdu vážít.“*

Co se týká osobních cílů, o kterých dobrovolníci hovořili a které si pokoušeli stanovit, zjistili jsme, že dobrovolnictví v Keni pro ně byla **zkušenost, která jim změnila život** (více v kapitole 5.5). Díky této zkušenosti s dobrovolnictvím v Keňské republice dostali možnost setkat se odlišnou keňskou kulturou, opravdovým světem chudiny, neboť se poznali s lidmi, kteří žijí v hrozných životních podmínkách pod hranicí chudoby ve slumech, a nasbírali spoustu zážitků a zkušeností. Rozvinuli také své osobní schopnosti, získali znalosti a rozšířili si své obzory. Což byly vlastně jejich stanovené osobní cíle.

5.3 Když se řekne Keňa ...

Třetí kategorie se zabývá výpověďmi probandů o Keni jako rozvojové zemi. Uvádějí zde, jaká jsou specifika tohoto státu a především subjektivní pohledy, pocity a zážitky v této zemi.

- Třetí kategorie je složena ze subkategorií: odlišná kultura, opravdová realita, výjimečnost „bílé“, potřeba dobrovolnictví v Keni.

Jak jsme již v teoretické části zmínili, jako každá země, tak i Keňa má své zvyky, tradice, jazyk atd. Mluvíme tak o kultuře dané země. Právě u tohoto tématu dobrovolníci uváděli,

že v rámci svého dobrovolnictví se setkali v Keni s naprosto **odlišnou kulturou**. Dostali tak možnost poznat a zažít úplně jiný svět. To potvrzuje výpověď Ms. Volunteer 4, která tvrdí, že se jedná o opravdu skvělou příležitost, jak poznat úplně jiný svět. Nejen Mr. Volunteer 3 v interview vypověděl, že se díky takové zkušenosti naučil adaptovat na úplně jiné podmínky a realitu, kterou do té doby vůbec neznal. A toto tvrzení sám respondent Mr. V3 doplňuje slovy: *„Myslím tím jiné hodnoty, životní styl, organizaci atd. Je to všechno prostě úplně rozdílné, než to, co znám ze své země.“*

Odlišnou kulturou účastníci našeho výzkumu míní odlišné prostředí, hodnoty, životní styl, jazyk, jídlo atd. Tento jev však nevnímají negativně, ba naopak vypovídají, že se jedná o velkou příležitost poznat úplně jinou kulturu. Proto berou své poznatky v rámci dobrovolnictví v Keni jako výbornou zkušenost, jak takovou cizí kulturu skutečně poznat a nezůstat pouze na povrchu třeba jako turista.

Nejednalo se však pouze o kulturu, ale také o s ní spojený jazyk, neboť v Keni je oficiálním jazykem svahilština, úředním angličtina. Ale ani anglický jazyk nebyl pro některé dobrovolníky jazykem mateřským. Nicméně i pokud mateřštinou byl, respondenti uváděli, že zdejší byl rozdílný od toho, který znají ze svých zemí. Ms. Volunteer 8 jev odlišné kultury shrnuje slovy: *„Je tu úplně jiné jídlo, rozdílná angličtina, oblékání, prostě všechno je úplně jiné.“*

Probandi také shodně vypovídali o **dopravních zácpách**, které jsou, dle jejich výpovědí probandů, v Keni velmi častým jevem. Konstatují, že je v Keňské republice celkově velmi neorganizovaná doprava, v níž jakákoliv silniční pravidla nejsou nijak zvlášť dodržovaná. V důsledku čehož se vytváří dlouhé dopravní zácpy, které jsou opravdu častým jevem. Dobrovolníci je uváděli nejen proto, že jsou pro Keňu velmi typické, ale také proto, že při cestování do slumů, kde vykonávali dobrovolnickou činnost, cestovali každý den. To znamená, že pokud se při cestě do slumu, se s nimi setkávali každý den a strávili tak spoustu času jenom cestováním. To potvrzuje výpověď Mr. Volunteer 3: *„Je tady prostě naprosto neorganizovaná doprava, co se týče způsobu veřejné dopravy. A právě tady tato dezorganizace způsobuje dopravní zácpy, díky kterým strávím spoustu času jenom cestováním.“* Ms. Volunteer 8 uvádí: *„Obtížná pro mě byla vždy dlouhá cesta do školy a to vše kvůli dopravním zácpám.“*

Dobrovolníci uváděli odlišnou kulturu a s ní spojené jevy (kromě dopravy) spíše jako výhody, kterým se detailně věnujeme v podkapitole 5.5. Zkušenost s odlišnou kulturou nazý-

vali jako velkou zkušenost, kterou při svém dobrovolnictví v Keni získali, i když si na ni především na začátku své dobrovolnické cesty těžce zvykali.

Pokud mluvili dobrovolníci o odlišné kultuře, zmiňovali a popisovali také **život v Keni** v návaznosti na **opravdovou realitu**, jak ji sami respondenti nazvali. Opravdovou realitou je míněn svět chudoby, chudiny, tedy chudých lidí, kteří žijí převážně v nepodnětném prostředí slumů a kteří nedisponují téměř žádným materiálním zázemím. Právě ve slumu naše výzkumné osoby dobrovolnickou činnost vykonávaly.

Shodně s ostatními probandy popisuje tento jev Mr. Volunteer 2, který tvrdí, že **slum** je místo, kde jsou velmi **špatné životní podmínky** pro lidi, kteří tam žijí. Mluví o katastrofálních hygienických podmínkách a také o nedostatku pitné vody, neboť si ji lidé ve slumech jen těžce obstarávají. Dále uvádí, že tito lidé nemají žádné peníze, takže si nemají za co nakoupit jídlo, školní pomůcky nebo zajistit lepší edukaci, zdravotní ošetření, léky a další pro život nezbytné věci. Ms. Volunteer 4 doplňuje, že ani školy, které se ve slumu nachází, nemají dostatek učebního materiálu, takže bylo velmi složité za takových podmínek vyučovat. Dokonce i učitelé v některých slumských školách pracují bez platu nebo jakýchkoliv dotací. A když tito učitelé vyučují, nemají téměř žádný učební materiál, takže se o své žáky starají zadarmo a učí je pouze za pomoci svých rukou a hlavy, mozku, jak uvádí Mr. Volunteer 1.

Celkově lze tedy z výpovědí dobrovolníků konstatovat, že slumy jsou místa, kde žijí lidé pod hranicí chudoby, v nepodnětném prostředí. Nemají práci, peníze, jídlo, vodu, základní hygienické potřeby a další pro život nezbytné věci.

Na druhou stranu však respondenti k problematice opravdové reality vypovídají, že i když jsou **lidé ve slumu** chudí, většina z nich je milá, vždy usměvavá a přátelská, přestože nemá nějak zvlášť velké životní možnosti a příležitosti. Ms. Volunteer 6 k tomuto tvrzení dodává, že tito lidé jsou i velmi přístupní a je patrné, že rádi přijímají dobrovolníky, kteří za nimi jezdí a kteří jim pomáhají a podporují je. Mr. Volunteer 1 poukazuje ještě na fakt, že někteří tito lidé mohou být také nebezpeční, neboť když nemají peníze, nemají nic a mohou druhého člověka například okrást. Nicméně popisuje, jak mnoho se právě od těchto lidí sám učil. I přesto, že tito lidé nic nevlastní, umí mít rádi a milovat, ukázat a dát druhému veškerou lásku. Na druhou stranu mohou být někteří z těchto lidí také nebezpeční, neboť nemají co ztratit.

Respondenti uváděli v rámci keňského prostředí také jev, který jsme pro náš výzkum pojmenovali jako „**výjimečnost bílé**“. Ten se týká smýšlení černochů (Keňanů) o běloších. Probandi vypovídali, že v Keni existuje velmi **silný stereotyp**, který tvrdí, že každý běloch má peníze a je tedy bohatý. Keňští lidé tomu opravdu věří a podle toho se také chovají. Ms. Volunteer 5 tvrdí, že právě díky této silně zakořeněné představě se cítí černoši po boku bělocha velice dobře a stále od něj peníze žádají. Uvedla svůj dojem, že to, že z pohledu místních nestačí být dobrovolníky, kteří v Keni pomáhají a přiletěli třeba z druhé strany světa, ale že jako běloši mají povinnost lidem peníze dát. Tato dobrovolnice se do zmíněné situace dostala několikrát, dokonce i ve škole, kde vykonávala svou dobrovolnickou činnost. Popisuje ji tak, že ve škole, kde byla v týmu s ostatními dobrovolníky v rámci zdravotnického projektu, po nich dokonce učitelé několikrát žádali peníze. A sama k tomu uvádí: „*Nemyslím si prostě, že by se na nás měli dívat pouze jako na chodící bankomaty. Na druhou stranu je však pravda, že by tyto peníze byly určeny pro školu, na zaplacení nájmu a možná také k nákupu jídla.*“ Mr. Volunteer 1 k této problematice velmi ironicky poznamenal, že pod tlakem tohoto stereotypu cítí u keňských obyvatel, že když už běloši do Keni přijeli, tak mají určitě peníze a pomohou Keňanům s rozvojem společnosti, neboť to pro bělochy přece není žádný problém. Když jsou všichni bohatí ...

Zkoumané osoby, které v Keni působily jako dobrovolníci, se shodly na **potřebě dobrovolnictví v této zemi**, a to především kvůli špatné životní úrovni zejména lidí, kteří žijí ve slumech. Tito lidé, jak jsme již výše popsali z výpovědí respondentů, žijí v chudobě a nepodnětném prostředí. Nemají pitnou vodu, jídlo, školní potřeby, učitelské potřeby, dobrou edukaci, peníze, zdravotnický ani hygienický materiál a další životu potřebné věci.

Závěrem lze ještě poznamenat, že respondenti nejvíce ve svých výpovědích zmiňují děti, které ošetřovali nebo učili, a jejich dětské životy, které mohou jako dobrovolníci především skrze edukaci pozitivně ovlivnit. Ms. Volunteer 7 uvedla, že Keňa, především lidé a školy ve slumech, potřebují opravdu ve svém rozvoji pomoc a dobrovolníci, kteří do této země jedou, jí právě tuto pomoc mohou nabídnout a poté i realizovat. Také ostatní dobrovolníci uvádí, že je v Keni stále spousta práce, jež by díky ochotným dobrovolníkům, kteří do země přijíždějí, mohla být zvládnuta.

5.4 Život nejen s Masaji

Čtvrtá kategorie se věnuje adaptaci dobrovolníků v Keňské republice, kulturnímu šoku a fenoménu, který jsme pro potřeby naší práce označili slovy „nejsme spasitelé“.

- Čtvrtá kategorie obsahuje subkategorie: naše adaptace na Keňu, kulturní šok a nejsme spasitelé.

V rámci našeho výzkumu jsme si dali za cíl zjistit také adaptaci dobrovolníků v rámci jejich mezinárodního dobrovolnictví v Keni, tudíž jsme do interview zařadili i otázku zaměřenou na tento jev a dobu jeho trvání. Probandi uvádějí dobu adaptace v nové zemi shodně – okolo dvou týdnů.

Adaptace celkově je velmi individuálním procesem u každé osoby. Jevem, na kterém se dobrovolníci shodli a který byl pro ně při adaptaci nejobtížnějším, bylo **srovnání se s životem lidí ve slumech**. To můžeme sledovat na výpovědi Ms. Volunteer 7: „*Na život v Keni jsem si zvykla docela rychle. Jediné, co pro mě bylo úplně nové, byl život ve slumech. Troufám si říct, že ani za těch šest týdnů jsem si na něj nezvykla. Lidé tam žijí opravdu v hrozných podmínkách, ale i přesto působí šťastně. Toto je pro mě opravdu těžké.*“ Dalšími problémy byly již zmíněné **dopravní zácpy a smýšlení keňských lidí o běloších**, kteří jsou podle nich všichni bohatí. Posledním uváděným elementem byla **keňská mentalita a plánování keňských lidí do budoucnosti**. Tato problematika nám byla popsána jako jejich neschopnost myslet a plánovat do budoucna, tedy dlouhodobě. To znamená, že pokud se tvořily nějaké plány, například učební ve školách, měli s tím Keňané, z pohledu respondentů, opravdu velké problémy. Toto tvrzení dokresluje výpovědi Ms. Volunteer 6: „*Keňští lidé nemyslí do budoucnosti. Neřeší věci, co budou, nemyslí dlouhodobě.*“

Respondenti při interview na téma adaptace vypovídali, že bylo velmi podstatné, aby si veškeré jevy, na které nebyli zvyklí a které jim brání v plné adaptaci, připustili a přiznali jako fakta. To je, dle výpovědí dobrovolníků, tím nejlepším krokem k dobré adaptaci na novou zemi. Shodli se také na skutečnosti, že při společném bydlení se všichni navzájem podporovali a pomáhali si. Prožívali vše společně. A jak popsala Ms. Volunteer 7, byli jako rodina.

S adaptací v nové zemi souvisí také **fenomén kulturního šoku**, který jsme se v našem výzkumu snažili zkoumat také. Z výpovědí probandů jednoznačně vyplynulo, že žádnou

z výzkumných osob kulturní šok neminul. Znamená to tedy, že dobrovolníci si během své dobrovolnické činnosti kulturním šokem prošli a prožili jej. Ms. Volunteer 3 dokonce uvádí, že by bylo snad nemožné během prvního týdne v Keni kulturní šok neprožít.

Shodně uváděli dobrovolníci jako příčinu kulturního šoku odlišnou kulturu, kterou se tato africká země vyznačuje. S ní souvisel také keňský životní styl, hodnoty, společenská pravidla nebo třeba keňské smýšlení o běloších, kterému jsme se již věnovali. Dobrovolníci také hovořili o zcela jiném typu jídla. Dále mluvili o přelidněnosti především hlavního města Nairobi, neboť bylo všude plno lidí, kteří se neustále mačkali a navzájem tlačili. Nepříjemné byly také dopravní zácpy, které komplikovaly dobrovolníkům cestování z bytu do slumů a zpět.

Kulturní šok se netýkal pouze dobrovolníků bělochů, ale také dobrovolnice z Nigérie, která je černoška. Ms. Volunteer 8 vysvětluje: *„Víš, spousta lidí si myslí, že všechny africké země jsou stejné, ale to není pravda. Já kulturní šok prožila. Je tu úplně jiné jídlo, rozdílná angličtina, oblékání, prostě všechno je úplně jiné. Máme společné opravdu jen to málo – že jsme černí.“*

V problematice kulturního šoku se objevila také individuální rozdílnost ve výpovědi, což je pochopitelné, neboť každý jedinec může na stejné jevy reagovat různě. Ms. Volunteer 4 k tomuto tématu uvedla, že kulturní šok, který prožila, pro ni byl velmi silný. Jeho hlavní příčinou, s kterou doposud bojuje, byly tělesné tresty ve škole, kde učila. Na vlastní oči viděla, jak tělesné tresty ve škole probíhají a uvedla, že se jí chtělo moc plakat a nedokázala této situaci ani lidem v ní porozumět.

Stejně jako u adaptace i zde dobrovolníci uvedli, že jim při zvládnání kulturního šoku velmi pomohla jejich nová „rodina“, noví přátelé – dobrovolníci. Navzájem si pomáhali a podporovali se.

Poslední jev, kterému se v rámci této kategorie věnujeme a který se v našem výzkumu objevil a souvisí s adaptací a prožitím kulturního šoku, jsme označili výrazem **„nejíme spasitelé“**. Jedná se o skutečnost, o níž nám vypovídali respondenti. Týkala se jejich dobrovolnické činnosti a zároveň jejich vnímání a psychického stavu.

Jednalo se o skutečnost, že dobrovolníci pracující ve slumech, kde byly hrozné životní podmínky, žádná hygiena atd., se snažili nebo chtěli tuto situaci změnit. Potřebu změny jsme již uvedli také v motivaci a cílech samotných dobrovolníků. Pro upřesnění – ve slumu zvaném Mukuru slum, kde větší část zkoumaných osob pracovala, žije, jak jsme se dozvě-

děli, něco okolo 800 000 lidí a toto číslo stále stoupá. Mr. Volunteer 3 při interview uvedl, že pro něho bylo velmi obtížné uvědomit si, že tuto situaci a veškerý život ve slumu nemůže změnit a sám nikdy nezmění. Tuto problematiku uvádíme především proto, že mezi cíle našich respondentů patřila změna životních situací keňských obyvatel slumu, změna struktury, edukačního systému, hygienické situace atd. Mr. Volunteer 1 dodává, že svých cílů, s kterými do Keni přijel, se mu dosáhnout nepodařilo a že to bylo celkově naprosto mimo jeho síly. Nicméně dodal, že došel k uvědomění, že on jako jedna osoba nemůže změnit vše, což zmínili také ostatní dobrovolníci.

5.5 I v Keni je chleba o dvou kůrkách

Název páté kategorie naznačuje dvoustrannost problematiky dobrovolnictví, která může mít jak své klady, tedy jisté výhody, tak také mínusy, nevýhody.

- V páté kategorii jsou dvěma hlavními subkategoriemi výhody a nevýhody. V rámci subkategorie výhody bychom zvlášť chtěli zdůraznit kód s názvem život měnící zkušenost. Stejná situace nastala také u subkategorie nevýhody, kde upozorňujeme na kód pojmenovaný psychická úskalí.

V našem výzkumu jsme zkoumali výhody i nevýhody mezinárodního dobrovolnictví v Keni. Nejprve se budeme věnovat subjektivním pohledům dobrovolníků na kladné stránky dobrovolnické činnosti v Keňské republice.

Mezi **výhody** zmíněné dobrovolníky v rámci interview můžeme uvést: **příležitost poznat jinou kulturu, odlišnou zemi, nové lidi, setkání s chudinou, poznání a nalezení sebe sama, procvičení angličtiny a vůbec zjištění mechanismů adaptace na nové země a obohacení dosavadních znalostí.** Mr. Volunteer 1 tvrdí: „*Mým cílem celého tohoto mého „experimentu“ bylo setkání s opravdu chudými lidmi a vytvoření si obrázku o tom, o jak odlišnou kulturu se v Keni jedná. ... Díky tomuto dobrovolnictví jsem dostal možnost potkat se s keňskou chudinou. Právě tento lidský vztah mi dal strašně moc. Učil jsem se od těchto lidí opravdu hodně. Díky tomu můžu říct, že velkou výhodou dobrovolnictví v Keni pro mě bylo setkání s těmito lidmi, sdílení jejich kultury i jejich myšlení.*“ Mr. Volunteer 3 dodává, že díky tomu, že jedinec pozná nový svět, vyzkouší si také své mechanismy adaptace na novou zemi a úplně jiné podmínky, na které není zvyklý. Ms. Volunteer 8 zmiňuje, že se pro ni dobrovolnictví v Keni stalo školou života, což bere jako velké plus. Svou situaci popisuje tak, že se toho naučila hodně na univerzitě, a tak si myslela, že z těchto získa-

ných poznatků bude také čerpat. Nicméně zdůrazňuje, že jí připadá, že se spíš vše naučila až v Keni. Proto svou zkušenost nazývá školou života.

I když mohou být výhody dobrovolnictví v Keni subjektivním elementem, v našem výzkumu se našla jedna výhoda, které je dobrovolníkům společná. Jedná se o fakt, který dobrovolníci nazvali rozšiřování obzorů a změna úhlů pohledu, vnímání, myšlení a reakce na různé problémy. To uvádí i Mr. Volunteer 3: „*Viš, je to velká příležitost poznat úplně jinou kulturu a životní styl. Myslím, že to prostě může změnit tvůj úhel pohledu, který na život máš.*“

Probandi tak díky svému dobrovolnictví v Keni nabrali spoustu životních zkušeností, za které jsou vděční a z nichž budou čerpat, jak sami uvedli, i v budoucnu. Celkově bylo dobrovolnictví v Keni respondenty nazváno jako **život měnící zkušenost**. Co to přesně znamená, nám popsali následovně.

Dobrovolnictví bylo respondenty chápáno jako příležitost, díky níž mohli vycestovat do země, kde se dostali do kontaktu s opravdovou realitou, jak ji sami nazvali. Jedná se o svět rozvoje, kde jsou převážně chudí lidé žijící ve slumech. Respondenti vypovídají, že právě ve slumech se lidem snažili nejvíce pomáhat. Ve školách dětem, učitelům a také rodičům v rámci určitých projektů zaměřených na hygienu, HIV/AIDS, nemoci atd. Právě v takové (opravdové) realitě téměř každodenně dobrovolníci pracovali. To vykresluje Mr. Volunteer 2 tak, že právě z osobní zkušenosti může tvrdit, že práce ve slumech může druhým lidem opravdu ovlivnit život nebo v něm zapříčinit obrovské pozitivní životní změny. Ms. Volunteer 5 tvrdí, že právě dobrovolnictví v Keni ji hodně změnilo. To, co v Keni překonala a prožila, z ní, dle jejích slov, udělalo daleko lepší osobu s hodnotnějšími cíli v životě, než jakou byla do této zkušenosti. Mr. Volunteer 1 tato tvrzení obohacuje o názor, že dobrovolnická zkušenost vede k hlubšímu sebepoznání a nalezení sebe sama. Ms. Volunteer 6 uvádí také, že jí tato zkušenost přinesla především osobní uspokojení a že se změnila, neboť při řešení určitých věcí již není tak striktní jako dříve. Také uvedla, stejně jako ostatní, že si věcí, které má, váží daleko více než dříve.

Jak jsme již na začátku uvedli, v této kapitole se zabýváme výhodami a **nevýhodami** dobrovolnictví v Keni z pohledu samotných respondentů. Po uvedení výhod se zaměříme na nevýhody.

Dobrovolníci se shodují především na **nedostatku bezpečí** v Keni, a to proto, jak vypovídá Ms. Volunteer X, že je v této zemi velmi vysoká míra kriminality. Z toho plyne strach

z oloupení. Proto například dobrovolníci nemohli s sebou nosit do slumů notebooky ani jiné moderní technologie. Další shodně uváděnými nevýhodami byly **dopravní zácpy**, které dobrovolníkům komplikovaly cestování, a **životní podmínky lidí žijících ve slumech**. Ty do té doby respondenti neznali a sami je nemohli ani změnit, a tak se s nimi těžce smířovali. Situace, jak ji sami účastníci našeho výzkumu popisují, je opravdu kritická. Poslední shodně zmiňovanou nevýhodou byla **dezorganizace** nejen ve státě, ale také neorganizovanost v rámci studentské neziskové organizace AIESEC, jejímž prostřednictvím naši probandi do Keni za dobrovolnickým projektem vycestovali. Očekávali, že když jedou do Keni přes organizaci AIESEC, bude dobrovolnický projekt kompletně zvládnut, že dobrovolníkům tým AIESEC bude pomáhat, projekt plánovat, stanovovat cíle atd. Nic z toho se ale nestalo, a tak v tom dobrovolníci zůstali sami. Mr. Volunteer 3 uvádí, že se díky tomu naučil vytvářet a plánovat program a projekt rozvíjet. Spolu s ostatními dobrovolníky totiž na zdravotnický projekt zůstali sami, ale i přes všechny kulturní odlišnosti a ostatní komplikace vše zvládli. Tuto špatně zvládnutou organizaci dobrovolníci pokládají za velkou nevýhodu celého dobrovolnictví v Keni a neradi na ni vzpomínají.

Opačný názor prezentovala výpověď probanda Mr. Volunteer 1, který uvedl, že v Keni žádné nevýhody dobrovolnictví nespátřil.

Mezi respondenty zmiňované nevýhody patří také různá **psychická úskalí**, která rozvádíme více v následujících odstavcích. Psychickými úskalími jsme nazvali stavy a pocity respondentů, které ovlivnily jejich psychický stav. Prvním takovým případem je výše uvedená výpověď Ms. Volunteer 4, která vypovídala o tělesných trestech ve školách, díky nimž prožila šok.

Druhým případem je zkušenost dobrovolníků, kterou prožili díky své nepřipravenosti a neinformovanosti vinou organizace AIESEC. Jeden muž z organizace AIESEC v Keni týmu dobrovolných zdravotníků zavolal, že druhý den půjdou navštívit určité zařízení. Nadiktoval jim adresu a bez dalších podrobností se rozloučil. Když druhý den tým zdravotníků toto zařízení navštívil, již při prvním pohledu jim bylo jasné, že se jednalo o osoby s různým postižením. Respondentky, které nám o této události vypověděly, uvedly, že to, co tam viděly a zažily, v životě předtím nepoznaly a ani v budoucnu již nikdy vidět nechtějí. Toto zařízení respondentky popsaly jako zříceninu, kde se nacházelo několik lůžek a vozíků. Lidem s postižením se tam nikdo nevěnoval, a tak jim bezvládně visela nebo padala jejich těla. Obě respondentky popsaly, že prožily šok a že plakaly. Plakaly i poté, co

se vrátily zpět do bytu, kde všichni dobrovolníci spolu bydleli. Tam jim ale už pomohli jejich noví kamarádi.

Třetí událostí jsou pocity a psychické stavy, které popsali probandi. Jedná se o pocity bezmoci, které jsou spojeny s tím, že nedokázali změnit situaci v Keni. Že je v Keni ještě tolik práce, ale oni již musí odcestovat do své země a úkol, který si stanovili, nesplnili. A i když ze země již měli odletět, měli v sobě velmi negativní pocity, které bylo těžké zpracovat nebo se s nimi vůbec smířit. K tomu Mr. Volunteer 3 dodal, že až na konci svého dobrovolnictví v Keni si uvědomil, jak tato země potřebuje pomoc a podporu. Její budoucnost spatřuje v takových dobrovolnících, jako je on, kteří do Keni přiletí z vyspělých států, aby pomohli s rozvojem této země.

5.6 Koně můžeš přivést k vodě, napít se však musí sám

- V poslední kategorii uvádíme jednu subkategorii, které se budeme věnovat. Je jím názvem je Rekomandace aneb A teď je to na tobě!

Podotýkáme, že název kategorie není zkreslujícím a neobsahuje žádnou negativní konotaci, ale vyplývá ze shodných výpovědí dobrovolníků, kterým se věnujeme v následujících odstavcích.

V poslední části se zaměříme na to, **zda naše výzkumné osoby doporučují** dobrovolnickou zkušenost v Keni také druhým.

Dobrovolníci shodně vypovídají, že třebaže dobrovolnictví v Keni ostatním rádi doporučí, vždy se jedná o **osobní rozhodnutí každého jedince**. Tento moment zdůrazňovali především. Uvádějí, že jsou připraveni se zájemci o dobrovolnictví v Keni mluvit a o všem je informovat. Ale i když oni sami byli v Keni velice spokojeni a nabrali spoustu zkušeností, jsou to jejich zkušenosti. Není zde garance, že také ostatním lidem bude tato dobrovolnická činnost v Keni vyhovovat, dokonce že si ji užijí nebo jim dá stejné zážitky a zkušenosti jako dala jim. Všichni probandi se však shodli na tom, že by dobrovolnickou zkušenost v Keni **doporučovali hned ze dvou důvodů**. Tím prvním je, že je Keňa zemí, která opravdu potřebuje pomoc, neboť je v tomto státě hodně práce, která povede k rozvoji. Zde mluví také o hrozných životních podmínkách, ve kterých žijí převážně lidé ve slumech. Zmiňují také potřebu dobrovolnictví, neboť právě díky ní se Keňská republika, dle jejich názoru, může ve svém rozvoji posunout dále. Druhým důvodem je příležitost poznat „kus“ světa a také příležitost nalézt a poznat sama sebe. Souvisí s tím též rozvoj vlastních

schopností, dovedností, sebepoznání, získání zkušeností a další výhody. Respondenti také uváděli, že díky této zkušenosti si začali daleko více vážit všeho, co v životě mají.

Ms. Volunteer 4 dodává: „*Do smrti si této zkušenosti budu vážit.*“

6 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

V předešlých kapitolách praktické části bakalářské práce jsme se zabývali metodologií výzkumu a analýzou dat. Následně se pokusíme o interpretaci dat, která jsme zjistili na základě výzkumného šetření, a zaměříme se na zodpovězení výzkumných otázek.

V rámci interview s respondenty bylo naším cílem zodpovězení výzkumných otázek, a tak i zjištění dosažených výzkumných cílů. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit zkušenosti dobrovolníků s mezinárodním dobrovolnictvím v Keni. Mezi dílčí cíle jsme zařadili vyzkoumání důvodů probandů pro výběr dobrovolnictví v obecné rovině, důvodů pro výběr Keni jako země pro jejich mezinárodní dobrovolnickou činnost, zjištění osobních cílů dobrovolníků, vyzkoumání výsledků dobrovolnické činnosti ze subjektivního pohledu dobrovolníků, zjištění jejich adaptace a zkušenosti s kulturním šokem. Dále pak zjištění přínosu dobrovolnictví v Keni pro samotné dobrovolníky, výhody a nevýhody dobrovolnické činnosti v Keni a vyzkoumání obtížnosti, které zde dobrovolníci spatřovali.

Následně budeme postupovat tak, že zmíníme výzkumnou otázku a přiřadíme k ní naše výsledky, které se budeme snažit prezentovat především na základě námi vytvořených přehledných schémat.

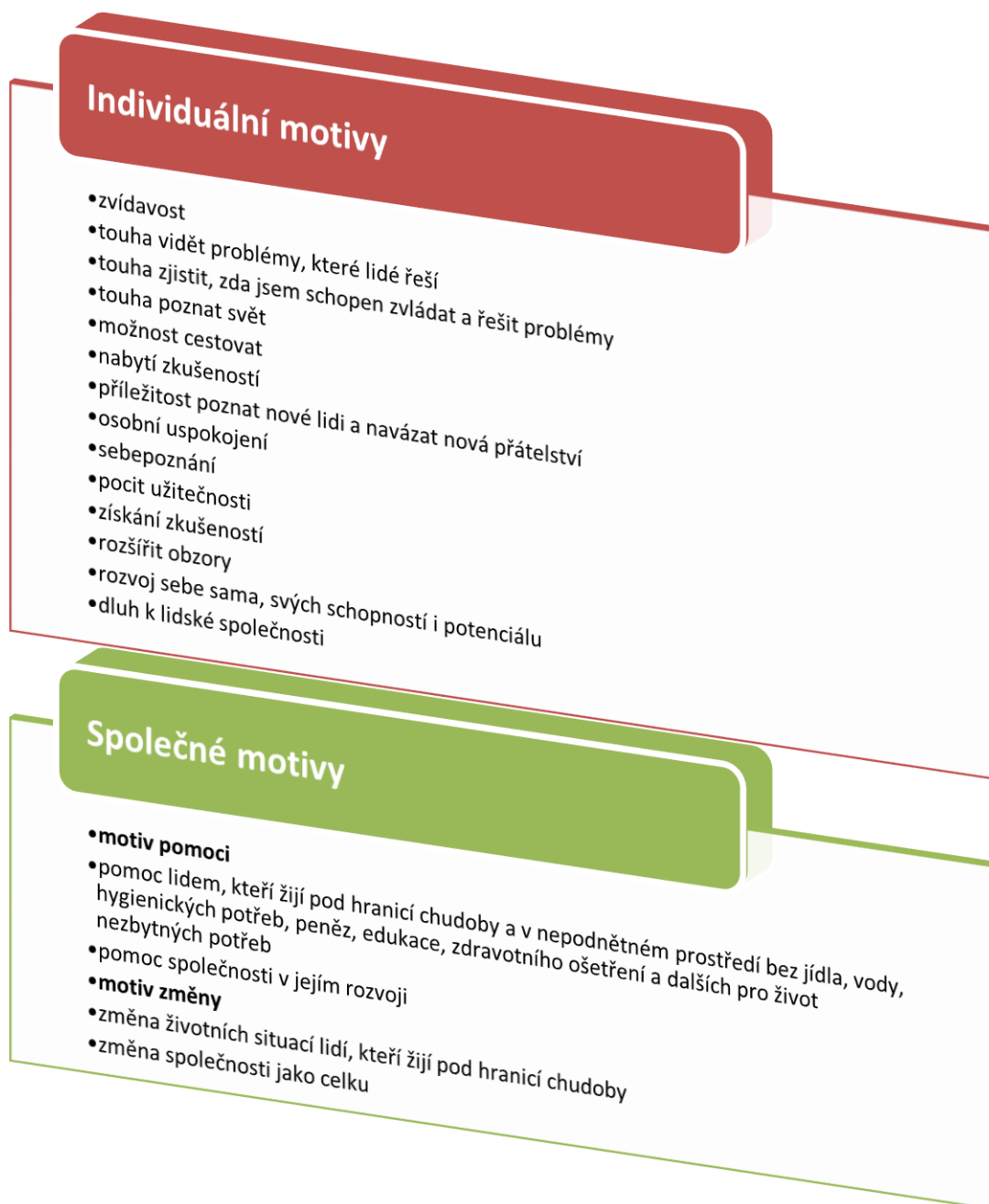
- **Jaké jsou důvody dobrovolníků pro výběr dobrovolnictví v obecné rovině?**

V prvním okruhu práce jsme sledovali, proč se dobrovolníci rozhodli vykonávat dobrovolnickou činnost. S tím souvisí motivy dobrovolníků, které je vedly k této činnosti, a jejich předchozí zkušenosti.

Zjistili jsme, že ti, kteří již předchozí zkušenosti s dobrovolnictvím ve své zemi měli, se díky nim v této činnosti rozhodli pokračovat, protože jim přinesly pocit uspokojení, větší míru porozumění světu i sobě samému a poznatky, které mohou využít pro své studium. Svou roli pro výběr dobrovolnictví a pomoci druhým zde hraje také faktor nefinanční odměny.

Pro rozhodnutí stát se dobrovolníkem sehrála svou klíčovou roli motivace samotných dobrovolníků. Z výzkumu vyplynuly motivy individuální, tedy motivy samotných dobrovolníků, i motivy společné. Oba typy jsme zaznamenali do následujícího schématu, kde lze nalézt hybné síly, které jsme u našeho souboru zjistili.

Obrázek 2: Schéma znázorňující individuální a společné motivy dobrovolníků

Z výše uvedeného schématu je patrné, jaké motivy hrály u zkoumaných osob významnou roli a vedly je k rozhodnutí vykonávat dobrovolnickou činnost.

Již v teoretické části naší práce jsme zmínili, že motivace jedinců k dobrovolnické činnosti je velmi rozmanitým a různorodým jevem. Jedná se však o klíč, díky kterému můžeme porozumět jednání dobrovolníka a jeho rozhodnutí se pro dobrovolnictví. Zároveň je důležité zopakovat, že dobrovolnická činnost podle Tošnera a Sozanské (2002, s. 18) obohacu-

je nejen druhé osoby, kterým dobrovolník pomáhá, ale také jeho samotného a dává mu pocit smysluplnosti, užitečnosti a je zdrojem nových zkušeností a dovedností. Což můžeme u našich zkoumaných osob potvrdit.

V teoretické části jsme také uvedli, že Bierhoff v rámci funkcionalistického přístupu uvádí čtyři funkce dobrovolnictví. Z vyzkoumaných poznatků můžeme konstatovat, že se v našem výzkumu objevila funkce vědomostní, tedy snaha porozumět světu okolo a sociálnímu prostředí.

Funkcionalistický přístup reprezentují také autoři Clary a Snyder, kteří předpokládají, že se dobrovolníci pro svou činnost rozhodují na základě racionálního rozhodnutí a tuto činnost konají, pokud se saturují jejich potřeby, a kteří vytvořili šest kategorií motivace k dobrovolnické činnosti. V našem výzkumu lze konstatovat potvrzení pěti z nich. Jedná se o hodnoty (pomoc druhým lidem), porozumění (porozumění světu), posílení (rozvíjení své vlastní osobnosti), kariéru (nabytí zkušeností) a sociální kategorii (navazování interpersonálních vtaů a rozvíjení sociálních kontaktů). U našich probandů jsme nezaznamenali kategorii protektivní, tedy že by dobrovolnictvím redukovali negativní pocity.

- **Jaké jsou důvody probandů pro výběr Keni jako země pro své mezinárodní dobrovolnictví?**

Jak jsme již výše zmínili, motivace je klíčem, který nám pomáhá porozumět, proč se lidé stali dobrovolníky. Podíváme-li se znovu na motivy, které vedly probandy k výběru dobrovolnictví, je patrné, proč se následně rozhodli pro mezinárodní dobrovolnictví nebo dobrovolnictví v Keni, ve slumech, kde lidé žijí pod hranicí chudoby. Tyto motivy, pocity a důvody předcházely výběru mezinárodního dobrovolnictví, jež bylo další zkoumanou oblastí.

Mezi hlavní důvody pro zvolení Keni probandi uvedli zájem o Keňskou republiku, možnost vycestovat do této země, skutečně ji poznat a nezůstat pouze u povrchního poznání jako turista. Dalším důvodem byl dobrovolnický projekt v této zemi, jeho náplň a cíle, možnost práce ve slumu a příležitost setkat se, jak ji sami dobrovolníci nazvali, s „opravdovou realitou“, čímž je myšleno prostředí ve slumech, kde lidé nemají jídlo, vodu, hygienické potřeby a další. Dále pak potřeba pomoci lidem, kteří v „opravdové realitě“ žijí, a touha změnit jejich životní situaci.

Vyzkoumané důvody, které nám probandi uvedli, jsme zaznačili do přehledného schématu, které lze nalézt na další straně.

Obrázek 3: Důvody dobrovolníků pro výběr Keni

- **Jaká je náplň dobrovolnických projektů probandů v Keni?**

V rámci našeho výzkumu jsme se také zaměřili na to, co přesně dobrovolníci v Keni v rámci svého projektu vykonávají. Výsledky jsou zaznačeny v následujícím schématu, ze kterého lze vyčíst, že dobrovolníci vykonávali činnost v rámci zdravotnického a učitelského projektu.

Obrázek 4: Náplň dobrovolnických projektů dobrovolníků v Keni

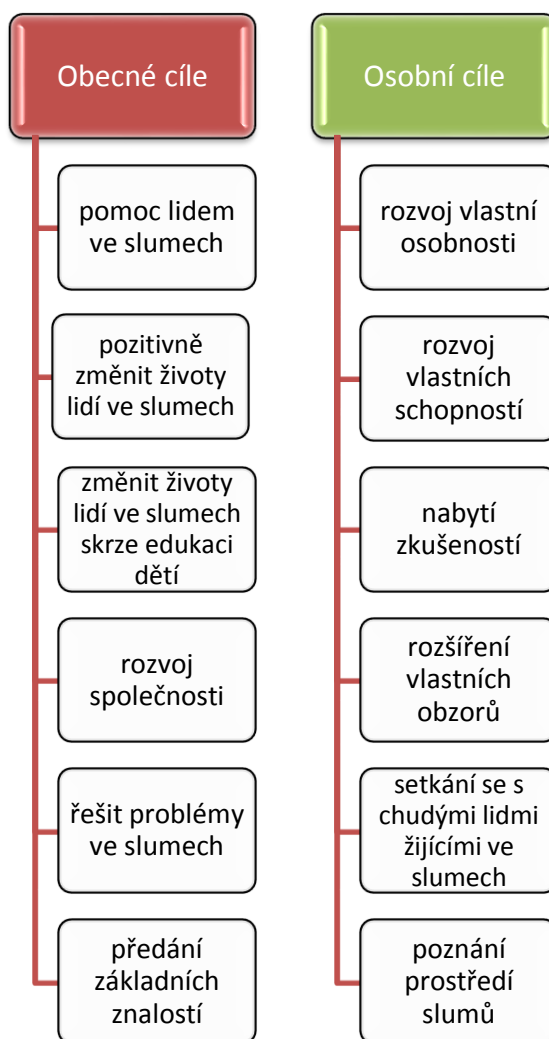

Zjistili jsme také, že zdravotnický dobrovolnický projekt byl více založen na týmové práci dobrovolníků, neboť pracovali společně. To neplatilo pro projekty učitelské, neboť každý dobrovolník vyučoval na jiné škole.

- **Jaké jsou osobní i obecné cíle dobrovolníků, kteří vykonávali dobrovolnickou činnost v Keni?**

Společně s náplní dobrovolnických projektů jdou také cíle samotných probandů. Zkoumali jsme cíle obecné, vážící se především k dobrovolnickým projektům, ale také cíle osobní. Chtěli jsme tak zjistit, čeho probandi v rámci dobrovolnické činnosti v Keni chtěli dosáhnout. Obecné cíle v rámci obou projektů nerozlišujeme, jelikož byly stejné. Obecné i osobní cíle uvádíme v následujícím schématu.

Obrázek 5: Obecné a osobní cíle dobrovolníků

- **Jaké jsou výsledky dobrovolnické činnosti v Keni z pohledu dobrovolníků?**

U stanovených cílů si všímáme rovněž problematiky splnění těchto cílů a výsledků dobrovolnické činnosti probandů v rámci mezinárodního dobrovolnictví v Keni. Jelikož jsme tyto jevy zkoumali ze subjektivních pohledů probandů, bylo obtížné dojít k finálním závěrům. I když respondenti neuváděli přesná tvrzení (užívali výrazy jako „domnívám se, že jsem dokázal/změnil ...“, „doufám, že jsem ...“ apod.), celkově konstatovali, že se jim snad podařilo předat alespoň základní znalosti, ukázat nové cesty k řešení problémů a změnit smýšlení lidí ve slumech, co se týká prevence. Dobrovolníci také uvedli změnu životů dětí žijících ve slumech.

Co se týká osobních cílů, probandi hovořili především o dobrovolnictví v Keni jako o zkušenosti, která změnila jejich životy. Dala jim možnost poznat keňskou kulturu a opravdový svět chudiny, kde žijí lidé v hrozných životních podmínkách. Dále pak měli příležitost nabýt zkušeností, rozvinout osobní schopnosti, získat znalosti a rozšířit své obzory.

- **Jaké je subjektivní vnímání Keňské republiky probandy?**

Ve výzkumu jsme se zaměřili také na subjektivní vnímání Keňské republiky samotnými probandy. Ve výpovědích nám zdůrazňovali především čtyři jevy, na něž upozorňovali v rámci provedených interview. Lze je sledovat v následujícím schématu.

Obrázek 6: Subjektivní vnímání Keňské republiky samotnými dobrovolníky

Ze schématu je patrné, že dobrovolníci zdůrazňovali především odlišnou keňskou kulturu, která se skládá z odlišného životního stylu lidí, jiných hodnot, jazyka, jídla. Upozorňovali také na časté dopravní zácpy, neboť jim ztěžovaly cestování hromadnou dopravou.

Dalším jevem je chudoba, s kterou se setkávali především ve slumech. Jedná se o místa, kde jsou životní podmínky lidí katastrofální, ať už z hlediska stravy, hygieny, životního prostředí nebo vzdělání.

Třetím jevem je mylná představa keňských obyvatel o běloších. Jedná se o stereotyp, který tvrdí, že všichni běloši jsou bohatí. Obyvatelé Keni jsou přesvědčeni, že by od nich mohli peníze získat, a stále o ně žádají. S tím mají nepříjemné zkušenosti i naši dobrovolníci, kteří se sami ironicky nazvali „chodícími bankomaty“.

Posledním zmiňovaným jevem, na který dobrovolníci upozorňovali, je potřeba dobrovolnictví právě v Keni, protože životní úroveň zdejších obyvatel je skutečně katastrofálně nízká zejména ve slumech. Probandi se domnívají, že díky ochotným dobrovolníkům, kteří do země přijíždějí, by se situace v tomto státě mohla změnit.

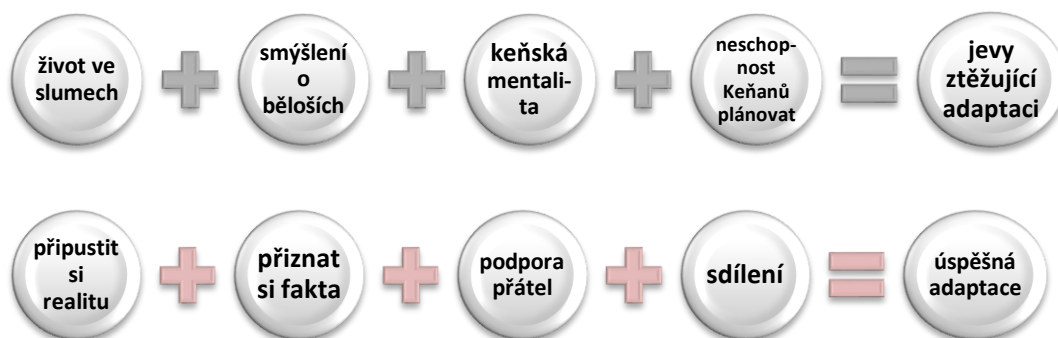
Z výše uvedených tvrzení je patrné, že Keňa je stále rozvojovou zemí, jak jsme již zmínili v teoretické části naší práce. I přes pomoc v rámci Rozvojových cílů milénia zde stále velké procento obyvatel žije v nepodnětném prostředí slumů, což by mohla dobrovolnická činnost alespoň částečně odstranit.

- **Jaká je z pohledu dobrovolníků adaptace do Keni a jaká je zkušenost mezinárodních dobrovolníků v Keni s kulturním šokem?**

Pro lepší orientaci a přehlednost jsme spojili dvě výzkumné otázky zaměřující se na zjištění jevů, které spolu nejenže souvisí, ale také se navzájem ovlivňují. Jedná se o adaptaci dobrovolníků a prožití kulturního šoku, jež jsme se v našem výzkumu rozhodli vyzkoumat.

Doba adaptace podle shodného uvedení dobrovolníků trvala okolo dvou týdnů. Během tohoto procesu se v africkém prostředí vyskytly jevy, které jim k úspěšné adaptaci pomáhaly, ale objevily se i ty, které jim dobu adaptace prodlužovaly a ztěžovaly. Přestože se jedná o individuální proces, u zkoumaných osob se objevily společné jevy, které v rámci této problematiky probandi vypověděli. O jaké jevy se jedná, je možné sledovat v následujícím schématu na další straně práce.

Obrázek 7: Adaptace dobrovolníků

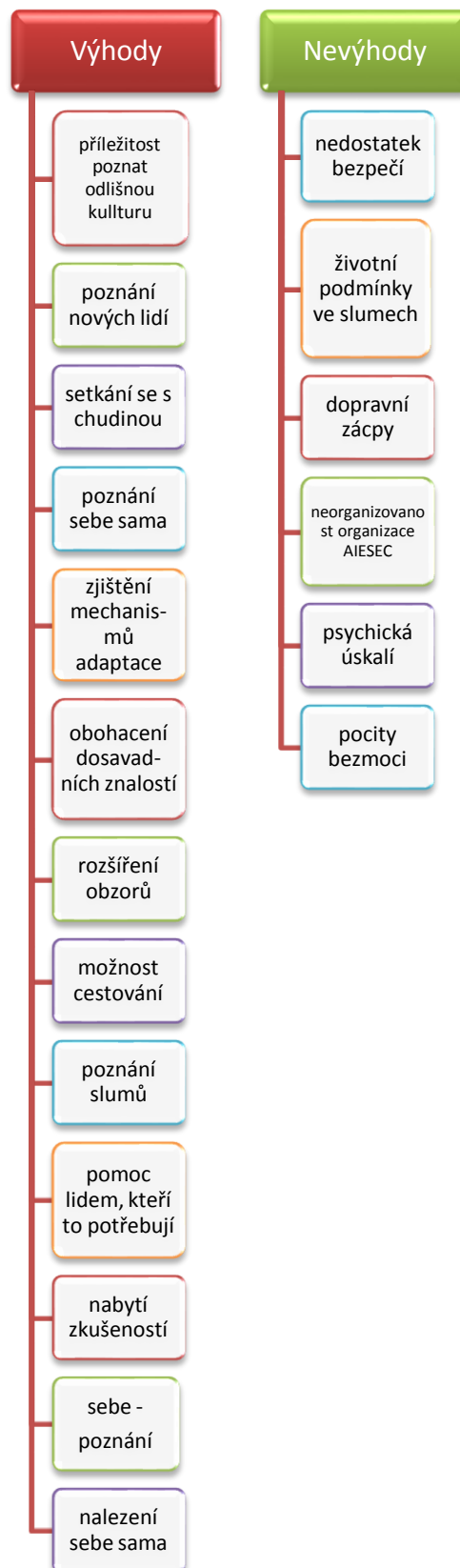
Ze schématu je patrné, které jevy dobrovolníkům adaptaci ztěžovaly a které naopak napomohly k adaptaci úspěšné. Adaptace je velmi individuálním procesem a každý ji prožívá různým způsobem. Jedná se však o proces, díky jemuž si jedinec zvykne na to, kde momentálně žije. Dle Morgenstanové je důležité uvědomit si, že k úspěšné adaptaci může dojít, pokud osoba jedná mimo rámec svého kulturního kontextu. Tato fáze nastává až po delším kontaktu s cizí kulturou, kdy se jedinec snaží převzít úhel pohledu cizí kultury, proto se stává kulturně empatickým. U zkoumaných osob je patrné, že pro ně bylo důležité přijmout veškeré události, jevy i situace jako fakta. Fakta rozdílná od těch, která znají ze svého rodného prostředí a na která se adaptovali ve své zemi. Důležitým pro ně bylo také sdílení vlastních pocitů a prožitků s ostatními, neboť tak si uvědomili, že nejsou sami.

S procesem adaptace také souvisí prožití kulturního šoku. Výzkumné osoby vypověděly, že kulturní šok prožily a že by bylo dokonce nemožné ho nezažít. Jako jeho příčiny uvedly rozdílný způsob života keňských lidí, odlišnou kulturu, hodnoty, společenská pravidla i životní styl. Dále pak přelidněnost především hlavního města Nairobi, dopravní zácpy, život ve slumech, jazyk, jídlo a rovněž keňské smýšlení o běloších. Kučera (© 2015) konstatuje, že platí, že **čím dál** je osoba od rodné země, **tím je pro ni těžší** se přizpůsobit dané kultuře, mentalitě lidí nebo odlišnému jazyku. Toto tvrzení lze potvrdit také u našich respondentů.

- **V čem spatřují dobrovolníci výhody a nevýhody svého dobrovolnictví v Keni?**

Pomocí interview s respondenty jsme se zaměřili na výhody a nevýhody, které v rámci dobrovolnické činnosti v Keni spatřují. Obě varianty jsou znázorněny ve schématu, které je na následující straně.

Obrázek 8: Výhody a nevýhody dobrovolnictví v Keni

V minulé kapitole jsme se popisem jednotlivých výhod i nevýhod detailně zabývali. Na co bychom však chtěli upozornit, je špatná a nespolehlivá práce organizace AIESEC, která měla v Keni projekty řídit a plánovat. To působilo samotným dobrovolníkům především v rámci zdravotnického projektu mnoho komplikací, stresu a psychické zátěže, ale všechno společně nakonec zvládli i přes kulturní a jiné odlišnosti.

Dalším negativním jevem jsou pocity bezmoci, které dobrovolníci pociťovali především při odjezdu ze země, kdy si vyčítali, že již musí odcestovat domů a nemohou více pomáhat těm, kteří jejich pomoc potřebují. Důležité pro ně však bylo poznání, že oni sami celou situaci v Keni změnit nemohou.

- **Jaké jsou názory dobrovolníků na doporučení této zkušenosti dalším zájemcům?**

V rámci našeho výzkumu jsme se zaměřili také na to, zda dobrovolníci budou svou zkušenost doporučovat také ostatním. Z výzkumu je zřejmé, že probandi by dalším zájemcům dobrovolnickou činnost v Keni doporučili. Zdůrazňují však, že se jedná o osobní rozhodnutí každého jedince. Nemohou totiž zaručit, že jejich následovníci budou vnímat keňskou realitu stejně jako oni, stejně reagovat a prožívat stejné pocity.

Obrázek 9: Doporučují dobrovolníci svou zkušenost ostatním?

Závěrečná diskuze

Sociální pedagogika se zabývá otázkou dobrovolnictví, ale problematice mezinárodního dobrovolnictví bylo zatím věnováno málo pozornosti. Tento fenomén nemá dosud vyjasněný obsah činnosti ani formu. V naší práci se snažíme o hlubší poznání této problematiky. Zájem o dobrovolnictví v domácím i světovém měřítku stále narůstá, ale informace týkající se zejména mezinárodního dobrovolnictví jsou u nás zatím velmi kusé, úzce zaměřené a neodborné (dojmy dobrovolníků sdělované prostřednictvím internetu).

Smyslem naší práce je proto alespoň částečně tuto problematiku otevřít. Chtěli bychom uchazečům o mezinárodní dobrovolnickou činnost především v Keni poskytnout bližší informace, které jim mohou významně pomoci. Jde však o výzkum kvalitativní, proto nelze zaručit, že jeho výsledky mohou být zevšeobecněny.

Zkoumané osoby pocházely z různých států i kontinentů, přesto můžeme konstatovat, že výpovědi na většinu našich otázek byly shodné nebo velmi podobné a lze tak předpokládat, že země dobrovolníkovy původu by v rámci mezinárodního dobrovolnictví nemusela být důležitá. Naše poznatky by tedy mohly být přínosem v mezinárodním měřítku. Tím se nerozumí zevšeobecnění, ale seznámení se s problematikou a její přiblížení komukoli, kdo by o ni měl zájem.

Přínos naší práce:

- Přiblížení znaků mezinárodního dobrovolnictví se zaměřením na Keňskou republiku.
- Pomoc při překonání obav z neznáma u zájemců o mezinárodní dobrovolnictví v Keni.
- Prohloubení problematiky mezinárodního dobrovolnictví.
- Práce může sloužit jako určitá příručka pro základní seznámení a utvoření představy o mezinárodním dobrovolnictví v Keni. Mohou ji využít jak pracovníci neziskových organizací, kteří se na vysílání dobrovolníků do Keni zaměřují (AIESEC, Centrum na rovinu, ADRA ...), tak i samotní uchazeči o dobrovolnickou činnost v této zemi.

Navrhujeme

- Zkvalitnit práci organizace AIESEC v Keni.
- Zavedení supervizí pro mezinárodní dobrovolníky pobývající v nové zemi, které by jim měla nabídnout organizace AIESEC. Poskytnout významnější podporu a projevit zájem o dobrovolníky (např. pravidelná setkání).
- Rozšířit výzkum atributů kulturního šoku a adaptace v rámci mezinárodního dobrovolnictví a stanovit určité mechanismy, které by napomáhaly k jejich úspěšnému zvládnutí.
- Zdůraznit především pomoc lidem ve slumech.
- Zaměřit se na ponávratové aktivity dobrovolníků, kteří mohou ovlivnit další zájemce o tuto činnost. V rámci tohoto návrhu jsme vytvořili plakát pro přednášku o mezinárodním dobrovolnictví v Keni, který přikládáme do příloh – P VI.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala tématu mezinárodního dobrovolnictví se zaměřením na Keňskou republiku. Cílem práce tak bylo zjistit zkušenosti dobrovolníků z různých států s dobrovolnickou činností v této subsaharské zemi Afriky.

V teoretické části práce jsme se zabývali vymezením pojmu dobrovolnictví v jeho obecné rovině, poté jsme se věnovali tomu, kdo je to dobrovolník, dále pak významným dokumentům o dobrovolnictví a prosociálnímu chování a jeho charakteristikám, mezi které jsme zařadili motivy, hodnoty, víru ve spravedlivý život, osobnostní dispozice a sociální normy. Také jsme se zde zabývali otázkou, proč vlastně lidé pomáhají a komu pomáhají.

Následně jsme charakterizovali rozvojové země, seznámili s rozvojovými cíli milénia a přiblížili jsme Keňu jako rozvojovou zemi. V závěru jsme se věnovali mezinárodnímu dobrovolnictví. Pozornost jsme zaměřili také na adaptaci dobrovolníků za hranicemi a kulturnímu šoku. Závěrem jsme vymezili dobrovolnictví v Keni, kde jsme soustředili pozornost na mezinárodní studentskou organizaci AIESEC, která vysílá jedince na dobrovolnické stáže do Keni.

V praktické části naší práce jsme se zabývali námi realizovaným výzkumem. S ohledem na náš cíl, který byl zaměřen na subjektivní pohled jedinců, jsme se rozhodli pro náš výzkum zvolit kvalitativní přístup. Šetření probíhalo přímo v Keni a bylo realizováno s devíti probandy pocházejícími z Brazílie, Portugalska, Kuvajtu, Francie, Polska, Nigérie a Číny. Metodou sběru dat bylo polostrukturované interview v anglickém jazyce. Pro zajištění kvalitního výzkumu jsme provedli také předvýzkum. Všechna interview byla zaznamenána na nahrávacím zařízení a zálohována do notebooku a na flesh disk. Tímto způsobem jsme data zafixovali, a uchovali tak své získané záznamy pro další práci. Následně proběhla transkripce a překlad do českého jazyka. Data jsme analyzovali pomocí otevřeného kódování a pro vytvořené kódy jsme stanovili subkategorie, které jsme přiřadili do kategorií. Následoval rozbor kategorií a následně interpretace získaných dat.

Poslední část práce se zaměřila na vymezení smyslu práce a její přínos pro mezinárodní dobrovolnickou činnost. Doporučení se zaměřilo především na zkvalitnění práce organizace AIESEC v Keni a zavedení supervizí. Dále jsme doporučili realizovat výzkum zaměřený na atributy adaptace a kulturního šoku a najít možnosti, jak lépe připravit dobrovolníky na tyto jevy.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ADAMCOVÁ, Lenka et al., 2009. *Rozvojová ekonomika*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1515-1.
- [2] ADRA, 2005. *Příručka pro dobrovolníky*. Praha: ADRA. ISBN 80-239-5071-1.
- [3] AIESEC ČR, © 2015. *AIESEC ČR* [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.aiesec.cz/>
- [4] BIERHOFF, Hans-Werner, 2002. *Prosocial Behaviour*. New York: Psychology Press. ISBN 0-863-77-773-2.
- [5] CAKIRPALOGLU, Panajotis, 2009. *Psychologie hodnot*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-2295-4.
- [6] CLARY, E. Gil a Mark SNYDER. Theoretical and Practical Considerations. *Current Directions in Psychological Science* [online]. ©1999, vol. 8, issue 5 [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://move.org.sg/web/wp-content/uploads/2013/08/The-Motivations-to-Volunteer-Clary-and-Snyder-1999.pdf>
- [7] CLINTON, Bill, 2008. *Dárcovství: Giving*. Praha: VOLVOX GLOBATOR. ISBN 978-80-7207-674-1.
- [8] COLLIER, Paul, 2009. *Miliarda nejchudších*. Praha: Vyšehrad. ISBN 978-80-7429-010-7.
- [9] ČESKO, 2002. Zákon č. 198/2002 Sb., 24. května 2002. In: *Sbírka zákonů České republiky* [Online]. Částka 82, s. 4835-4839 [cit. 2015-4-12]. Dostupné po zadání čísla předpisu z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>
- [10] DEKKER, Paul a Loek HALMAN, 2003. *The Values of Volunteering: Cross-Cultural Perspectives*. New York: Kluwer Academic. ISBN 0-306-47737-8.
- [11] *Dobrovolníci pro kulturu*, 2011. Praha: Česká kancelář programu Culture. ISBN 978-80-7008-268-3.
- [12] FAIR, © [b.r.]. *Chudinské slumy v Keni*. Spolek Fair [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <https://fairngo.wordpress.com/nase-temata/slumy-v-keni/>
- [13] FRIČ, Pavol a kol., 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice*. Praha: AGNES a NROS. ISBN 80-902633-7-2.

- [14] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- [15] GOMBA, Pavla, 2003. *Slyšíte nás?* Praha: NEWFINANCES. ISBN 80-903354-0-3.
- [16] HENDL, Jan, 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219-6.
- [17] HOFSTEDE, Geert a Gert Jan HOFSTEDE, 2007. *Kultury a organizace: software lidské mysli: spolupráce mezi kulturami a její důležitost pro přežití*. Praha: Linde. ISBN 978-80-86131-70-2.
- [18] JANÍČKOVÁ, Renata a Vladimíra ZMEŠKALOVÁ, 2011. *Metodika práce s dobrovolníky*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o.s. ISBN 978-80-87455-07-4.
- [19] *Keňa: Dovolená, zájezdy, safari, počasí* [online]. [b.r.] [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.kena.in/>
- [20] KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [21] KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2011. *Stárnutí z pohledu pozitivní psychologie: možnosti, které čekají*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3604-4.
- [22] KUČERA, David, © 2015. *Kulturní šok*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://ecesty.cz/radce/cestovani/kulturni-sok>
- [23] LONELY PLANET, 2007. *Volunteer: A Traveller's Guide To Make a Difference Around the World*. Austrálie: Lonely Planet Pty ltd. ISBN 978-1-74179-020-7.
- [24] LONELY PLANET, 2011. *Kenya*. Austrálie: Lonely Planet Pty ltd. ISBN 978 1 74321 306 3.
- [25] MARCO POLO INT, © [b.r.]. *Afrika: Keňa*. [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.afrika-kena.cz/zeme_kapitola.php?idZeme=123&Klic=1271
- [26] McGEHEE, Nancy Gard a Stephen Leslie, WEARING, 2013. *International Volunteer Tourism: Integrating Travellers and Communities*. UK: Preston. ISBN 978-1-84593-696-9.
- [27] MLČÁK, Zdeněk a Helena ZÁŠKODNÁ, 2013. *Prosociální charakteristiky osobnosti dobrovolníků*. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7464-462-7.

- [28] MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ, 2007. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1361-1.
- [29] *New Directions in Voluntary Action and Community Engagement*, 2012. Český Těšín: Interdiac. ISBN 978-80-260-2849-9.
- [30] PARKINSON, Tom, Phillips MATT a Will GOURLAY, 2007. *Keňa*. Praha: Svojtka & Co. ISBN 8073524692.
- [31] PAULÍK, Karel, 2010. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2959-6.
- [32] PLHÁKOVÁ, Alena, 2003. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-1499-3.
- [33] ŘIHÁČEK, Tomáš et al., 2013. *Kvalitativní analýzy textů: čtyři přístupy*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6382-2.
- [34] SLAMĚNÍK, Ivan, 2011. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3311-1.
- [35] STOJANOV, Robert, © [b.r.]. *Rozvojové cíle tisíciletí*. In: Rozvojovka [online]. Praha, 2011 [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.rozvojovka.cz/rozvojove-cile-tisicileti>
- [36] ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
- [37] TOŠNER, Jiří a Olga SOZANSKÁ, 2002. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-514-8.
- [38] TOŽIČKA, Tomáš, ed., 2007. *Česko proti chudobě: informace, fakta a čísla z rozvojového světa*. Praha: Educon. ISBN 978-80-254-5566-1.
- [39] TOŽIČKA, Tomáš, ed., © 2013. *Od nenaplněných plánů k novým cílům. Česko proti chudobě* [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: http://www.ceskoprotichudobe.cz/pdf/od_nenaplnenych_planu_k_novym_cilum.pdf
- [40] UJFALUŠI, Robin, 2012. *Význam mezinárodního dobrovolnictví pro rozvoj jednotlivce a otevřené společnosti*. In: *Cesty k uznávání: sborník příspěvků z Konference k uznávání neformálního vzdělávání : (2. a 3. listopadu 2011, Praha)*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, s. 13-15. ISBN 978-80-87449-17-2.

- [41] UNIC Praha, © 2012. *Rozvojové cíle tisíciletí: Globální partnerství bude klíčem k úspěchu i po roce 2015*. Informační centrum OSN v Praze [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1782>
- [42] UNIC Praha, © 2013a. *Zlepšení a více naděje na úspěch*. Informační centrum OSN v Praze Praze [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1851p%C5%99ijaly>
- [43] UNIC Praha, © 2013b. *Globální partnerství pro odstranění chudoby a transformace ekonomiky k udržitelnému rozvoji*. Informační centrum OSN v Praze Praze [online]. [cit. 2015-04-19]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1842>
- [44] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK, 2008. *Sociální psychologie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-1428-8.
- [45] WILSON, John a Marc, MUSICK, 2008. *Volunteers: A social profile*. Bloomington: Indiana University Press. ISBN 978-0-253-34929-3.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADRA	Mezinárodní humanitární organizace poskytující pomoc lidem v nouzi
AIDS	Syndrom získané poruchy imunity
AIESEC	Mezinárodní studentská asociace vysokých škol ekonomických a obchodních
aj.	a jiné
atd.	a tak dále
cit.	citováno
ČR	Česká republika
HDP	hrubý domácí produkt
HIV	Virus lidské imunodeficiency
IAVE	Mezinárodní asociace pro dobrovolnické úsilí
MDG	Rozvojové cíle tisíciletí
MMF	Mezinárodní měnový fond
např.	například
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
př.	příklad
resp.	respektive
tj.	to je
tzv.	tak zvaný
UNICEF	Dětský fond organizace spojených národů
USD	americký dolar
VŠ	vysoká škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1: Schéma kategorií a subkategorií.....</i>	68
<i>Obrázek 2: Schéma znázorňující individuální a společné motivy dobrovolníků</i>	87
<i>Obrázek 3: Důvody dobrovolníků pro výběr Keni</i>	89
<i>Obrázek 4: Náplň dobrovolnických projektů dobrovolníků v Keni</i>	89
<i>Obrázek 5: Obecné a osobní cíle dobrovolníků.....</i>	90
<i>Obrázek 6: Subjektivní vnímání Keňské republiky samotnými dobrovolníky.....</i>	91
<i>Obrázek 7: Adaptace dobrovolníků.....</i>	93
<i>Obrázek 8: Výhody a nevýhody dobrovolnictví v Keni</i>	94
<i>Obrázek 9: Doporučují dobrovolníci svou zkušenost ostatním?</i>	95

SEZNAM TABULEK

<i>Tabulka 1: Základní údaje o výzkumném souboru.....</i>	59

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Polostrukturované interview
- P II Reflexe předvýzkumu
- P III Interview s Mr. Volunteer 1
- P IV Kontrola transkripce panem Kwartengem
- P V Korektura překladu z anglického do českého jazyka Překladatelskou agenturou
Jana Kopčila
- P VI Plakát pro přednášku o mezinárodním dobrovolnictví v Keni

PŘÍLOHA P I: POLOSTRUKTUROVANÉ INTERVIEW

Polostrukturované interview bylo rozděleno do tří částí – úvodní, jádro a ukončení.

Úvodní část

1. Hello, how are you?
 - Please, at the beginning, can you say to me something about you?
 - Where are you from?
 - How old are you?
 - What do you do in your country? If you are a student – what kind of subject do you study and if you work, what is your job, your occupation ?

Jádro interview

2. Why did you decide to do volunteering?
3. Do you volunteer in your country as well?
 - How long have you done it?
4. Why did you choose Kenya for your volunteering?
 - For how long?
5. What do you do in Kenya?
 - What kind of volunteering?
 - What does this volunteering include?
6. What is your aim of your volunteering here – in Kenya?
7. What does your volunteering in Kenya bring for you?
 - What is advantage of volunteering here, what do you think?
8. What is disadvantage of volunteering in Kenya, what do you think?
9. Was it difficult to adapt to new country?
 - How long did it spend?
10. Did you have a culture shock during your volunteering in Kenya?
11. Did you influence something during your volunteering in Kenya?
12. What is the most difficult thing of your volunteering in Kenya for you?
13. What is the easiest thing of your volunteering here for you?

Ukončení interview

14. Be honest please, do you/ will you recommend volunteering in Kenya to others? I mean for example your friends.

- Why yes, why not please.

15. Thank you so much for your time for my interview.

PŘÍLOHA P II: REFLEXE PŘEDVÝZKUMU

Zápisky a reflexe z předvýzkumu

Interview s Ms. Volunteer X bylo našim prvním interview, které jsme využili v rámci předvýzkumu. Právě díky němu jsme chtěli zjistit, zda jsou všechny pokládané otázky srozumitelné a nepotřebují změnu.

- ➔ Zjistili jsme, že některé kladené otázky potřebují více přípravy. Jedná se o to, že ptáme-li se například na cíl dobrovolnictví v Keni, respondenti nemusí porozumět anglickému slovu „aim“. Důležité je tedy, abychom na tyto situace byli připraveni tak, že ihned nabídneme synonymum k danému slovu, což je třeba „purpose of your volunteering in Kenya“.
- ➔ Dále jsme si uvědomili, že je velmi důležité, abychom pokládané otázky říkali srozumitelně, řádně při nich artikulovali a říkali je spíše pomalu, aby zkoumaná osoba dokázala porozumět. Brali jsme tak na zřetel, že většina našich respondentů nejsou rodilí angličtí mluvčí.
- ➔ Dále pak, že se musíme jako tazatelé plně soustředit na obsah respondentova sdělení, neboť mu musíme opravdu plně porozumět. Pokud by se stalo, že bychom neporozuměli, je na místě se doptat nebo poprosit o bližší vysvětlení.
- ➔ Uvědomili jsme si také, že je velmi důležité, abychom svým respondentům naslouchali a dali jim najevo, že je posloucháme a že jim nasloucháme. Jako metodu pro naslouchání využít např. přikyvování hlavou a další.
- ➔ Interview s Ms. Volunteer X probíhalo ve sdíleném obývacím pokoji v bytě, kde všichni dobrovolníci bydleli. Vypozorovali jsme, že se nejedná o vhodné místo k interview, neboť se daná osoba (dle našeho názoru) nedokáže plně uvolnit, neboť místností stále někdo prochází. Pro ostatní interview budeme raději volit balkónek, kde můžeme být s respondentem sami a dopřát mu tak pocit bezpečí a důvěry. Tím bychom mohli dosáhnout také toho, že se nám respondent více rozmluví a svěří i s choulostivějšími tématy o jednané problematice.
- ➔ Co uznáváme za zdařilé, je prvotní úvodní otázka – „Jak se máš?“. Při jejím kladení jsme vnímali, že se díky ní mohla Ms. Volunteer X více uvolnit a zbavit se určité trémy, která byla nejspíš vyvolána právě první zkušeností s interview. Také poděkování za její čas pro naše interview hodnotíme jako velmi pozitivní

PŘÍLOHA P III: INTERVIEW S MR. VOLUNTEER 1

ARNAULD – Mr. VOLUNTEER 1

T= tazatel

Mr. V1 = Mr. Volunteer 1

1. T: Interview s Mr. Volunteer 1. Ahoj, jak se máš?

Mr.V1: Mzuri sana. (svahilsky = mám se fajn)

T: Prosím, nebude pro nás lepší angličtina?

Mr.V1: Ano, dobře. (smích)

2. T: Na začátku bych tě chtěla poprosit, mohl by ses představit? (soubor otázek)

Mr.V1: Dobře, jmenuji se Arnaud a mám 21 let.

Jsem studentem Robotického inženýrství ve Švýcarsku, avšak pocházím z Francie

3. T: Děkuji moc za představení. Mám pro Tebe další otázku. Proč ses vlastně rozhodl dělat dobrovolníka?

Mr.V1: Nad dobrovolnictvím jsem uvažoval již nějakou dobu (nejméně tři roky), ale v minulosti jsem prostě neměl žádnou příležitost. To se změnilo až tento rok. Jsem dost mladý a vlastně na začátku své životní cesty. A jelikož jsem neměl dobrovolnickou příležitost v minulosti, nemohl jsem se do toho pustit. To se však změnilo tento rok, když jsem tuto příležitost dostal, což může být dobrý začátek všeho. Cítil jsem, že jsem dost vyžralý na to, abych se této příležitosti postavil a přijal ji. Jako student inženýrství jsem chtěl především vidět problémy, které lidé ve světě řeší a zjistit, jestli jsem schopný na tyto problémy najít řešení. Chtěl jsem podat těmto lidem pomocnou ruku a tím také zjistit, zda jsou moje znalosti dostatečně dobré na to, abych to zvládl.

4. T: Dobře. Jelikož jsi naznačil, že je tohle tvá první zkušenost, asi se nemusím ptát, zda děláš dobrovolníka i ve své zemi...

Mr.V1: Ne. Nedělám. Je to opravdu moje první zkušenost s dobrovolnictvím.

5. T: Dobře, děkuji. Proč sis vybral pro svoje dobrovolnictví právě Keňu?

Mr.V1: Ok, hned na začátek. Už dlouho se o Afriku celkově zajímám. Popravdě jsem ze začátku hledal africkou zemi, kde se mluví francouzsky, neboť je to můj rodný jazyk. Ale žádný z projektů v těchto zemích mi prostě nesedl. Nakonec jsem našel učitelský projekt právě v Keni a věděl jsem, že je to přesně to, co chci. Uvědomil jsem si, že bych se díky tomu mohl i zlepšit v angličtině. Věděl jsem prostě, že ze začátku budu bojovat s anglickou konverzací, ale taky jsem věděl, že vždycky budu schopný říct to, co budu potřebovat.

T: Ok. A na jak dlouho?

Mr. V1: Celkově jsem v Keni vykonával dobrovolnickou činnost 7 týdnů.

6. T: Dobře. Řekni mi, prosím, co přesně v Keni za druh dobrovolnictví děláš? Jaká je jeho náplň?

Mr.V1: Ok, učím v jedné z komunitních základních škol. Jedná se o školu, která je pro děti zadarmo, což v podstatě není zvykem, protože se za školu tady normálně platí. To je tedy to, co dělá školu, ve které dobrovolničím, tak chudou, vlastně jednu z nejchudších škol vůbec. Sleduji to také na motivaci všech tady, neboť pracují zadarmo. Hodně dětí jsou ale sirotci, nemají rodiny, takže by to vlastně ani neměly jak platit.

Ve škole učím předmět, který vážně miluji. Je to matematika. Díky mému vztahu k tomuto předmětu se mi učí velmi dobře a můžu ho tak dětem vysvětlovat velmi jednoduše. Nemohl bych ani učit jiný předmět, neboť na to potřebuješ větší slovní zásobu, je to tak. A já stejně věřím, že právě matematika je velmi důležitá a pomáhá dětem rozvíjet myšlení a podporuje jejich mozkové spoje. Právě proto jsem se rozhodl matematiku učit.

7. T: Dobře, děkuji. Řekni mi, prosím, jaký je vlastně tvůj cíl?

Mr.V1: Cíl? (English: aim)

T: Ano, cíl. (English: aim/purpose)

Mr.V1: Oh, ok. No, chtěl jsem především pomoci lidem, kteří to opravdu potřebují. V podstatě mluvím o lidech, kteří jsou právě z rozvíjejících se zemí. Domnívám se, že právě edukace je jediná šance, jak oni sami mohou změnit svoje životy. Takže se jim snažím tuto edukaci předat a chci docílit toho, aby byli tito lidé spokojeni, ale také, aby opravdu makali.

8. T: Děkuji. Jaké jsou výhody dobrovolnické činnosti?

Co myslíš?

Mr.V1: Celkově můžu říct, že mým přáním celého tohoto mého experimentu bylo potkat se s opravdu chudými lidmi a vytvořit si obrázek o tom, o jak odlišnou kulturu se jedná. Myslím, že je to právě to, co nám pomůže otevřít naše obzory a mít více úhlů pohledu nejen na řešení různých problematik. Ale ... vlastně, díky tomuto dobrovolnictví jsem dostal možnost potkat se s keňskou chudinou. Právě tento lidský vztah mi dal strašně moc. Učil jsem se hodně od těchto lidí. Díky tomu můžu říct, že velkou výhodou mého dobrovolnictví v Keni je právě setkání s těmito lidmi, sdílení jejich kultury i jejich myšlení. Jedná se o velkou příležitost vidět zase úplně jiné pohledy a náhledy na určité věci. Dostal mě také duch bratrství, který v naší škole panuje.

9. T: Dobře. A co nevýhody dobrovolnictví v Keni?

Mr.V1: Ok, za sebe můžu říct, že nevýhody zde nespatřuji.

10. T: Ok, děkuji. Chtěla bych se zeptat, bylo pro tebe těžké adaptovat se na novou zemi?

Mr.V1: Ok, rozumím. Pro mě byla nejsložitější angličtina, ale zvládl jsem to velice rychle. Dalším na co jsem se musel adaptovat, byla úplně odlišná kultura, než jakou máme v Evropě. Jednalo se i o to, že jsem prostě byl běloch v Keni, což s sebou neslo spoustu problémů. Víš, v Keni je podle mě spoustu stereotypů. Myslím tím to, že podle nich je každý běloch bohatý, a tak chce po tobě jako po bělochovi/bělošce každý peníze. Třetí obtížností pro mě byly situace, kdy jsem měl něco řešit především ohledně školy. Prostě je to jiná kultura, jiná mentalita. My prostě určité věci řešíme jinak, konverzujeme o nich a snažíme se je nějak řešit. V Keni mají jiný pohled na věci, řeší je jinak. Když jsem se do toho ale pak pustil a začal vše pořádně řešit, mluvit o problémech, bylo daleko jednodušší něco vyřešit. Další obtížností pro mě bylo uvědomění si, že prostě nemůžu změnit všechno ... Troufám si ale říct, že jsem se dokázal adaptovat na keňský život v nové zemi velice rychle.

11. T: Ok. Arnaud, prožil jsi během tvého dobrovolnictví v Keni kulturní šok?

Mr.V1: Dobře, prvním problémem pro mě byl jazyk, tedy angličtina, a jazyková bariéra s ní spojená. Myslím ale, že tu jsem zvládl rychle. Druhým problémem bylo myšlení keň-

ských lidí o běloších. Keňané mají představu, že všichni běloši mají peníze a jsou bohatí a tak jim přece pomůžou s rozvojem společnosti, neboť to pro ně není přece žádný problém. Domnívám se však, že se jedná o holý stereotyp.

Nicméně musím také říct, že právě chudí lidé, kteří v Keni jsou, mohou být velmi nebezpeční. Na druhé straně nám Evropanům můžou dát hodně, i když nemají nic. Nečekal jsem prostě, že právě oni mi mohou dát tak moc. Umí mít rádi a milovat, dát veškerou svou lásku. Cítil jsem se opravdu pohodově.

Mým cílem zde bylo změnit celkovou strukturu, školní edukační systém a také prostředí školy. Bohužel se mi to ale nepodařilo, neboť to bylo totálně mimo mé síly. Prostě já jako jedna osoba nemůžu změnit vše.

Tím vším chci tedy říct, že jsem kulturní šok prožil. Víš, život bělochů a černochů není prostě stejný. Důležitým však je, abychom vytvářeli a budovali vztahy s keňskými obyvateli, to vše udělá naši cestu jednodušší, koherentnější a jednotnější.

12. T: Děkuji Arnaud. Další otázkou je, zda jsi dokázal za své dobrovolnictví něco ovlivnit?

Mr.V1: Ano. Já opravdu doufám, že ano. Doufám, že jsem ovlivnil rozměry (úrovně) studování svých žáků a učitelům dal naději. Nemůžu ale přesně určit, zda se mi to všechno povedlo nebo jaké toto ovlivnění doopravdy je. Víš, učitelé, kteří tady jsou, se starají o tolik dětí bez jakýchkoliv mezd, dotací – pouze se svými dvěma rukama a mozkiem. Pomáhá jim tedy, když dobrovolníci přijedou, pomáhají jim a podporují je, dávají jim naději.

13. Dobře Arnaud. Zkus mi prosím říct, co pro tebe bylo nejsložitější a nejjednodušší na dobrovolnictví v Keni?

Mr.V1: Ok. Nejsložitější pro mě je ten fakt, že cokoli pro keňské lidi budu dělat, nic já sám nezměním a oni budou „hladovět“ celý jejich život. Jednoduché pro mě bylo komunikovat s lidmi ve škole, protože jsou úžasní. Víš, oni nemají nic, nemají jídlo, peníze, přístřeší, vybavení, dobrou edukaci ... přesto jsou úžasní.

14. T: Dobře Arnaud, mám pro tebe poslední otázku. Prosím, buď upřímný a řekni mi, doporučil bys dobrovolnictví v Keni někomu druhému?

Mr.V1: ... Ok. Podle mě je doporučení velice silné slovo. Nemůžu prostě říct, že bych dobrovolnictví v Keni někomu doporučil, protože je to podle mě osobní rozhodnutí každého jedince. Prostě nemůžu říct někomu „Ty, tam pojedeš a budeš dobrovolníkem.“. I když dobrovolnictví v Keni pro mě bylo velkým přínosem, neznamená to, že když tam pojede někdo jiný, že mu to sedne a bude se mu to líbit. Není tady prostě ta garance. Já osobně jsem se v Keni naučil strašně moc, všichni byli úžasní a zažil jsem toho nesmírně hodně. To je ale moje zkušenost.

Avšak jsem velmi otevřený komukoli, kdo by chtěl o mém výletu vědět víc. O tom, co jsem prožil, zažil, všechno. Budu vyprávět, dávat všem rady a doporučení, ale rozhodnutí je na každém jedinci. Budu podporovat každého, kdo se rozhodne dělat dobrovolníka v Keni. Víš, není to jenom o tom říct si, že jedu někam na prázdniny ... Je to mnohem víc! Je to gól, na který se musíš soustředit a makat na něm a zkoušet dělat to nejlepší, co umíš, co můžeš. Musíš si být taky jistý, že opravdu chceš pomáhat. Může se totiž cokoli stát, situace může být jakkoliv hrozná, ale ty se musíš soustředit na svou práci, svůj gól/cíl – například na svou školu, abys ji mohla pomoci.

15. T: Dobře, Arnaud. Moc Ti děkuji za tvůj čas pro mé interview. Děkuji mnohokrát.

Mr.V1: Karibu. (svahilsky = není za co)

PŘÍLOHA P IV: KONTROLA TRANSKRIPCE PANEM KWARTENGEM

I hereby certify that on March 15, 2015 I conducted proofreading of an English audio records together with English transcription of interviews as a part of bachelor thesis for Miss Eliška Surmařová.

Mr. Kwadwo Adu Kwarteng

adukwart@gmail.com

Tímto potvrzuji, že dne 15.3.2015 jsem provedl korekturu anglické zvukové nahrávky a anglické transkripce interview pro slečnu Elišku Surmařovou, jakožto součást podkladů pro bakalářskou práci.

Pan Kwadwo Adu Kwarteng

adukwart@gmail.com

PŘÍLOHA P V: KOREKTURA PŘEKLADU Z ANGLICKÉHO DO ČESKÉHO JAZYKA PŘEKLADATELSKOU AGENTUROU JANA KOPČILA

Tímto potvrzují, že dne 24. 3. 2015 proběhla korektura překladu z anglického do českého jazyka pro slečnu Elišku Surmařovou, jakožto součást podkladů pro bakalářskou práci.

Johnny English - Výuka angličtiny Zlín:

Jan Kopčil
Tel. 603 262 486
Email info@jankopcil.com
Na Honech 3/4927
760 05 Zlín

IČO 87798409
DIČ CZ8306214114

Překladačská agentura Jan Kopčil
překlady - výuka
Na Honech 1/5537, 760 05 Zlín
tel. +420 603 262 486
email: info@jankopcil.com
IČO 87798409 DIČ CZ8306214114

Kopčil

PŘÍLOHA P VI: PLAKÁT PRO PŘEDNÁŠKU O MEZINÁRODNÍM DOBROVOLNICTVÍ V KENI

Zajímáte se o mezinárodní dobrovolnictví?

Chcete zjistit, jak probíhá mezinárodní dobrovolnictví v Keni?

Chcete vyjet vykonávat dobrovolnickou činnost do Keni?

Chcete se dozvědět více o Keňské republice?

Zveme vás na přednášku s názvem:

Keňa očima mezinárodního dobrovolnictví

Přednášející:

Datum a čas:

Místo konání:

Přihlášky posílejte na e-mail:

Kontakt pro více informací:

Vstup zdarma